د خاورو لاندې ښار

د عینک مسو کان ته ځېرمه

لیکوال: ډاکټر معمار حشمت الله اتمر

پیخلیک: غبرګولی ۱۴۰۳ لیږدی

Ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

ليکي پوهه:

سرليک: **د خاورو لاندې ښار**
ليکوال: ډاکټر معمار(مهندس) حشمت الله ,, اتمر ،،
ايډيټور:
د پخښتی ډيزان: ډاکټر معمار(مهندس) حشمت الله ,, اتمر ،،
خپرندوی:
چاپشمېر: ۳۰
چاپ نېټه: مياشت - غبرګولی / کال ۱۴۰۳
واتس اپ: +۹۳۷۹۹۳۷۶۹۹۸
برېښناليک: atmar_hashmatullah@yahoo.com

د چاپ حقوق له ليکوال او خپرندوی سره خوندي دي، بې اخځ ښوونې ترې د ګټې اخيستنې اجازه نه شته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لړليک

سرليک **چوپړی**

پختی... ۱
بسم الله الرحمن الرحيم ۲
ليکي پوهه:... ۳
لړليک ٤
تراڼ (پيل، شروع، بريد)..................................... ۸
مننه په څو لنډو کرښنو کې................................... ۱۱
د يادښتونو له پاره:.. ۱۲
عمومي مالومات (معلومات).................................. ۱۳
لوګر ولايت: ۱۳
آرپوهنه: ۱۳
"د لوګر پنځه زره کلن لرغونی ښار " ميس عينک: ۱۷
د عينک مسو لرغوني سيمه: ۲۵
تاريخ: ۲٦
د کان پراخه کمپليکس او د راهبانو معبد: ۲۷
د ژغورنې کيندنې:... ۳۰
وروستي پرمختګونه: ۳۱
د هغه وخت صوفيانو عبادتګاه وې: ۳۳
سيمانتيک بيا کتنه:... ۳۳
پيدايښت:.. ۳٤

(c) ketabton.com: The Digital Library

....
وداني: ۳۶
درجه بندي: ۳۷
د صوفيانو عبادتگاه وو رواج:.. ۳۸
پاچا غونډۍ (شاه تپه): ۵۲
استوگن ځايونه:.. ۵۶
د افغانانو ميشت ځايونو پيژندل، جلا کول او ويشل:........................... ۵۷
د استوگن ځای تعريف: ٦۳
رواني بدلونونه: ٦۳
د اوسني استوگن ځای برخې:.. ٦٤
د استوگن ځايونو ځانگړي ډولونه:.. ٦۵
د عينک مسو سيمې استوگن ځايونه: ٦٦
رس خاوره: ٦۷
په ودانيزو چارو کې د رس خاورې کارونه: ٦۸
د لويديځو او ختيزوغونډيو استوگن ځايونو پرتله:................................ ٦۹
د لويديزو غونډيو استوگن ځايونه:... ۷۱
د خونو(کوټو) چتونه:.. ۱۱۸
سمڅې:.. ۱۲٤
په نړۍ کې د خلکو مېشتېدو لاملونه: ۱۲۵
بودايي ستوپاوې:.. ۱٤٦
سانچي ستره ستوپا:.. ۱٤۹
د مندر او ستوپا ترمنځ توپير: ۱٤۹
د موريان امپراتور اشوکا:.. ۱٤۹

(c) ketabton.com: The Digital Library

....
د ستوپا سمبول: ۱۵۰
د ستوپا جوړل:.. ۱۵۰
د ستوپا مانا (معنی) ۱۵۰
د ستوپا اصلي برخه:... ۱۵۰
د ستوپا جوړ ښت:... ۱۵۱
عبادت په ستوپا وو کې: ۱۵۲
د ستوپا پیدایښت:... ۱۵۲
په نړۍ کې لومړۍ ستوپا:..................................... ۱۵۲
د ستوپا نوم:.. ۱۵۳
د ستوپا کارونه:... ۱۵۳
تر ټولو لوی ستوپا (Jetavanaramaya):........................ ۱۵۳
د ستوپا په اړه په زړه پورې حقایق:............................ ۱۵٤
د بودا دعا:... ۱۵٤
د بودیزم ۸ سمبولونه یا اته غوره نښې: ۱۵٤
د ستوپا ډولونه:.. ۱۵۵
د اسیا تر ټولو لوړ ستوپا:..................................... ۱۵۵
د ستوپا اهمیت: ۱۵٦
د ستوپا کېښودل: ۱۵٦
د ستوپا شکل:.. ۱۵٦
د ستوپا بڼه: ۱۵۷
د ستوپا پلان یا پاسنی لید:.................................... ۱٦۸
د ستوپا مخامخ لید (نما):..................................... ۱۷۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار
....
مجسمې ۲۰۶
د مجسمو جوړولو تاریخ:.. ۲۰۶
د مجسمو جوړولو تاریخ په افغانستان کې:................................. ۲۰۷
د لاټوس ګل پر سر ناسته کارګۍ (مجسمه): ۲۳۶
پیسې (سکې).. ۲۴۱
د لومړۍ سکې جوړولو تاریخ: ۲۴۱
ګاڼې (زېورات):.. ۲۴۵
انساني شکلونه په بېلا بېلو ډولونو: ۲۴۶
کیندل شوي (کندنکاري) آثار:... ۲۵۱
کوشنۍ یا د سینګار له پاره مجسمې: ۲۵۴
د ورځني (روزمره) ژوند وسایل: ۲۶۵
خټو لوښي: ۲۶۸
د لوښو جوړولو مرحلې:.. ۲۶۹
اوسپنیز(فلزي) لوښي: ۲۸۸
د کور سینګار وسایل:.. ۲۹۱
سرچینه: ۲۹۴
د چاپ شویو کتابونو لېست.. ۲۹۵
د کار لاندې کتابونو لېست ۲۹۹
د امکان او وخت په صورت کې.. ۳۰۰
د پختې خټ ۳۰۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

تراڼ (پیل، شروع، برید)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمنِ الرَّحِيمِ، الْحَمْدُ لِلَّهِ إجْلَالًا لِقُدْرَتِهِ، وَ لَا إلَهَ إلَّا اللَّهُ خُضُوعاً لِعِزَّتِهِ، وَصَلَّى اللَّهُ عَلَى مُحَمَّدٍوَآلِهِ .

بې پایه ستاینه او بې حده مننه، د هغه سپېڅلي ذات نه چې د وجود مانی او کاینات یې د انساني وجود د تکامل او د انسان له پاره د خپل سپېڅلي ذات او عبادت د حقیقت له پېژندلو پرته جوړ کړل. هغه د ذات پوهه، عالي، لوړ او ښکلي نومونه دي، او کائناتو د پیدایښت یوه حتمي لامل دی.

عظمت، د ټولې نړۍ موجودیت، د ناڅاپه څخه راوتل، حق ته د رسېدو جوهر په یوه والي کې د اعتراف، تباهۍ او بې وسۍ یوه له لوړو وسیلو څخه دی.

ګرانو لوستونکو!

دا ځل مې و غوښتل د نوي تحقیق په اړه په لاندې نوم (د خاورو لاندې ښار) چې پنځمې نه تر خلورمې پېړۍ پورې اړه او د عینک مسو کان ته څېرمه شتون لري، د خپلو کتابونو مینوالو او لوستونکو سره ګډ (شریکه) کړم.

زما د کتابونو مینه وال یوازې معماران او انجینران نه دي، نه باید اوسي، نوځکه غواړم ورځ په ورځ د خپلو لیکونو کې توپیر راوړم چې د هرې ځانګې مینه وال په کې ډېر شي، دا کار به ما دېته اړ کړې چې لیکنې مې توپیر و لري او هم به مې مینه وال ډېر شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

پاکه ربه!
زموږ له پاره خپله لاره بې ستونزې کړه، تر څو موږ له تا پرته بل څوک و نه وينو او نه يې پېژنو.
زموږ سره مرسته و کړه تر څو مو په وجود کې د غرور نخښه پاتې نه شي او د اسلام د دين له سپېڅلو بنده ګانو څخه مو و بولې.

يادښتونه:

١. د کتاب عنوان غوره کول
تر ټولو مهم ټکی د يوه کتاب له پاره د عنوان ټاکل يا غوره کول دي چې د کتاب ټولې د ننه برخې پرهغه عنوان پورې اړه او يا څرخي (څرخيږي).

ښار هغه ځای دی چې د نفوسو لوړه کچه، سياسي، اداري او تاريخي مرکزيت ولري، چېرې چې د خلکو اصلي فعاليت غير کرنيز وي او ښاري همغږي لري چې د محلي حکومت له لارې اداره کيږی.

په نړۍ کې لومړی ښار په ٥٥٠٠ د ميلاد نه د مخه په ميسوپوتاميا کې تاسيس شو، په لومړيو ښارونو کې، نفوس لږ وو، ځکه چې زاړو ښارونو يوه ديوال درلود او څلور خواوو ته يې د نظامي دفاع له پاره، ترې تاو کړې وه.

د تاريخ پوهانو د وينا له مخې، له پيل راهيسې، انسانانو هڅه وکړه چې د ژوند له پخوانيو لارو لکه ځنګلونو، سمڅو (غارونو)، خيمو کې ژوند، کرنه او د کليو ژوند څخه و باسي، د ځان له پاره ښه ژوند چمتو کړي او د دې هدف له پاره، ښارونه تاسيس شوو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

د عینک مسو کان ته څېرمه ښار کوم چې تر خاورو لاندې دی، لاندې ښاري ځانګړتیاوې لري لکه:

استوګن ځایونه، راکړې ورکړې (تجارتي) مرکز، بودایي عبادت ځایونه، د هغه وخت صوفیانو عبادتګاه وې، کوشني مسو ویلو کولو کارخانې، لارښوونې (رهبری) مرکزیت چې پاچا تپې (شاه تپې) په نوم یادیږی، تر اوسه په سیمې کې په ویجاړه توګه شتون او تصویرونه یې هم په دې کتاب کې د لا ډېرو مالوماتو(معلوماتو) له پاره خپاره او یا ځای پر ځای شوي دي.

ما هم د هر اړخیزو څېړونو، مطالعې د ښار اصولو په پام کې نیونې نه وروسته، د دې کتاب له پاره « د خاورو لاندې ښار» نوم غوره کړ، کوم چې په رښتیا هم تر خاورو لاندې دی، خدای وکړي چې لوستونکي ترې ګټه واخلي.

۲. د نظر ټولو خاوندانو او هغه څوک چې دا کتاب لولي په ډېر درنښت هیله کیږي چې، خپلې غوښتنې او وړاندیزونه د دې کتاب د بیا کتنې له پاره، زما سره ګډ (شریکه) کړئ.

Whatsapp: ۰۰۹۳۷۹۹۳۷۶۹۹۸

په ډېر در نښت
ډاکټر معمار حشمت الله اتمر

(c) ketabton.com: The Digital Library

....

مننه په ځو لنډو کرښو کې

د يادونې وړ ده چې ښاغلی الحاج مولوي صيب (صاحب) عبدالرؤف خدام هېواد يوه له تکړه، سترو او مشهورو ديني علماوو او د لوګر ولايت خوښۍ (خوشي) ولسوالۍ اوسېدونکو څخه دی.

هغه تل زيار باسي چې هر کس سره د خپلې وسې او توان په اندازه په بېلا بېلو بڼو لارښوونې او مرستې وکړي.

د هغه يوې مهمې او تل پاتې مرستو څخه، کولای شم د دې کتاب په هڅونې اوملاتړ څخه په ډېر درنښت يادونه وکړم.

د خدای تعالی نه، ذکر شوي (ياد شوي) الحاج مولوي صيب ته روغ صحت، خوښي، اوږد ژوند (عمر) او اجرونه غواړم.

په درنښت

داکتر معمار(مهندس) حشمت الله اتمر

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

د یادښتونو له پاره:

۱- ....

۲- ....

۳- ....

۴- ....

۵- ....

۶- ....

۷- ....

۸- ....

۹- ....

۱۰- ....

(c) ketabton.com: The Digital Library

....

عمومي مالومات (معلومات)

لوګر ولایت:

لوګر ولایت یوه د افغانستان ۳٤ ولایتونو له ډلې څخه دی، چې لوګر ویې د پښتو ژبې د دوو وینو ترنګ دی: (لوی) او (غر)، چې په ختیځ زون او د کابل ولایت په سویل ختیځې سیمې، کې پروت دی.

آرپوهنه:

د لوګر کلیمې په اړه دوې ډوله څېړنې تر سره شوې دي.

- لومړۍ ایتمولوژیکه او دوېیمه فولک ایتمولوژیکه څېړنه ده.
- ایتمولوژي په ژبپوهنې کې د یوې کلیمې یا ویې د ریښې پلټنې ته وایي.

او فولک ایتکولوژي بیا په ژبپوهنې کې د یوې کلیمې ولسي یا عامیانه ریښې پلټنې میتود ته وایي.

په لومړۍ څېړنه کې د لوګر ویی له دوو مورفیمونو (لو) او (ګر) څخه رغېدلې دي، چې (لو) د لوی، ستر په مانا او(ګر) د غر یا غره په مانا دی.

په روسي ژبه کې غره ته ګره (Гора) ویل کیږي او په ټولو سلاوي ژبو کې د (ګر، ګره، ګري) ریښه شتون لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

دغه کليمه په سانسکريټ کې د (ګيري) giri په اوستا کې gairi اورمړي کې د giri په جوله او بڼه کارېده، چې د پښتو ژبې کې د (غر) په ډول تر اوسه ژوندۍ پاتې شوې ده.

په اردو ژبې کې اوس هم د (ګهر) ويی شتون لري، چې کور ته ويل کيږي.

زما په آند دا (ګهر) د همدغه (ګر اوغر) زړه بڼه ده نو ځکه پخوانيو آريايانو له بېلا بېلو سېلاوونو او نورو طبيعي آفاتو څخه ژغورنې په موخه ډېر په غرونو کې ميشت کېدل.

دا غرونه د دوی له پاره له بېديا او اوارې څخه ښه په امن استوګن ځي وو.

نو ځکه په اردو ژبې کې کور ته (ګهر) ويل کيږي، چې هماغه د پخواني (غر) چې د استوګن ځي په مفهوم کارېده، اوس هم کارېږي.

د (ګر) کليمې په اړه لوی استاد علامه عبدالحی حبيبی وايي چې:

په سانسکريټ کې (غر) ته (ګيري) ويل کيږي او په لرغوني فارس کې دغې کليمې ته د توماسچک په وينا (ګر) ويل کېده.

اروپايي څېړونکو چې د بابلي کتيبو په اړه کومې څېړنې کړي، نو په هغو کې د (ګر) کليمه دغره له پاره کارول شوې ده.

دا چې لوګر ته ولې لوی غر ويل شوی، علت يې دا دی چې په دې سيمې کې لوړ او دنګ، دنګ غرونه ډېر زيات دي، چې لړلی يې دپکتيا، پکتيکا او دېره جاتو غرونو ته رسېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

پاتې شوه دا خبره، چې لوی غر څرنگه (څنگه) په لوگر اوښتی، دا ژبني اومهالني ابدال يا اوښتنې دي، چې د وخت په تېرېدو سره ژبني ترنگونه بدلون مومي او کليمې خپلې بڼې بدلوي.
په آريايي ژبو کې دا ډول بېلگې ډېرې دي، لکه په پښتو کې هر هغه کليمه چې له دوو خپلواکو مورفيمونوڅخه ترښت موندلی وي، نو د لومړي مورفيم خپلواکه وروستۍ څپه غورځېږي، چې دې عمليې ته په تشريحي ژبپوهنه کې کمېدل (غورځېدل) يا Decreasing وايي.
د ساري په توگه مونږ وايو(مرسته) دا يوه مورفيم ده، کله چې ور څخه نوم جوړوو، لکه (مرستندوی) نو وروستۍ (ه) واو له څپه ترې لوېږي.
همدا ډول په پوهنه کې چې په (پوهنځي) کې د (پوهنه) وروستۍ (ه)غورځېږي.
په دې ډول، دې ته ورته نورې بېلگې.
په ځينو کتابونو کې لوگر ته لهوگر هم کارول شوی دی، خو دا کارونه ايتمولوجيک شا ليد، نه لري.

د لوگر دريم نوم لوکرنا دی.
د يونان وتلي او نامتو جغرافيه ليکونکي بطليموس د کابل څيرمه سيمې د ارگردا (ارغنده) لوکرنا (لوگر) او بگردا (وردگ) په نومونو يادې کړي دي.
له دغو سيمو څخه يوه يې لوکرنا يا اوسنی لوگر چې د پلازمېنې کابل سويل ختيځ ته څېرمه، پروت دی.
دوېيمه څېړنه لوگر د کليمې په اړه فولک ايتمولوجيکه څېړنه ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

ځینې خلک وایي چې لوګر د (لو ګر) یانې هغه کسان چې لو کوي په مانا ده.

دا پر ځای خبره ده، چې د دغې سیمې خلک خپل معیشت د کرهڼې له لارې سمبالوي او په دغې سیمې کې غنم هم ډېر کرل کېږي، خو دا تسمیه له دې خبرې سره، هیڅ اړخ یا تړاو نه لګوي.

تر کومه ځایه چې زما تجربه ده، نو په لوګر کې دغنمو د لو کولو په وخت کې د لو له پاره له ختیځو ولایتونو ځخه کسان راځي او لو کوي، چې په بدل کې یې غنم تر لاسه کوي. ان دا چې د دوی د ښه لو له کبله ځینې ختیځې (مشرقیوالې) کورنۍ په لوګر کې مېشت شوي او نورې بزګرۍ چارې پرمخ بیایي.

په خپله لوګریان لو او تربشر(تربشل) نه کوي، نو د پورتنیو دلایلو پر بنسټ دغه ایتمولوجي چې د خلکو په ذهنونو کې یې ځای نیولی نا سمه او ستره تېروتنه ده.

لوګر په خاک پاک (پاکې خاورې) هم مشهور دی.

د دې نوم پس منظر داسې دی، چې حضرت عثمان (رض) (۲۵-۳۵هجری) کال کې افغانستان ته را ننوت، نو پر هغه مهال د ده جنګي کومندان (قومندان) عبد الرحمان بن سمره د غزني له لارې لوګر ته لاړ.

هغه وخت په لوګر کې بودایي دین دود و او لوګریان د نوموړي دین لارویان وو.

عبد الرحمان بن سمره د دې سیمې ټول وګړي د اسلام پر سپېڅلي دین مشرف کړل او وروسته بیا د حضرت عثمان (رض) له خوا د یوه لیک په ترڅ، لوګر ته د پاکې خاورې یا (خاک پاک) ستاینې نوم ورکړل شو. [۱]

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

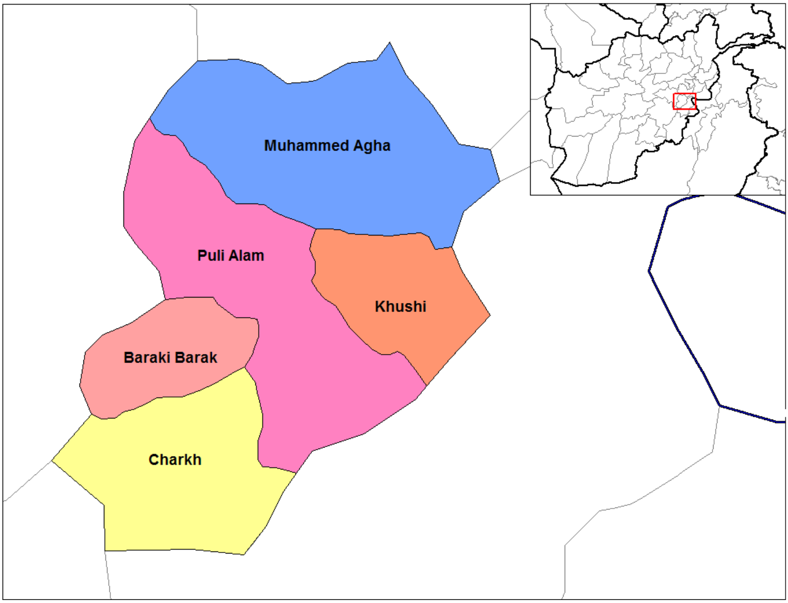

د لوګر ولایت نخشه (نقشه)

"د لوګر پنځه زره کلن لرغونی ښار " میس عینک:

لکه څنګه چې د برهمني او بودايي مذهبونو له تاريخي اسنادو څخه څرګنديږي، لرغون پوهانو د اوږدې مودې له پاره فکر کاوه چې د کابل کلتوري سيمه (له کاپيسا او بګرام څخه تر لوګر پورې غځېدلې) د ويديک په پيل کې د ښاري تمدن يوه مرکز و او د اوستان تمدن د مسيح له پيدايښت څخه شاوخوا درې زره کاله مخکې د آسيا وچې په دې برخه کې و، خو داسې کوم سند شتون نه درلود چې ثابته کړيې د کابل او شاوخوا سيمو کې د "برونزو" په دوره کې ښاري ژوند شتون درلود.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

د عینکو مسو کان ښار ته، غزېدلې لارې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

....

د عینک مسو لرغونې غونډېو ته څېرمه اوايي (فضایی) انځور

ځکه چې د مرانجان له غونډۍ څخه تر لاسه شویو څو لرغونو سکې پرته، د دې فرضې د پیاوړتیا له پاره نور تاریخي شواهد نه شته.

د عینک مسو لرغونې غونډېو ته څېرمه اوايي (فضایی) انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

تر ۲۰۰۷ کال پورې د چین د (MCC) شرکت له خوا د عینک مسو ستر کان د استخراج او د دغې سیمې تاریخي اثارو ساتنې د لرغونپوهانو ډېره پاملرنه د عینک مسو لرغونې سیمې ته اړولې وه.

د عینک مسو لرغوني غونډیو ته څېرمه اوایي (فضایی) انځور

د عینک مسو په سیمه کې، د کوشان دورې د غونډیو په سر کې د خورا مهمو شخصیتونو او نازکو نقاشیو سره د بودا معبدونه شتون لري چې د لرغون پوهانو له خوا باید په زیر (دقت) سره و ساتل شي.

هغه مهال د نړۍ له هر ګوټ څخه ګڼ شمېر لرغون پوهانو د عینک مسو له تاریخي سیمې څخه، لیدنه کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې بڼار

....

د عینک مسو لرغونې غونډېو ته څېرمه اوايي (فضایی) انځور

د عینک مسو لرغونې غونډېو اوايي (فضايي) انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د عینک مسو لرغوني غونډېو اوايي (فضايي) انځور

د عینک مسو لرغوني غونډېو اوايي (فضايي) انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

....

د عینک مسو لرغوني غونډېو اوایي (فضایي) انځور

د عینک مسو یوې لرغوني غونډۍ مخامخ انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

د عینک مسو یوې لرغونې غونډۍ ځېرنیز انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د عینک مسو لرغونې سیمه:

د عینک مسو لرغونې سیمه د کابل سویل ختیځ ته په ۴۰ کیلومترۍ او په لوګر ولایت محمداغې ولسوالۍ کې، شتون لري.

په دې سیمې کې د افغانستان د مسو ترټولو لوی او په نړۍ کې د مسو دوهم کان (معدن) دی.

د دغو کانونو ټولیز زېرمې ۱۱,۳ ملیون ټنه مس، یوه محدوده اندازه سره زر او د بودا معبدونو یوه لرغونی پیچلي (کمپلیکس) دی چې د برونزو دورې پورې اړه، لري.

د عینک مس، ۴۰ هکتار (۱۰۰ أکر) پراخه ساحه لري چې په کې د بودا د صوفیانو عبادتګاه کمپلیکس، کورونه، له ٤٠٠ څخه ډېر(زیات) د بودا مجسمې، ستوپې او د بازار ساحې شتون لري.

په دې سیمې کې د برونزو د دورې څخه ترلاسه شوي اثار شامل دي، او ځینې ترلاسه شوي اثار د ۳۰۰۰ کلونو څخه هم ډېر تاریخ لري.

د عینک مسو د اوسېدونکو شتمني د ساحې په پراخه اندازه او په ښه توګه ساتل شوي احاطه کې ښه استازیتوب کوي. لرغون پوهانو یوازې د بودا د کچې لاندې د ٥,٠٠٠ کلن زوړ برونزو د دورې د پاتې شونو په موندلو پیل کړی، چېرې چې د مسو لرغونې ویلې کوونکې بټۍ هم شتون لري.

د ساحې لاندې د مسو موندلو له پاره د افغانستان لیوالتیا د دې ځای د ساتنې پرځای د ویجاړولو لامل کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

لرغون پوهانو د دې ځای انځورونه اخیستي، اثار یې ایستل شوي او کابل ملی موزیم ته لیږدول شوي دي .[۲]

تاریخ:

یاده سیمه د کابل ښار سویل ته په څلویښت کیلومترۍ او په لوګر ولایت کې د لومړي ځل له پاره په ۱۹۶۰ کال کې د فرانسوي جیولوجست ښاغلي البرټ دی لاپران له خوا وپېژندل شوه.

هغه وویل :

د مسو دغه بډایه کان په داسې سیمې (ځای) کې شتون لري چې د لرغونو اثارو پاتې شوني په کې شته کومې چې ډېرى یې زموږ دورې د لومړۍ پېړۍ پورې اړه لري.

په ۱۹۷۷ کې، د فرانسې د ساینسي څېړنو ملي مرکز څخه د لرغون پېژندونکو او جیولوجستانو یوې ډلې وخت (فرصت) تر لاسه کړ چې یوه ځل بیا دغه سیمه وګوري او لومړی تحلیل تایید کړي.

د مسو کان کیندنه چې د ۱۹۷۰ لسیزې په وروستیو کې د یوه شوروي اتحاد (تېر وخت) شرکت له خوا پلان شوې وه، د ۱۹۷۹ او ۲۰۰۱ کلونو ترمنځ په سیمه کې د امنیتي وضعیت له امله وځنډول شوه.

په همدې موده کې لوټ تالان هم وشو، چې په ۲۰۰۸ کال کې له یوې چینایي کمپنۍ سره کانونو د استخراج د پروژې د قرارداد په موخه د سیمې په خوندي کولو سره پای ته ورسېد.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

د کان پراخه کمپلیکس او د راهبانو معبد:

د عینک د مسو ساحه د "بابا ولي غونډۍ" په نوم د ډبرې غونډۍ په شاوخوا کې پیژندل شوې وه چې د مسو معدني زیرمو سره ورته وې کومې چې په اسانۍ سره د لاسرسي وړ وې.
ډیری وختونه، د برونزو د دورې له پیل څخه، په سمه توګه (دقیقا) د لومړۍ پیړۍ څخه، د مسو فلز کان (معدن) کیندنې، تولید او بدلون روان و، دا کار تر اوومې پیړۍ پورې دوام وکړ او وروسته په بشپړه توګه ودرېد.
د لاسي صنایعو د دې پراخ فعالیت سره، لږترلږه د لومړۍ پیړۍ څخه وروسته، دا ممکنه ده چې د بودا معبدونه رامینځ ته کړي، چې ډیری یې قلعه شوي او د کانونو په شاوخوا کې شتون (موقعیت) لري او همدارنګه د عبادت ځایونه، چې رول (نقش) یې لا تر اوسه نه دي لیدل شوي، د کان کیندنې سیمې په زړه کې تعریف شوي، اړونده ګڼل کیږي.
د استخراج وړ ساحه د دېوال په مرستې (واسطه، ذریعه) ساتل کیږي کومې چې د لرغوني دورې یوه غښتلی (قوي) پټن ځای دی.
په هېواد کې د لومړیو پیړیو هنري او مادي کلتور بډایه سمبول د افغانستان د لرغون پوهنې انستیتوت له خوا په ۲۰۰۹ کال کې کیندنې پیل شوې چې ډېر بډایه لرغوني اثار یې چمتو (برابر) کړي دي.

په دې ټولګه کې، تاسو د بودا، بودیساتو، او همدارنګه د هندی دیوی، درګا د مجسمې پاتې شونې په زرګونو د خټو مجسمې موندلی شوې دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

دلته د ډېرو، فلزي مجسمو، د دیوال انځورونو لوی شمیر شتون لري چې د کوشان او کوشان - ساسانیانو هنر دودونو ځانګړي اړخونه څرګندوي.
په ځمکه کې د ساتنې غوره شرطونه (شرایط) د دې لامل شوي چې د لرګیو ډېری مجسمې، د جامو، ودانیو، او همدارنګه سپېدار د ونې په پوټکي کې څو نسخې کشف شي، چې ځینې یې د بودایي سوترا خورا مشهورې دي، "د الماس سوترا" .
په ډېره (زیاته) اندازه سکې هم ترلاسه شوې، چې ډېری یې په میس عینک کې د یوه ورکشاپ محصولات دي، چې ځینې نښې یې په سترګو کېږي.
همدار راز، د ساسانیانو د سپینو زرو نور ټوکرونه او د کوشان د سرو زرو سکې هم وموندل شوې، د دغې سیمې د لرغون پېژندنې چارې ښایي د څو نورو کلونو د پاره، دوام وکړي.
لکه څنګه چې د نوم څخه څرګندېږي، په میس عینک کې د مسو شتون د څه مودې له پاره پېژندل شوی، په داسې حال کې چې د سیمې لرغون پېژندنې شتمنۍ د روسیې او افغان ځمکه پوهانو له خوا په ۱۹۷۳-۱۹۷۴ کې پېژندل (کشف) شوي دي.
عینک میسو د پنځمې او اوومې پېړۍ تر منځ د خپل سوکالۍ په پورته (اوج) کې و، دلته د الچون هون د واکمنانو خینګیلا او مهاما سکې موندل شوي چې د ٤٥٠- ٥٠٠ عیسوي په شاوخوا، په دې سیمې کې د الچون شتون مني (تاییدوي).
د دې سیمې د ورو ورانېدلو(خرابېدلو، زوال) دوره په اتمې پېړۍ کې پیل شوه، او په پای کې ۲۰۰ کاله وروسته میشته شوه .

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

لرغون پوهان په دې آند دي چې عینک مسو یوه مهم تاریخي میراث دی.

دا د فرانسوي لرغونپوه فیلیپ مارکیس له خوا "د وربښمو د لارې په اوږدو کې یوه له خورا مهمو ټکو څخه" بلل شوی دی.

داسې انګېرل کېږي چې په دره کې ۱۹ جلا لرغون پیژندنې ځایونه شتون لري چې په کې دوې کوشنۍ کلاوې، یوه لویه کلا، څلورکلا شوی شوي د صوفیانو عبادتګاه وې، څو بودایي سټوپاوو او د زرتشتیانو د اور وژنې معبد، او همدا راز (رنګه) د لرغونو مسو کارخانې، د ویلې کولو ورکشاپونه، یوه سر چینه یا مشرتابه ، او د کانونو استوګنځایونه شامل دي.

د بودایي دورې د بودایي د صوفیانو عبادتګاه وو او نورو جوړښتونو سربېره چې د مخه پېژندل شوي دي، مس عینک د پخوانیو تمدنونو پاتې شوني هم لري چې احتمال یې د دریمې پېړۍ مخکې له میلاد پورې بېرته ځي.

تاریخ پوهان په ځانګړي ډول د دې سیمې په سپړلو سره د فلزاتو او کان کیندنې د لومړنې ساینس په اړه د لا زیاتو زده کړې امکاناتو څخه خوښ دي، په دې کې سکې، شیشې او د دې جوړولو له پاره وسایل شامل دي، چې زرګونه کاله مخکې ځي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

د ژغورنې کیندنې:

د ۲۰۱۰ کال د مې او ۲۰۱۱ د جولای تر منځ لرغونپوهانو نږدې ۴۰۰ توکي استخراج کړل چې د افغانستان ملي موزیم تر جګړې مخکې ساتل شوی وو.
دا سایټ شاوخوا ۴۰۰،۰۰۰ متر مربع (۴،۳۰۰،۰۰۰ قدم۲) ، څو جلا د صوفیانو عبادتګاه وو او سوداګریزه ساحه په کې شامله ده.
داسې ښکاري چې بودایانو چې نږدې دوې ملیونه د مخه یې په سیمه کې میشته کول پیل کړل د مسو د شتون له امله رامینځ ته شوي.

په دې وروستیو کې، د ډبرې یوه مجسمه یا ستېل، چې په ۲۰۱۰ کې وموندل شوه د شهزاده سدهارتا د انځور په توګه پیژندل شوې وه، مخکې له دې چې هغه د بودیزم بنسټ اېښودلی وي او د دې نظر ملاتړ له پاره اخیستل شوی و چې د سدهارتا د روښانتیا څخه مخکې ژوند ته وقف یوه لرغونی د صوفیانو عبادتګاه وه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

وروستي پرمختګونه:

په کابل کې د امریکا سفارت د بودایانو د کنډوالو د ژغورلو له پاره د یوه میلیون ډالرو په ارزښت د امریکا پوځي مرسته کړې ده.
د ۲۰۱۳ کال د جون تر میاشتې پورې په ساحه کې د ۶۷ لرغونپوهانو یوه نړیواله ډله شتون لري، چې په کې فرانسوي، انګلیسي، افغانان او تاجکان شامل دي.
همدا شان نږدې ۵۵۰ محلي کارګران شتون لري، چې ټاکل شوې په دوبي کې ٦٥٠ ته لوړ شي. [۳]

د عینک مسو لرغونو غونډیو انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

د عینک مسو لرغونو غونډېو انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د هغه وخت صوفیانو عبادتګاه وې:

د خونګ (خانج) کلمې له ریښې څخه (د هغې ډولونه هم د "زاویه"، "دویره"، "رباط" سرلیکونو سره) (په استانبولي ترکي کې: تیک، "تکه / ملاتړ") د اوسېدو ځای، روزنې، د صوفیانو غونډو او فعالیت ځای دی.

درګاه او آستانه اکثره د صوفیانو عبادتګاه وو ته د راجع کولو له پاره کارول کېده چېرې چې زوړ سړی ژوند کاوه یا ښخ شوی و. په تیرو وختونو کې، غوښتونکي د د صوفیانو عبادتګاه وو شتون د آرام (اسوده) ځای په توګه کارولی دی.

سیمانتیک بیا کتنه:

د صوفیانو عبادتګاه کلمه په فارسي ژبې کې د خانه (کور) مانا (معنی) ده او له دوو کلمو یانې (یعنې) خانه او ګاه څخه جوړه شوې چې مجموعه یې خانق او د صوفیانو عبادتګاه ده.

ځینې په دې باور دي چې د صوفیانو عبادتګاه د "خان" له کلمې څخه اخیستل شوې چې مانا (معنی) یې میز دی، یا د "ښاغلي کور" د کلمې له کمښت څخه اخیستل شوی چې د هغه کور د پیر یا "قطب" د استوګنې یا ښخولو(دفن) کولو ځای ته اشاره کوي.

د صوفیانو عبادتګاه له فارسي ژبې څخه اخیستل شوې ده، او معنی یې "هغه ځای دی چیرې چې درویشان او ګروان اوسیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پیدایښت:

که څه هم د صوفیانو عبادتګاه وو د جوړیدو دقیقه نیټه معلومه نه ده، خو د دوی ابتدایي بنسټ د زاهد او عرفاني ذکر غونډو څخه جوړ دی، چې په یوې غونډه کې پر عبادت او ذکر کې ښکیل وو. ښایي، و ویل شي چې د دې ډول غونډو کارونه یوه پېړۍ په بصره کې وو او د ابو طالب مکي له قوله په قطب القلوب کې یادونه شوې ده چې د حسن بصري (۲۵۸ قمري کال) په کور کې یادې غونډې جوړې شوې وې او د ایوب علیه السلام په څېر خلک هم وو.

په دغو غونډو کې شیخراني، ملک دینار او محمد واسع موجود وو. په دې وخت کې دې ځای او خلکو ته د صوفیانو عبادتګاه او صوفي کلمې ویل عام نه وو، له همدې حلقې څخه عبدالواحد ابن زید بصرې ته نږدې د رباط عبادان (اوسنی ابادان) بنسټ کېښود، چې د سلیمان دراني، بشر حفیظ او سری سقطي (۲۴۴ قمري) په څېر خلک په دې رباط کې اوسېدل او تګ راتګ یې کاوه.

د ابن حوقل په لیکنو کې د درېیم ځل له پاره د رباط عبادان اوسېدونکو ته صوفیان ویل شوي دي او د "دویرا" کلمه لومړی د عبدالرحمن سلمي (۴۱۲م) حلقې ته ویل شوې ده او وروسته بیا هغه ځای ته راغلې ده.

د ابو سعید ابوالخیر مطالعه او ژوند د صوفیانو عبادتګاه کلمه د بایزید بسطامي (۲۶۰ قمري کال) او سهل امتحاني (۲۸۲ قمري کال) د ژوند او مقبرې د بیانولو له پاره کارول کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

که څه هم د صوفیانو عبادتګاه وو لومړنی بنه په خراسان کې وه، دوی د ایران، منځني ختیځ او شمالي هند په ډېرو ښارونو کې خپاره شوي دي.

د الخانات په دوره کې، د صوفیانو عبادتګاه وو جوړول نوره هم وده وکړه او په اذربایجان کې د شین بغازان او ربي رشیدي په څیر ودانۍ د دوی له جملې څخه دي.[۴]

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

ودانۍ:

د شاه نعمت الله ولي د هدیرې ځای په مهان، کرمان کې موقعیت لري د ډیرو لومړیو د صوفیانو عبادتګاه وو جوړښت ساده و او د کور یا جومات په څیر جوړ شوی و، که څه هم د منځنۍ آسیا او هند د صوفیانو عبادتګاه د خښتو جوړولو، د پلستر کولو او ټیل کولو سره د خښتو ودانۍ درلودې چې ډیری وختونه د منارونو سره جوړې شوې دي.

د اناتولیا په سیمه کې، په اوومه پیړۍ کې، د صوفیانو عبادتګاه پراخه شوه او معمولا د انګړونو او خونو(کوټو، حجرو) سربېره یوه لوی ګنبد، پخلنځی، کتابتون او په منځنۍ آسیا او چین کې هم شتون درلود.

د صوفیانو عبادتګاه وو جوړښت داسې دی چې یوه مربع یا مستطیل انګړ لکه د ښوونځیو په څیر اکثرا په لرګیو کې وي او د صوفیانو عبادتګاه د مرکزي انګړ په مینځ کې د اوبو حوض هم لري.

د معمارۍ ډیزاین له مخې، د صوفیانو عبادتګاه د یوې دروازې، دوې پورچونو او څلورو پورچونو سره جوړه شوې ده. خونې یا حجرې په یوې یا دوې پوړونو کې د ښوونځیو په څیر جوړېږي، د دې ترڅنګ د نوکرانو، مدیرانو او هم د ښځو له پاره خونې لري.

هره د صوفیانو عبادتګاه یوه لویه خونه (کوټه، حجره) درلوده چې د د صوفیانو عبادتګاه د مشر له پاره ځانګړې شوې وه، کوچنۍ خونې یا حجرې او کونجونه هم د هغې تر څنګ ډیزاین شوي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

درجه بندي:

که څه هم د صوفيانو عبادتگاه وو د انساني جوړښت درجه بندي د طريقت په ډول او طريقې پورې اړه لري، مګر دا ټول يوه څه عمومي جوړښت څاري (تعقيبوي)، چې د طريقت په ډولونو پورې اړه لري، د صوفيانو عبادتگاه د اهرام په سر کې يوه قطب، پير يا شيخ دی چې د عباداتو د پلي کولو او د شاګردانو د لارښوونې او زده کړې مسوليت لري او هغه څوک دی چې خپل ځای ناستی ټاکي، کومې ناستې چې د مرګ او د مرګ څخه مخکې وي.

په بل حکم کې خادم خاص دی چې له طالب سره د شيخ اړيکه لري او د شاګردانو او طالب له پاره د خوراک او استوګنې د برابرولو مسؤوليت لري، په ځينو طريقو کې خادم خاص ته نقيب، نايب، او وکيل وايي.

له خاص خادم نه وروسته د صوفيانو عبادتګاه، نوکر دی چې د خدمت، پخلي او پاکولو دنده په غاړه لري او بيا الته (هلته) اوسېدونکي په دوو ډلو ويشل شوي دي، هغه څوک چې چوپ (چپ، بند، خاموش) وي او هغه څوک چې خبرې کوي او بيا عادي شاګردان.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د صوفيانو عبادتګاه وو رواج:

د صوفيانو عبادتګاه وو په پراخېدو او د بېلابېلو توپيرونو ځانګو په جوړېدو سره، د رسمي مذهبي رسومونو ترسره کولو سربېره، ډېرى نور دودونه او طريقې جوړې او تاسيس شوې دي.

که څه هم د هرې طريقې دودونه د دې طريقې سره ځانګړي دي، خو د صوفيانو په عبادتګاه کې عام رواجونه هم عام دي.

د هغو دودونو په منځ کې چې تقريبا عام وو، موږ کولى شو د تشراف رسم (د چادرى اغوستلو)، د مجازاتو او محکوميت دودونه (پيماچن - ګوربينا - د جامو سوځول)، د سماع دودونه او د سما ډول (ډرم) غږول يادونه وکړو، دا دودونه لکه په څوکۍ کې ناست او سندرې ويل، په ځينو طريقو لکه نقشبنديه او قلندريه کې دا عبادات او رسمونه لږ دي، خو په نورو د صوفيانو عبادتګاه وو کې پلي کيږي.[۵]

(c) ketabton.com: The Digital Library

د عینک مسو د صوفیانو عبادتگاه انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

د عینک مسو د صوفیانو عبادتګاه انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

د عینک مسو د صوفیانو عبادتگاه انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

د عینک د مسو عبادتګاه انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

د عینک مسو د صوفیانو عبادتگاه انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

د عینک مسو د صوفیانو عبادتګاه انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

د عينک مسوغونډۍ کيندني انځور

که چېري مونږ په پورتنيو انځورونو ودانيو کې په ځير سره کيندنې تر سره کړو او د صوفيانو عبادتګاه وو په هکله معلوماتو سره پرتله کړو، ډېرى ورتوالى به د نن ورځې د صوفيانو عبادتګاه وو سره ومومو، بيا کولاى شوو و وايوو چې د صوفيانو عبادتګاه وو ودانۍ او هغه کې رسوم نه يوازې په اوسنۍ زمانې کې کارول کېږي بلکه داسې ودانيو جوړونه په پخوا پېړ کې هم شتون درلود چې شا ليد (تاريخ) يې تر ۲۵۰۰ کاله او تر هغه هم مخکې ته، رسېږي.

د صوفيانو عبادتګاه وو ودانۍ، په هغو کې رسوم او فعاليت د وخت په تېرېدو سره بدلون موندلى، ځه شيان ترې لږ يا لرې شوى او نور نوې شيان په کې ګډ شوي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

د عینک مسو غونډیو انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

د عینک مس ختیځو غونډیو انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

د عینک مسو ختیځې غونډۍ انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

د عینک مسو ختیځې ودانیو انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

د عینک مسو غونډیو انځور

د عینک مسو غونډیو انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

د عینک مسو ودانیو انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

پاچا غونډۍ (شاه تپه):
د ښار یوه له اوچتو اومهمو غونډیو څخه شمېرل کېږي.

دا غونډۍ په ښار کې د ارګ او د مشرتابه په توګه کارول شوې ده. زما د لید په سترګو په دې غونډۍ کې کیندنې تر اوس مهاله نه دي تر سره شوي او هر څه د خاورو لاندې پاتې دي.

کوم څه چې په سترګو ښکاري د ودانیو ډبرو کار (سنګ کاري) او وربانديې پخسې دېوالونه دي.

۱. د ډبرو کار (سنګ کاري):

د ډبرو کار کې راز، راز تیږې یا ډبرې کارېدلي دي چې ځینې یې د غره کلکې تیږې دي چې د هغه وخت په وسایلو سره ماتې شوې کومې چې دې سیمې ته نږدې شتون لري.
مګر نورې تیږې یا ډبرې د نږدې غونډیو او خوړونو نه راوړل شوي کومې چې دېوالونو کې، په سترګو کېږي.
دا تیږې یا ډبرې ښویې (لشمې) په بېلا بیولو ډولونو ښکاري.
د ډبرو دېوالونو اوچت والی په اوس محال کې اټکل نه شي کېدای، ځکه چې د پخسې دېوالونه پرې نږېدلي دي او د ۶۰ سانتیو نه تر ۸۰ سانتیو پورې ښکاري.
دا دېوالونه که مونږ د دې سیمې د نورو ودانیو سره پرتله کړو، داسې ښکاري چې ډبرو کار د ځمکې لاندې هم شتون لري چې په عامه توګه خلک ورته، غرقه وایي.
د غرقې سیور(بر) تر ځمکې باندې ډبرو کار نه ډېر دی او تر۲ مترو(دوو مترو) پورې رسېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

د ځمکې باندې ډبرو کار ۱۵۰ سانتي (یونیم متره) مګر په ځینو و دانیو کې تر ۱۲۰ سانتي (یو متر او شل سانتی) پورې هم شتون لري.
د ډبرو یا تیږو(سنګ کاریو) کې د ختو مصالح تر سترګو کیږي کېدای شي دا مصالح حقیقي نه وي او د دېوالونو په شړېدو او غورځېدو کېدای شي د ډبر کار ته، ننوتې وي.
په ځینو ځایونو کې ډبرو کار په وچه توګه ښکاري چې دا کار د معمارۍ یوه ښه بېلګه ده، کومه چې د ختو مصاله کولای شی نم او لوندوالی خونو ته و لېږدوي.
د دې کار د پخلي له پاره کیندو، علمي څېړونو او عصری تکنالوژۍ کارونې ته، اړتیا لیدل کیږي.

۲. پخسې دېوالونه:

په دې غونډیو کې ټول دېوالونه د تیږو یا ډبرو کار نه وروسته د پخسې دي او خاوره یې ځایي ده.
دا دېوالونه د اوسنۍ پخسې دېوالونو په شان په څو پړاوونو یا کتارونو کې تر سره شوي دي، چې د لمړي کتار لوړوالی یې ۸۰ سانتي (اتیا سانتي) ده.
کېدای شي نورو کتارونو لوړوالی یې د پخسې په قانون سره کوشني شوي وي.
د پخسې دېوالونو سیور(بر) ډېری ۱۵۰سانتۍ (یونیم متره) دي.
د دېوالونو سیور نه داسې ښکاري چې دا دېوالونه تر ۳۰۰ سانتیو(درېیو مترو) هم اوچت ول.
د پاتې شویو آثارو نه داسې ښکاري چې ودانې د دې غونډۍ پر سر کلا ډوله او په کونجو نو کې یې برجونه هم جوړ شوي او د وخت

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

په تېرېدو، د وخت حکومتونو او چارواکو د نه پاملرنې له امله، له منځه تللي دي.[۶]

د پاچا غونډۍ درې اړخیزه انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

د پاچا غونډۍ يوې برخې انځور

د پاچا غونډۍ يوې برخې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

استوګن ځایونه:

مخکې له دې چې د عینک مسو سیمې د استوګن ځایونو په هکله هر اړخیزه مالومات (معلومات) وړاندې کړم، ښه به دا وي چې په ټوله او لنډه توګه د افغانستان استوګن ځایونو، بېلا بېلو سیمو کې تم او یا رڼا واچوم.

د هېواد استوګنې معمارۍ پراختیا، بېلا بېلې تجربې، یوځای کېدل، تکامل، او د هغې پرمختګ اوږدې مودې او پېړیو ته رسېدلې.

په ډېرو مواردو کې، د استوګنې ودانۍ معمارۍ هنر ته په پام کې نیولو پرته جوړې شوې، خلکو د هغه وخت د مختلفو اقلیمي شرایطو په پام کې نیولو سره د خپلو پلرونو او نیکونو ورته تجربې جوړې کړې.

د استوګنې ودانۍ د کورنیو د شمیر او د هغې د ودې له مخې په پام کې نیول شوې.

د غیر پلان شوي کورونو وده، پرته له معمارۍ، ځینې وختونه د دې لامل شوي چې د استوګنې کورونه، د آرامۍ نه سربېره؛ بلکې نه ښایسته وه، نه د هوا مناسب جریان او نه هم د لمریزې انرژۍ څخه کار اخیستل او استعمالول ډیر ستونزمن وو. د افغانستان چاپېریال، ټولنیز او اقلیمي شرایط د دې هېواد د دودیز او مشهور ژوندانه ښه منعکسوي.

لویو ځمکوالو(فیوډالانو) او کوچیانو کورونه، کلا ګانې، پسو رمې، اوزو رمې او غوا ګانې درلودل.

د کوچنیو ښارونو یا ښارګوټو ډېرى اوسېدونکي په مستقیم ډول د کلیوالي ژوند سره تړاو درلود.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

د دې هستوګنې کورونو اوسېدونکي هماغه کارګر او واړه خلک وو. هغه کسان چې د سوداګرۍ په موخه له کلیوالو سیمو څخه ښارونو ته کډه شوي وو، د هغوی د ودانیو بڼه د هغه وخت د خلکو د کلیو د استوګنې کورونو ته، ورته وه.

مګر په لویو ښارونو کې، نسبتا پرمختللې ودانۍ، د هغه وخت معمارانو له خوا ورکړل شوي پلان سره سم، د ښاري آثارو هنر رامینځته شوي او وده یې کړې ده.

د خلکو د استوګنې د ودې په اړه اساسي پوښتنه، د اصلي اوسېدونکو، د هېواد اصلي اوسېدونکي، د بنسټیزو اغیزو، د استوګنې په وخت کې موجود اصول، حجم، ځای، د مختلفو کورني او بهرني شرایطو په پام کې نیولو سره ده.

د افغانانو میشت ځایونو پیژندل، جلا کول او ویشل:

له پخوانیو وختونو راهیسې په افغانستان کې د استوګنې مختلف ډولونه موجود وو. تقریباً د غرنیو سیمو پیل، غرونه، د شپنو کورونه، بزګران، د ځمکې خاوندان وو.

دا ودانۍ چې په لویو کلا ګانو کې موجودې وې، په ډېر زیار، کوښښ او ډېر وخت سره جوړې شوې دي کومې چې له واورو ډکې څوکې، د غرونو د څوکو په لاندنیو برخو کې، د غرونو په منځ کې، په غرونو کې، په میدانونو کې، د خاورو په غونډیو کې، شنه باغونه، د انګورو باغونه وو او په هغو کې به دوی اوسېدل، کوم چې د غره منځ د اوسېدو په نوم یادیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

په ټيټو سيمو کې، د استوګنې کورونه د خپلو ستايلونو، ځانګړتياوو سره، په خلاص ځای کې او د طبيعت ليد، يا د لمر خوندي کولو په پام کې نيونې سره، جوړ شوي او ليدل کيږي.

دا په وياړ سره يادولای شو چې په ډبرينو، شګو، تودو(ګرمو) بې اوبو غونډيو او ميدانونو کې د سخت کار په پايلې کې،زمونږ نيکونو لويې کلا ګانې جوړې کړې دي.

يادو ودانيو دېوالونه او چتونه درلودل، د استوګنې ځايونه، د نن په شان کړکۍ نه درلودې خو ټولو کلا ګانو، استوګن ځايونو او باغونو دروازې درلودې، کله ناکله يې دروازو د پاسه او يا کونجونو کې پاټکونه (بلنداژونه، برجونه) درلودل کوم چې د هغې سيمې اقليمي شرايطو ودانيو جوړولو او د هغې په وده کې مهم رول لوبولی دی.

د اقليمي شرايطو او د هغې سيمې په پام کې نيولو سره، د افغانستان د استوګنې جوړښت په دوو برخو ويشل شوی دی:

۱- غرنۍ سېمې د استوګنې معماري.

۲- د اوارو سيمو د استوګنې معماري.

ويشل شوي؛ د هغې سيمې شرايطو ته، په پام سره، د غرونو او د استوګنې ځايونه، نږدې (۱۰۰۰) متره توپير لري.

د افغانستان غرنۍ سيمې چې د هندوکش لوېديځ د هندوکش مرکزي سيمې او د پارا پاميزاد غرونه په کې شامل دي د سمندر له سطحې څخه تر (۱۰۰۰) مترو پورې ځمکې، لوړې ارتفاع او بېلا بېل (جلا، جلا يا مختلف) اقليم لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

هغه ټکي (نقطې) چې د سمندر له سطحې څخه (۳۵۰۰) متره لوړوالی لري، یا هغه لوړې سیمې چې ټول غرونه، لوړې ټکي (نقطې) او د هغې لوړوالی په کې ګډ (شامل) وي.

ساړه اقلیم، د لمر لږ رڼا، ډیر اوږد نه، حتی په ځینو سیمو کې لږه هوا یا اکسیجن چې تنفس یا تنفسي سیسټم ته زیان رسوي او د انسان په روغتیا هم منفي اغیزه کوي.

د ځمکې او کرنې پوله د سمندر له سطحې څخه (۳۴۰۰) متره لوړه نه ده، حتی د هندوکش په کلا ګانو کې هم د واورو کرښه د سمندر له سطحې څخه (۴۰۰۰) متره لوړه ده، چې سویل ختیځ لوري ته نوره هم په سې لوړیږي.

د ققفاز د غرونو د لوېدیځو ټکو(نقطو) سره د غرنیو سیمو پرتله کولو له پاره، چې لوړوالی یې د سمندر له سطحې څخه شاوخوا (۲۰۰۰) تر (۲۵۰۰) مترو پورې رسیږي د واورې ترټولو نږدې کرښه ده؛ خو په افغانستان کې د واورو د کرښې لوړوالی د سمندر له سطحې (۲۷۰۰) تر (۳۰۰۰) متره پورې دی.

د سمندر له سطحې څخه تر (۱۲۰۰) تر (۱۴۰۰) مترو پورې د افغانستان د استوګنې معمارۍ سټایل د بشپړې سطحې د استوګنې له ساحو سره څه ناڅه توپیر، مګر له هوساینې (راحت والی) سره ډېر توپیر لري.

په ساده، نیمه وچو او غرنیو سیمو کې د استوګنې د جوړښت توپیر له (۱۲۰۰) تر (۱۴۰۰) او (۳۴۰۰) تر (۳۵۰۰) مترو پورې دی، د آرامۍ (آسوده، راحت) شتون (موقعیت) درلودو معمارۍ سټایل احساس کیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

سیستماتیکي څېړنې ښیي چې په غرنیو سیمو کې د معمارۍ پراختیا د منځنۍ آسیا د هېوادونو د غرنۍ معمارۍ سره ډېر توپیر نه لري، د سټایل او ودانیز لاره (طریقې) ګډ ټکي په کې لیدل کېدی شي.

شکل ته په درناوي، د اثرونو شکل ورکول، د افغانستان د معمارۍ بنه د نورو اروپایي هېوادونو د غرنیو سیمو د معمارۍ په پرتله ډېره ترلې ده، د ودانیزو موادو، اقلیمي شرطونو (شرایطو)، د سیمې د هوساینې (راحت)، ټولنیزو، اقتصادي حالاتو په پام (نظر) کې نیولو سره کلتوري، مذهبي، مذهبي ژوند، د لرغونو زیرمو، د سختو ډبرو سره د غرونو جوړیدل، د سمندري لارې نه شتون، په ځانګړې توګه هېواد، وچ او صحرایي اقلیم لري.

د افغانستان د بېلابېلو سیمو استوګنې معمارۍ او د هغې د زون کولو(زونبندي) په اړه مفصلې او هراړخیزې څېړنې له (۱۹۷۳) څخه تر (۱۹۷۹) کلونو پورې د کابل پولیتخنیک انستیتوت (د کابل پولې تخنیک پوهنتون) کې ((د لوړو سیمو استوګنې معمارۍ د زون کولو لاره یا طریقه)) تر سرلیک لاندې پیل شوې چې د افغانانو عنعنوي استوګنې په ځانګړي ډول د افغانستان لوړو سیمو ته په پام سره، ترسره شوې ده.

په دې علمي څېړنه کې د افغانانو اوسېدو دودیز ټاټوبي تر څېړنې وروسته په لاندې ډولونو وېشل شوي دي.

- له کابل څخه تر هرات پورې د (۱۰۰۰) کیلومترو په اوږدو کې د (۱۸۰۰) مترو په اوږدو کې د کابل له ساحو څخه تر (۹۰۰) مترو پورې د هرات په سیمو کې، د خاصو اوسېدونکو د ډولونو، منځنیو غرنیو سیمو او د زابل ولایت (قلات) تر منځ پوله د سمندر له سطحې څخه (۱۲۰۰) متره لوړوالی لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

- د کابل - سالنګ پر لاره د کابل ولایت، بامیان پوله د لوړو غرنیو سیمو د اوسېدو په تړاو د وېش او زونونو ترمنځ وېشل شوې ده.

- په نورو مختلفو سیمو کې د استوګنې بله برخه شتون لري، چې تر تړلو، نیمه تړلو، په جزوي توګه پرانیستې، یا په جزوي توګه په حجمي بڼه کې جوړه شوې وي، د لارې (طریقې)، ځانګړو اړیکو په پام کې نیولو سره؛ کوم چې د غرونو په مینځ کې د استوګنې معمارۍ په توګه پیژندل کېږي.

په لاندې نخشه (نقشه) کې تاسو کولی شئ د مغلق ریلیف (جګوالی او ټیټوالی) او د افغاستان استوګنې بڼه(تیپ) کتلای شئ.

I - د اوارو (هموارو) او نیمه اوارو (هموارو) سیمو معمارې.

II - د نیمه غرنیو سیمو معمارې.

III - د غرنیو سیمو معمارې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

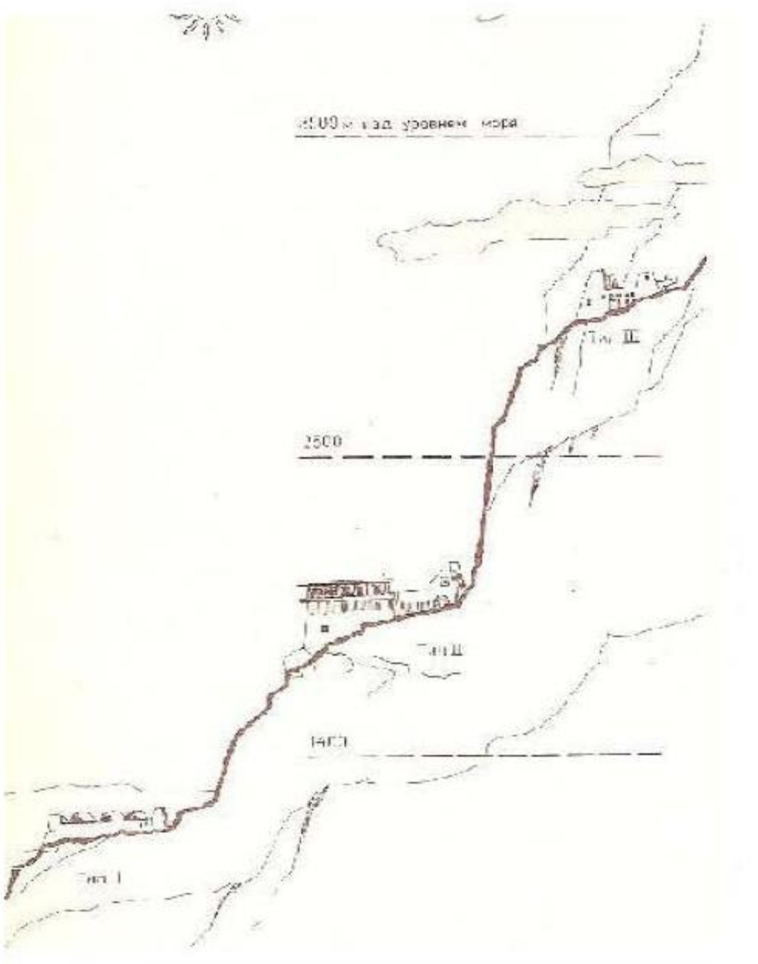

د تړل شوی (مغلق) ریلیف (جګوالی او ټیټوالی) او د افغانستان استوګنی بڼه (تیپ) نخشه (نقشه)

[۷]

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

د استوګن ځای تعریف:

یوه استوګن ځای (کور، سرپناه) هغه ودانۍ ده چې دېوالونه، چتونه، دروازې، کړکۍ، کلتوري، ټولنیز یا مادي زیرمه کولو فعالیتونه، د خلکو انفرادي او ډله ایزو فعالیتونو خدمت کول، او د ورته عملیاتو له پاره محافظت کاروي.

استوګن ځای (کور، سرپناه) ذهني کور کېدی شي په حکومت (دولت) پورې اړه ولري کله چې په کې اسانتیا وې وي.

انسانانو شاوخوا ۳۰،۰۰۰ کاله د مخه، د کورونو جوړول پیل کړي، مګر ډېری یې په لنډ مهاله کوټو یا سمڅو (سوریو، غارونو) کې ژوند کاوه.

انسانانو خواړو د لټون حرکت کولو د مخه د پناه اخیستو له پاره ساده جونګړې او خیمې هم جوړوې.

رواني بدلونونه:
څرنګه چې انسانانو د عادت ژوي دي، نو د یوه کس (چا) د استوګن ځای حالت له رواني پلوه پېژندل شوی چې په چلند، احساساتو او په ټول (عمومي) ډول پر رواني روغتیا اغېزه کوي.

ځینې خلک کېدی شي د استوګن ځای څخه بې خبره وي کله چې دوی د یوې مودې وروسته خپل استوګن ځای پرېږدي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

....

نن ورځ ، ډېرى خلك په استوګن ځايونو(كورونو) كې ژوند كوي، استوګن ځاى د شتمنۍ (املاكو) په توګه ګوري، ځكه چې استوګن ځاى د كار، كورنۍ فعاليتونو او ژوند كولو ځاى دى، نو ځكه استوګن ځاى په ذهني او فزيكي لحاظ خورا لوړه مانا (معنى) لري.

د اوسني استوګن ځاى برخې:

۱. دالان

۲. د اوسېدو خونه (سالون)

۳. د خوب خونه

۴. حمام

۵. تشناب

۶. كاري خونه

۷. پخلنځاى

۸. خوراكخونه

۹. ګودام

۱۰. د مطالعې خونه او داسې نور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د استوګن ځایونو ځانګړي ډولونه:

۱. سمڅې - کومو کې چې انسانانو په پخوا پېر کې ژوند کاوه.
۲. خیمې - د لنډ مهاله ژوند یا استراحت ځای دی.
د بېلګې په توګه: د منګولیا کوچیانو د یورت په نوم ګردې خیمې جوړې کړې چې د لنډ مهال له پاره، په بل ځای کې تنظیم کېدی شوای.
۳. جونګړې (خس پوشک) کومې چې د وابنو او لښتو څخه په ځنګلونو او دښتو کې جوړې شوې دي.
٤. لرګیو کورونه – کوم چې په ځنګلونو، کلیو او ښارونو کې د ونو لرګیو (لښتو، څانګو) څخه جوړې شوي دي.
٥. د خټو او پخسو کورونه.
٦. د اومه خښتو کورونه
۷. د پخو خښتو کورونه
۸. کانکرېټي کورونه
۹. فلزی کورونه
۱۰. مختلط کورونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

....

د عینک مسو سیمې استوګن ځایونه:

د لیدو او څېړنو نه وروسته، داسې ښکاري چې تر اوسه په بشپړه توګه هر اړخیزې فني او تخنیکي کیندنې او څېړنې په سیمې کې نه دي تر سره شوي، نو ځکه د استوګن ځایونو(کوټو) ځینې دېوالونه د باندې او د ننه خواوو نه، تر خاورو لاندې دي.

په ځینو نورو ځایونو، غونډیو او په ځانګړي توګه لوېدیځو غونډیو استوګن ځایونو کې د ننه خواوې تشې ښکاري، یوه کوټه د بلې سره نښلول شوې او پایله (اخر) کې یې د غره سمڅې یا سوري ته رسیږي.

د څېړونو نه داسې ښکاري چې په لمړي ځل انسانانو دلته ژوند له سمڅو نه پیل کړی او بیا ورو، ورو د سمڅو نه وتي او د ځان له پاره یې استوګن ځایونه، جوړکړي وي.

د دې کوټو ودانیز مواد یې ټولې تیږي (ډبرې) دي او د ډبرو نه داسې ښکاري چې ډبرې یې د نږدې سیمې نه راټولې شوي او ځینې یې هم داسې ښکاري چې د نږدې غرونو نه راوړل شوي کومې چې په غرونو کې په څرګنده توګه تر سترګو کیږي.

دا تیږې یا ډبرې تور رنګ او ځینې یې امکان لري چې د مسو تیږې یا ډبرې هم وي، د دې تیږو او ډبرو رنګونه (شکلونه)، وزن او جوړښت د نورو تیږو او ډبرو سره، توپیر لري.

د ډېری (اکثرو) تیږو دېوالونو بر(سور، سیور) یې ۱۱۰ سانتي متره دي چې په هغه کې مواد (مصالح) خټه کارول شوې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

دا مواد (مصالح) د اوبو، بارانونو او واورو په وړاندې ډېر پايښت (مقاومت) لري، په دې توګه مونږ کولای شو هغه تر اوسه هم وګورو، که چېرې مونږ په ځير سره څېړنې تر سره کړو دا به څرګنده شي چې په ډېر کارۍ (سنګ کارۍ) کې د رس (خاک رس) يا ورته خاوره کارول شوې وي کومه چې په نږدې سيمو کې شتون لرۍ.

رس خاوره:

د ازموينې او موادو له پاره د امريکايی ټولنې د تعريف له مخې، راس د هايدروس المونيم فيلوسيليکيټس په ګډون (شمول) راټول شوي طبيعي منرالونه دي چې د کافي نم (رطوبت) په ډېرولو(اضافه کولو) سره د پلاستيک ځانګړتياوې ترلاسه کوي او د وچېدو وروسته کلکېږي (سختېږي).

د خاورې په طبقه بندي کولو کې، خاوره په ښه دانه لرونکي ګروپ کې ځای پرځای شوې، د خاورو ذرې معمولا د ۰,۰۰۲ ملي ميترو څخه کوچنۍ اندازې په توګه تعريف شوي دي.

ځينې وختونه د ۰,۰۰۲ څخه تر ۰,۰۰۵ ملي ميترو پورې ذرات هم د خاورو په توګه تعريف کېدی شي.
هغه ذرات چې د خاورو په طبقې کې د دوی د اندازې سره سم ځای پر ځای شوي د خاورې منرالونه اړين نه دي. د خاورې په ميکانيکونو کې، خاوره هغه ذرات دي چې که چېرې د اوبو محدود مقدار سره مخلوط شي، د خميرې خواص په ګوته کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

خړپړتیا د خاورو په څېر د اوبو سره مخلوط شوي ملکیت دی له همدې امله دا مناسبه ده چې د خاورې هغه ذرات چې یوازې د اندازې له نظره د خاورو په کټګوریو کې راځي (یعنې د دوی اندازه له ۲ مایکرون څخه کوچنۍ وي) د خاورو پر ځای د خاورو اندازې ذرات بلل کېږي.

په ودانیزو چارو کې د رس خاورې کارونه:

رس خاوره د خښتو په جوړولو کې کارول کېږي، د معیاري خښتو د تولید له پاره د دې ډول خاورې ځانګړتیاوې باید د معیاري شمېرو(نمبرو) سره سمې وي.

د داغ لرونکو ختې د چینایي توټو په څېر پاکې نه دي، دوی ډېرتروشوالی او مګنیزیم (مګنیزیم آکسایډ) لري او د تیلو داغ وړنې او رنګولو له پاره کارول کېږي.
اوچر، چې له ختو سره شګه ده، ډېره اوسپنه اکسایډ لري او په رنګولو کې کارول کېږي.

بنتونیټ:

د سمندري خاورې یوه ډول دی چې د Montmorillonite لویه برخه جوړوي او څاګانو کیندلو او د انعکاس صنعتونو په جوړولو کې کارول کېږي.[۲]

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

د لویدیځو او ختیزوغونډیو استوګن ځایونو پرتله:

که چېرې مونږ د لویدیزو غونډیو استوګن ځایونه د ختیزو او نورو غونډیو سره پرتله کړو، ډېرى ځانګړتیاوى په ستروګو کېږي چې د بېلګې په توګه یې، په لاندې ډول لیکلی شوو.

۱. ختیزو او نورو غونډیو استوګن ځایونه:
په یادو غونډیو کې استوګن ځایونو تاداونه (تهدابونه) او برسېره برخه یې د تیږو یا ډبرو نه جوړې شوې چې په ځینو سیمو کې لوړوالی یې تر ۱۵۰ سانتیو او سیور یا بر یې تر ۲۰۰ سانتیو (دوو مترو) پورې رسېږي او د هغه نه بر سېره دېوالونه یې د پخسې نه کارول شوي چې لمړی کتار (قطار) سیور یا بر یې د تیږو یا ډبرو کار سره یوه شان ده او په ټوله کې لوړوالی یې تر درېیو مترو پورې رسېږي.
د خونو (کوټو، اتاکونو یا اطاقونو) اندازې ډېرې سره ورتې او د دېوالونو اوچت والی یې سره یوه شان دي.

۲. لویدیزوغونډیو استوګن ځایونه:
په دې غونډیو کې استوګن ځایونه ټول له تیږو یا ډبرو نه کارول شوي چې د دېوالونو سیور یا بر په تادونو(تهدابونو) کې ۲۱۰ سانتي او د پاسه یا بر سېره دېوالونو سیور یا بر یې ۲۱۰ سانتي متره او د شته دېوالونو لوړوالی یې تر ۲۰۰ سانتیو (دوو مترو) نه لوړ دي.
د دې غونډیو استوګن ځایونه کوټې یوه د بلې سره لار یا اړیکه لري او په پای کې یوې سمڅې ته رسېږي.
زما په اند دوې لاندې لامل تر سترګو کېږي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

الف:

کېدای شي په دې سیمې کې ژوند د همدو سمڅو څخه پیل شوی او بیا وروسته نورو غونډیو ته غزېدلی وي.

ب:

کېدای شي ژوند په نورو غونډیو کې پیل شوی او بیا وروسته د مسو لټون په ترڅ کې ځینې کسان د مسو راویستلو (استخراج) له پاره الته مېشت شوي وي، دا کسان کېدای شي د مسو راوېستلو (استخراج) کاریګر وي.

ما د دېوالونو په اندازه کولو وخت کې داسې بیل یا جلا ډول تیږې یا ډبرې ولیدې چې تور رنګ، جوړښت او دروندوالی (وزن) یې د نورو ډبرو سره توپیر درلود چې د دې ډبرو رنګ تور او د پښو تیږ.و (سنګ پای) یا ډبرو ته، ورته والی درلود.

بل مهم ټکی د دې سیمې په استوګن ځایونو کې د مسو ویلې کولو خونې او ځایونه هم تر سرګو کېږي چې کېدای شي په هغه وخت کې د ډېرو سادوو او بسیطو وسایلو څخه کار اخیستل شوی او د هغه وخت کسان په دې نه دي توانېدلي چې د مسو ټولې تیږ.ې یا ډبرې ویلې کړي، نو ځکه ګمان کېږ.ي چې ځینې تیږ.ې یا ډبرې یې ویلي کړي او پاتې برخه یې وروسته په دېوالونو کې کارولي وي.

په دې سیمې کې ۹۰ سلنه استوګن ځایونه د سمڅو سره تړاو یا تړلي دي. د پورته خبرې پخلي د پاره باید نورې دقیقې، مسلکی او فني کیندنی تر سره او بیا د یادو سیمو ساتنې (مراقبت) موخو پلانونه او بودیجې په پام کې ونیولو سره، تر سره (عملي) شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

د لویدیزو غونډیو استوګن ځایونه:

د دې سیمې یا غونډیو استوګن ځایونو دېوالونو، ځینې برخې ورانې (ویجاړې) شوې ښکاري، دا په دې مانا (معنی) ده چې دا کار د غیر قانوني ځېړونو او کیندو په ډېر تر سره شوي او یا هم د غیر مسلکي کسانو او نه پاملرنې پر بنسټ سر ته رسېدلي او بیا د طبیعي پېښنو سره ورو، ورو ورانې (خرابې) شوې وي.
د ډېرى خونو(کوټو، اتاقونه) اندازې په لاندې ډول دي:

د خونو(کوټو) د ننه اوږدوالی ٤٠٠ سانتي متره، بر(سور، سیور) یې ۱۹۰ سانتی متره او شته (موجوده) اوچت والی (لوړوالی) یې تر ۳۰۰ سانتیو (درېیو مترو) پورې رسېږي.

په دې خونو یا کوټو کې ټیټ دېوالونه هم تر سترګو کېږي چې خونې او یا کوټې په دوې برخو وېشي.

۱. لمړۍ برخې اندازې یې په لاندې ډول دي:
اوږدوالی ۴۰۰ سانتي په ۱۹۰ سانتي کې، چې مساحت یې ۷۶۰۰۰ سانتی متره مربع چې د (۷,۶) مترو مربعې سره سمون (یوه شان، مساوي) دي.

همدا راز که د خونې (کوټې) حجم تر لاسه او یا وښیوو، کولای شو وروسته تر محاسبې، په لاندې ډول ولیکو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

۲۲۸۰۰۰۰۰ سانتي متره مکعبه کېږي چې ۲۲،۸ متره مکعبو سره سمون (یوه شان، مساوي) ده.

د دې دېوالونو کارول شوې مصاله (مصالح، ختته) هماغه د رس (خاک رس) یا ورته خاوره ده چې نه یواځې د ډبرو کار (سنګ کارئ) کې کارول شوې ده، مګر دا خاوره د خونو (کوټو، اتاکونو) کورنیو (داخلي) دېوالونو پر مخ لکه اخېړ هم کارېدلې او مونږ یې په لاندې انځورونو کې په ښه توګه کتلی او لیدلی شوو.

په ځینو خونو(کوټو) په یوه دېوال کې تاخچې (تاقچې، طاقچې) هم تر سترګو کېږي چې ابعاد یې په نخشو (نقشو) کې لیدلی شوو.

دا دېوالونه د باندې خواوو نه د سیمې خاورو او کوشنیو تیږو نه ډک شوي مګر د ننه خواوو نه لوځ او یا هم لوخ شوي دي کوم چې د ودانولو نه ورسته د رس او یاهم ورته خاورو نه، اخېړ شوي دي.

همدا راز یوه خونه د بلې خونې سره د ټیټو او لږ سیورو(سورو، برو) دېوالونو په ذریعه چې ابعاد یې په نخشو (نقشو) کې ښودل شوي، جلا شوي دي.

بله مهمه خبره د پام وړ دا ده چې په سیمې کې اوس کومه چینه، کاریز او سیند نه په سترګو کېږي، یواځې کوم څیز چې مونږ یې لیدلی شو، هغه وچ خوړونه دي.

څرنګه چې پوهېږو اوبه په ځمکه کې ترټولو بډایه او یقینا ترټولو مهمه او اړینه مایع ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

مګر د انسانانو په ژوند کې د اوبو رول یوازې په بیولوژیکي پېښنو پورې محدوده نه ده، د اوبو فزیکي ځانګړتیاوې د ځمکې د نورو موادو په پرتله، بې ساري دي.

د هوا څخه وروسته، اوبه د ژوندیو موجوداتو له پاره ترټولو مهمه ماده ده، اوبه د چاپیریال له مهمو منابعو څخه دي، او د ټولو ژوندیو موجوداتو ژوند او روغتیا، د انسانانو په شمول، نباتاتو او حیواناتو په وجود پورې اړه لري.

د ځمکې درې پر څلورمې برخې اوبه پوښلې دي، خو د دغو اوبو ډېرې برخه مالګه لري او د شته اوبو یوازې یوه سلنه تازه او د کارونې وړ ده.

اوبه په ځمکه کې یوه پراخه ماده ده، دا په مختلفو بڼو لیدل کېدی شي لکه سمندر، باران، یخ او داسې نور.

په دې دوره کې، اوبه په دوامداره توګه له یوه حالت څخه بل حالت ته بدلون ورکوي، مګر نه ورکېږي ځکه هر ژوند اوبو ته اړتیا لري.

انسانان د څښاک اوبه کاروي، دا هغه اوبه دي چې کیفیت یې د بدن میټابولیزم له پاره مناسبه ده.

د نفوسو په زیاتیدو(ډېرېدو) سره د طبیعي اوبو سرچینې په ختمېدو دي او دغې ستونزې د نړۍ ډیرې حکومتونه اندېښمن کړي دي.

ځینې وختونه، د اوبو د کمښت د ستونزو له امله، دا ماده د خپل مصرف اعتدال له پاره کوپون کېږي.

کېدای شي په پخوا وختونو کې یادو خوړونو، اوبه درلودې او یا هم په سیمي کې د اوبو چینو شتون درلود، د اقلیمي بدلون سره په سیمې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

کې د اوبو سطحه ټیټه شوې وي او د ابو وچېدو سره سم د دې سیمې خلک خپل ځایونو پرېښودو ته اړ او سیمه یې په شته توګه پرېښودلې او د طبیعي حالتونو سره ورو، ورو تر خاورې لاندې شوې وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

د ډېرو استوګن ځایونو انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

د ډبرو استوګن ځايونو انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

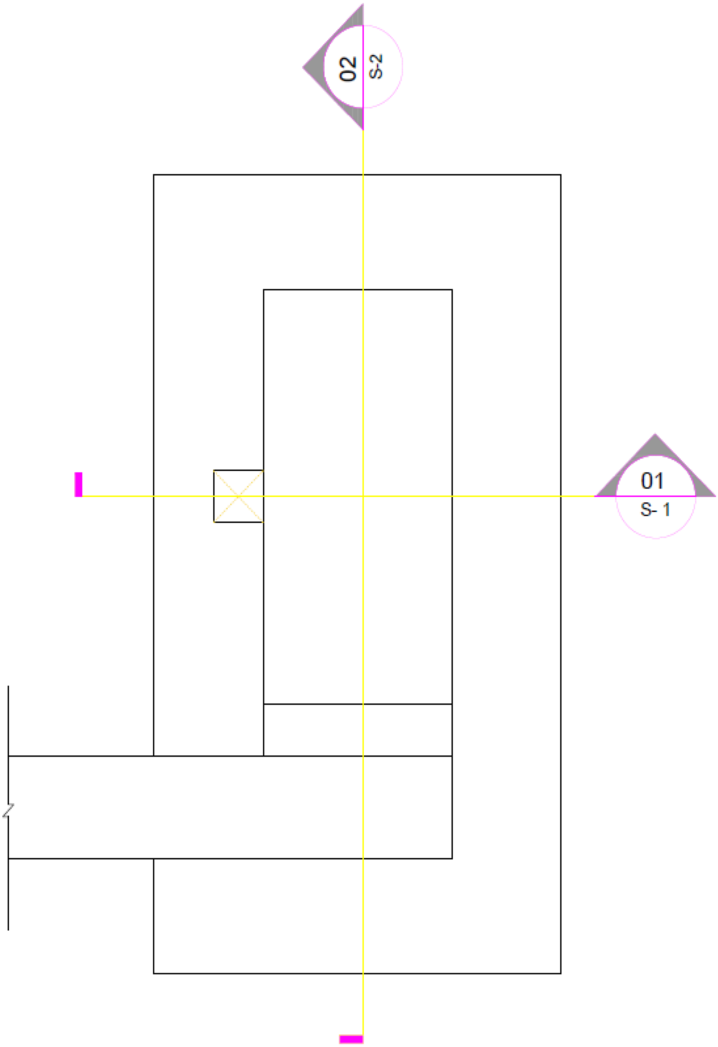

د استوګن ځای (کوټې) پاس لید (پلان) نقشه د بېلګې په توګه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

د خونو(کوټو) په یوه اړخ کې تاخچه (طاقچه، تاقچه) هم ښکارې چې بر(سور، سیور) یې ۵۰ سانتي متره، ژوروالی یې ۵۰ سانتي لوړوالی په خواوو کې ۷۰ سانتي متره او منځ کې ۹۰ سانتي متره تر سترګو کېږي چې دواړو خواوو دېوالونه په سر کې د لیندۍ په توګه (شکل) سره نښلول شوي دي، اندازې یې کولای شوو، لاندې نقشو کې په ځیر (دقیقه) توګه وګورو.

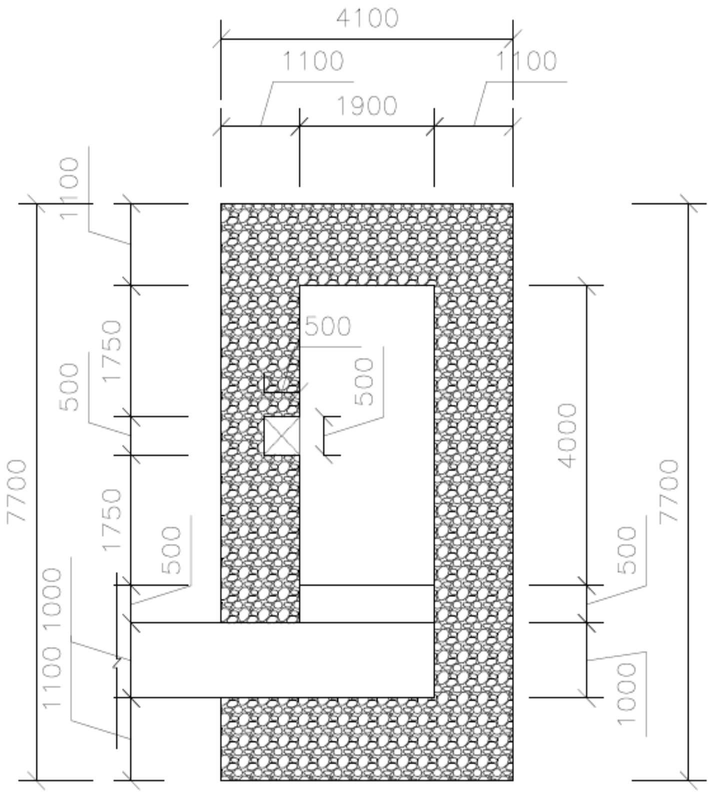

د کوټې پاس لید (پلان) نقشه د اندازو په پام کې نیولو سره

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

د ډېرو استوګن ځایونو انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

د ډېرو استوګن ځایونو انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

د ډېرو استوګن ځايونو انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

د ډبرو استوګن ځایونو انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

د ډبرو استوګن ځایونو انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

د ډبرو استوګن ځایونو انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

د ډېرو استوګن ځایونو انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

د ډېرو استوګن ځایونو لارو انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

د ډېرو استوګن ځایونو انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

د ډېرو استوګن ځایونو انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې بڼار

....

د ډېرو استوګن ځایونو انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

د ډېرو استوګن ځایونو انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

د ډېرو استوګن ځایونو انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

د ډېرو استوګن ځایونو انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

د ډېرو استوګن ځایونو انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

د ډبرو استوګن ځایونو انځور

د ډبرو استوګن ځایونو انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

د ډېرو استوګن ځايونو انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

د ډېرو استوګن ځايونو انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ډېرو استوګن ځایونو انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

د ډېرو استوګن ځايونو انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

د ډېرو استوګن ځایونو انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

د ډېرو استوګن ځایونو انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

د ډېرو استوګن ځایونو انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

....

د ډېرو استوګن ځایونو انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

د ډبرو استوګن ځایونو انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

د ډبرو استوګن ځایونو د یوې خونې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

د ډېرو استوګن ځایونو یوې خونې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

په يوې خونې کې د تاخچې (طاقچې) انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

د خونې (کوټې) اوږد پاس لید د تاخچې په ګډون

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خونې (کوټې) بر لید اړیکه د سمڅې سره

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خونې (کوټې) بر لید اړیکه د دالان دېوال سره

(c) ketabton.com: The Digital Library

....

د دالان بر لید اړیکه د سمڅې سره

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

د دالان بر لید اړیکه د سمڅې سره

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

سمڅې ته د ننوتو انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

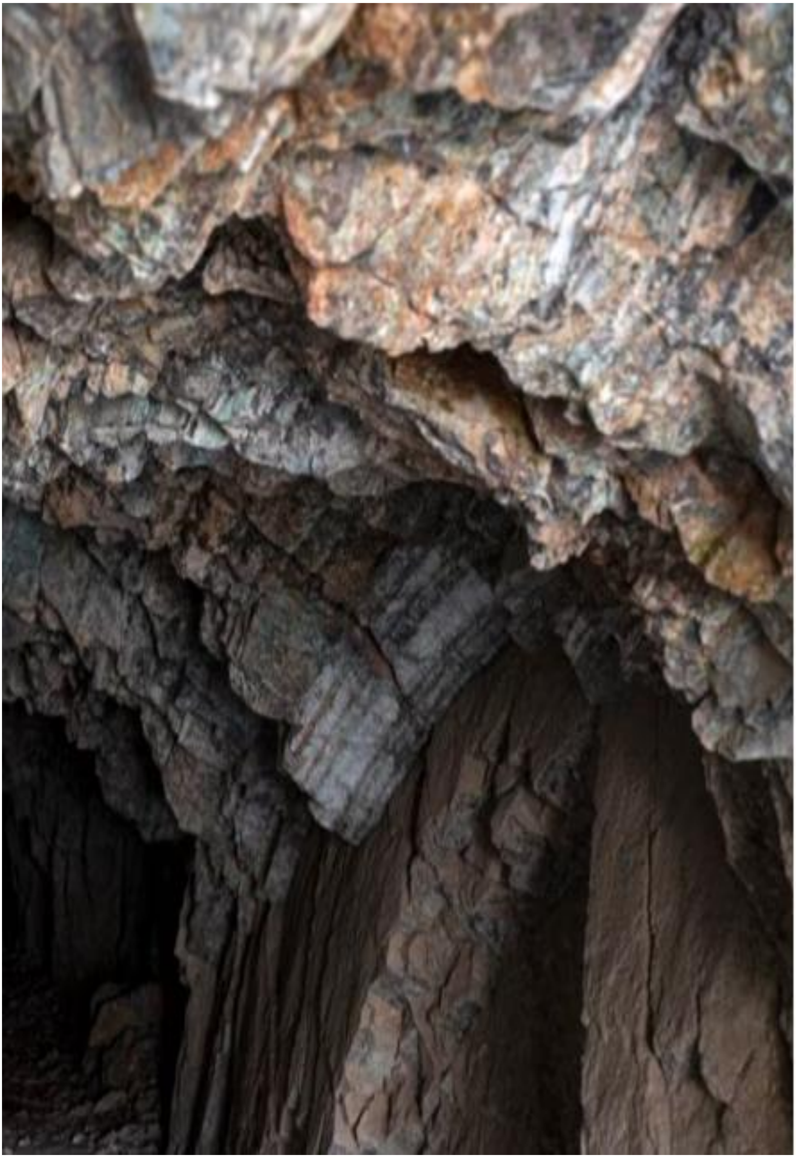

د يوې سمڅې ننوتو انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

د يوې سمڅې انځور

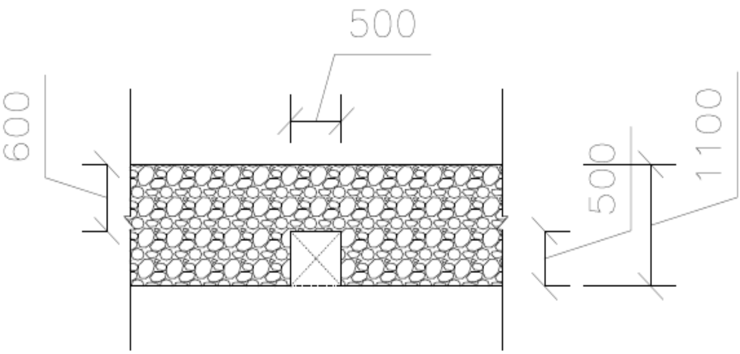

د تاخچې (تاقچې، طاقچې) نقشې پلان

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

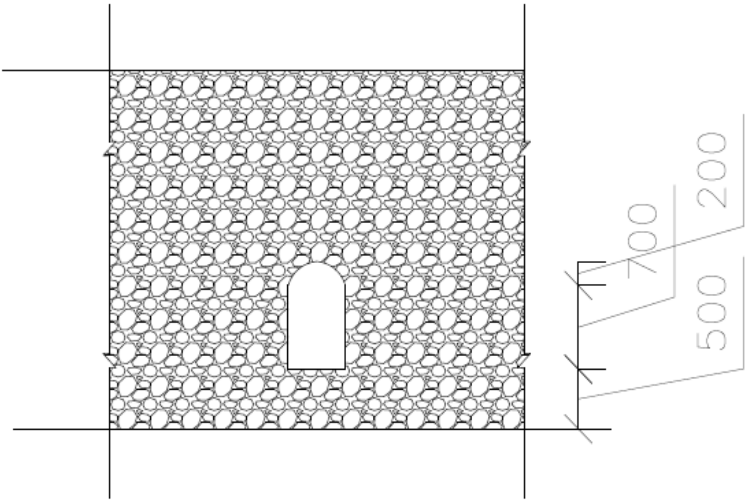

د تاخچې (تاقچې، طاقچې) نخشې (نقشې) مخامخ لید

د خونو(کوټو) یوه برخه یې دالان ښکاري چې د تیټ دېوال(لږ لوړوالي دېوال) په مرستې سره، جلا شوي دي .
د جلا کونکي دېوال بر(سور، سیور) ۵۰ سانتی او لوړوالی یې د شته ځمکي فرش نه ۷۰ سانتي ده.
په دې توګه د دالان مساحت ۱۹۰۰۰ سانتي متره مربع چې د ۱،۹ متره مربع سره یوه شان (سمون، مساوي) ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

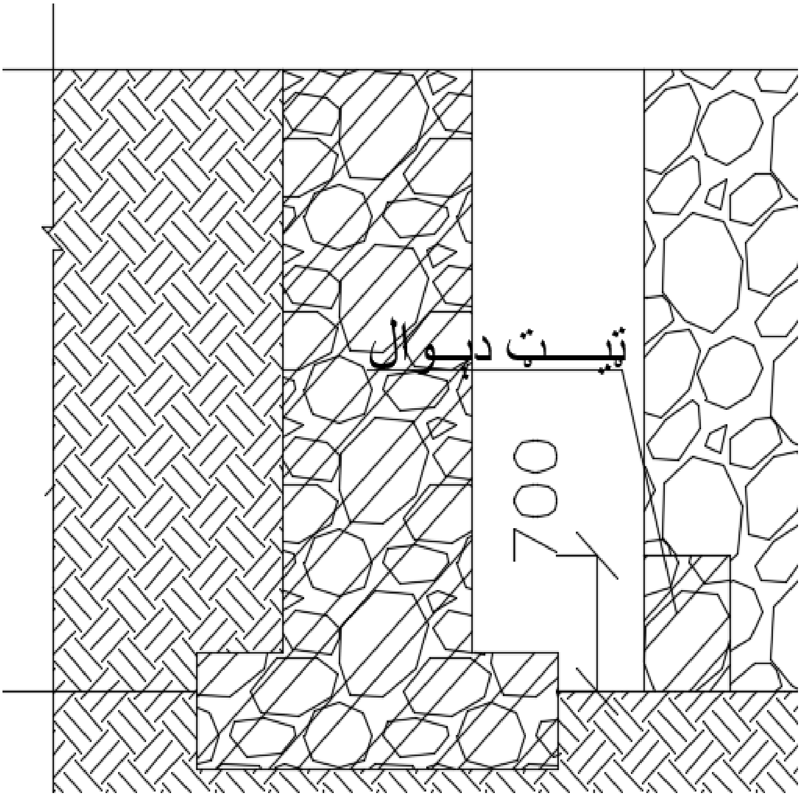

د ټیټ دېوال نقشه په ټوټه (کټ، قطع، برش) کې

که چېرې مونږ د کوټو غولو(فرش) ته په دکیکه (دقیقه) توګه وګورو د ټولو دېوالونه تاداونو یا تهدابونه ښخنه برخه (غرقه) لري چې سیور یې دېوالو د ننه نه ۵۰ سانتي متره ډېر او کېداشي د باندې خوا یې هم په دې اندازه وي، مګر د باندې خوا وتی او ژوروالي یې په ستر نه ښکاری چې دا کار، تخنیکي کیندنو ته اړ تیا لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې بڼار

....

همدا راز کوټو غولي تاداو (تهداب) منځنۍ برخه د ۲۰ شلو سانتي مترو په اندازه ژور ښکاري او کېدای شی په کې کیندنې تر سره شوې وي.

اړینه خبره دا ده چې د ورانېدو مخنوي له پاره باید د دې سیمی استوګن ځایونو په کلکه ساتنه وشي تر څو د دېوالونو ویجاړېدو مخه و نیول شي.

پورته لیکل شوې مالومات (معلومات) په لاندې نقشې کې په دکیکه توګه، ښودل شوي دي.

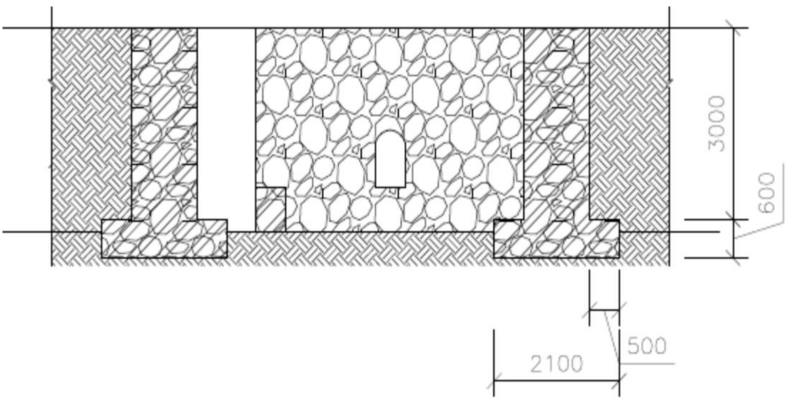

اوړده (۰۲) ټوټه (کټ، قطع، برش)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې بڼار

....

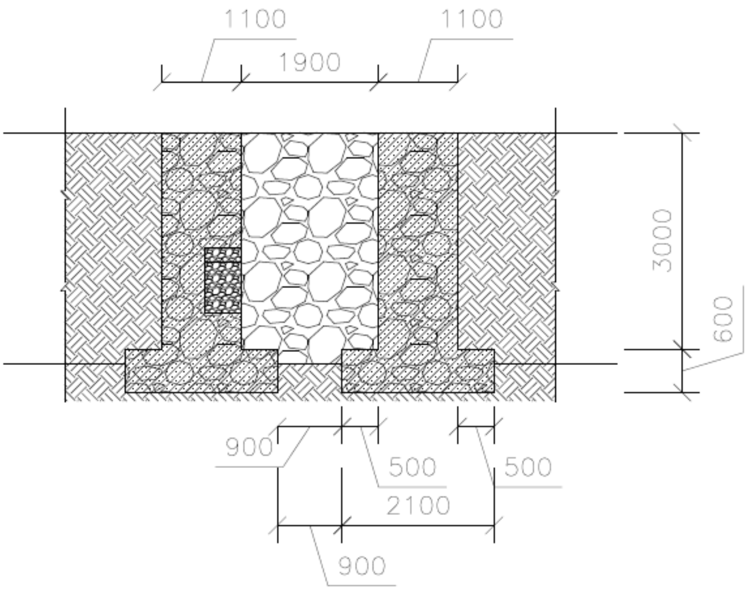

لنډه (۰۱) ټوټه (کټ، قطع، برش)

د خونو(کوټو) چتونه:

د سیمې خونې کومې چې په سترګو کیږی تر اوس محال چتونه نه لري او کېدای شي په پخوا پېر کې يې درلودل او انسانانو د خونو او (کوټو) نه د کال په بېلا بېلو موسومونو کې ترې ګټه پورته کړې وي.
کېدی شي لاندې پوښښ د سیمې موادو په پام کې نیولو سره، تر سره شوي وي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

۱. د دې له پاره چې خونو (کوټو) بر(سیور، سور) خورا لږ یانې د ننه اندازه یې د یوه دېوال نه تر بل دېوال پورې ۱۹۰ سانتي متره دي، کېدای شی د چنار لرګیو نه کوم چې د لوګر ولایت په ټولو سیمو کې په پراخه کچه کرل کېږي او دهغه ځای نه شاوخوا سیمو ته هم لېږدول کېږي، کارول شوي وي.

دا لرګي کېدای شي د وختونو په تېرېدو او ځینو کسانو له خوا په جګړو کي لوټ (غلا) شوي اویا سوځول شوي وي، مګر تر اوسه داسې نښې نښاني، نه په سترګو کېږي.

۲. که چېرې د دې کورونو دېوالونه د کابل ښار غره لوړې ودانۍ د عاشقانو او عارفانو سیمې بودا معبد سره پرتله کړو، داسې ښکاري چې د خونو(کوټو) پوښښ ټول د تیږو(ډبرو) په کارونې سره تر سره شوی او په کې خټه استعمال شوې وي او وروسته د ګنبدنو د بشپړ تیا نه، شاو خوا د غره ټوټې تیږې او پارچې خورې شوي او بامونه یې ښوی او اواره حالت غوره کړی وي.

۳. د ځینو مجسمو خونو(کوټو) چتونو ځینې کوشنۍ برخې تر اوسه هم په سیمې کې شتون لري، چېرې مونږ د یادو خونو یا کوټو چتونو پاتې برخې په ځیر سره تر څېړنو لاندې ونیسو، دې پایلې ته به ورسیږو چې یادو خونو چتونه نیمګړي استوانه یې کواره یا شکل درلود.

په چتونو کې هماغه نرۍ تیږې یا ډبرو نه کار اخیستل شوی دی کوم چې د ستوپاوو په جوړښت کې تر سترګو کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

د چتونو تيرې يا ډبرې په ولاړه يا نېغه (پړه) توګه کارېدلي او د دوو تيرو يا ډبرو تر منځ ختښه کارول شوې کومه چې له رس خاورې سره تړاو، نږدېوالی يا ورته والی لري.
د دې ډبرو اوچت والی کومي چې په ليندۍ ډول کارېدلي ۳۰ سانتي مترو ته رسېږي.

د ليندۍ چت بشپړېدو نه وروسته په ليندۍ او شاو خواوو د سيمې خاور کومه چې د جغلو سره يوه ځای ده، تر ۱۰۰ سانتيو پورې اچول شوی ده، چې د وخت په تېرېدو سره په خورا ښه توګه تخته شوې يا کلکه شوې چې د اوبو ښکته کېدو ټول امکانات يې بند کړي دي، بيا د ننه خواوو نه دې تيرې يا ډبرکاری او چتونو ته د هماغې ختې نه اخېړ ورکړ شوی دی.

تر اخېړ وروسته دېوالونه او چتونه د سپينې خاورې (ګل سفيد) په مرستې سپينې شوي يا رنګ شوي دي.

د دې خبرې پخلي له پاره کولای شو د يادو خونو کوټو بر (سور، سيور يا عرض) په ځير سره وګورو چې د ډېری خونو يا کوټو بر تر دوو مترو لږ او ځينې يې ۱۹۰ سانتي متره دي.

د دې ورته والي پخلی هم اسانه کار نه دی، ډېرو څېړنو او تخنيکي کيندنو ته اړ تيا شته، کېدای شي په دې هکله د عصري اکسرې کمرو او مصنوعی زيرکتيا تکنالوژۍ څخه، کار واخيستل شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې بڼار

....

غوره لاره يې دا بولم چې پخوانۍ ليکنې په بېلا بېلو ژبو کې کومې چې د دې سيمې په هکله دي، تر هر اړخيزه څېړنې او مطالعې لاندې و نيول شي، دا کار به تر ټولو د کيکه (دقيقه) او کټور وي.

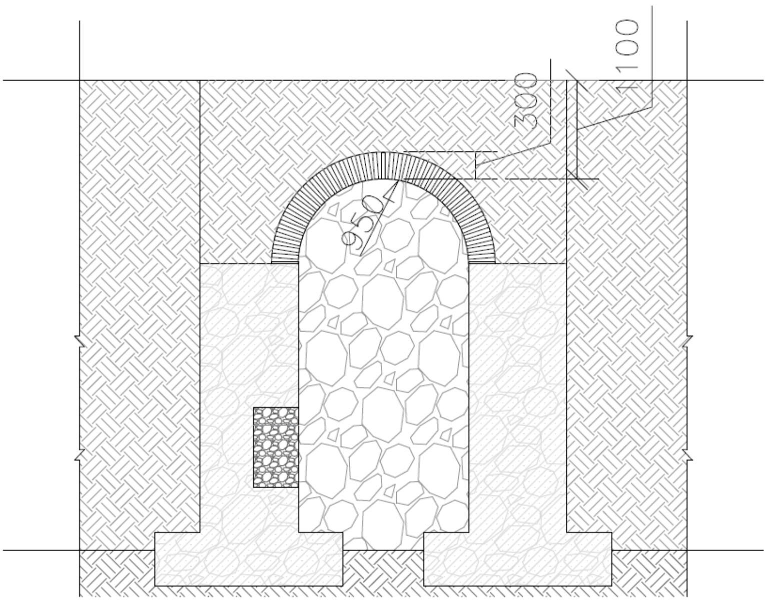

۰۱ پريـــک

د خونو يا کوټوچټونو بېلګې نقشه (پرېک يا برش)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې بنار

....

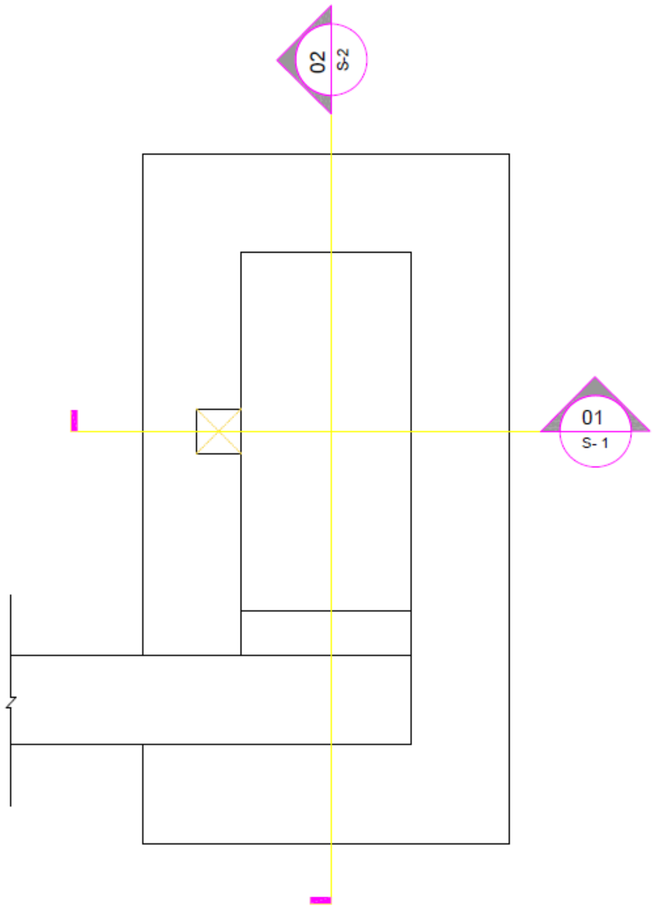

د خونو يا کوټوچتونو بېلګې نقشه (پلان)

(c) ketabton.com: The Digital Library

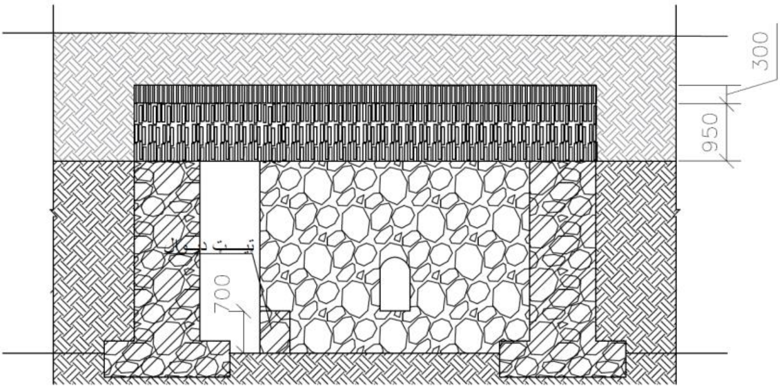

۰۲ پرېـــک

د خونو یا کوټوچتونو بېلګې نقشه (پرېک یا برش)

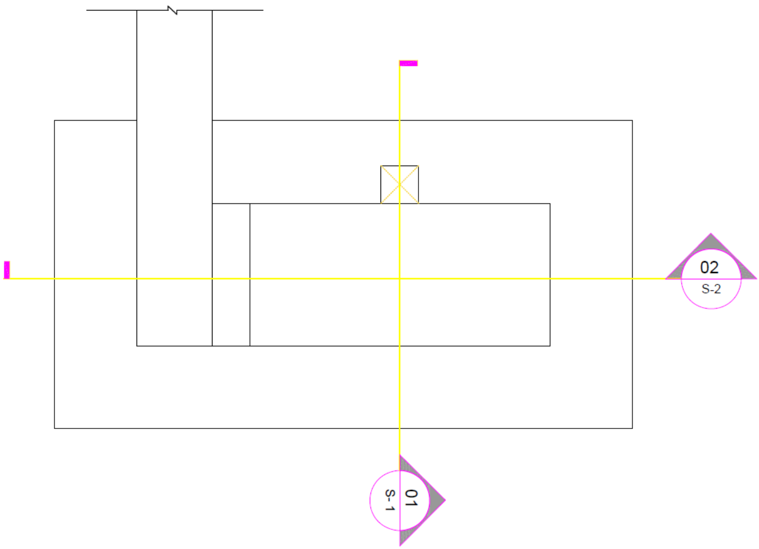

د خونو یا کوټوچتونو بېلګې نقشه (پلان)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

سمڅې:

که چېرې مونږ د يوې کوټې نه بلې کوټې ته کومې چې د لنډو دالانونو (دهليزونو) په مرستې سره يوه ځای شوي سمڅو ته رسېږو، کومې چې په غونډيو او غرونو کې شتون لري.

دا سمڅې خورا ژورې دي ما هم کوښښ وکړ چې يوه څه په يوې سمڅې کې ور د ننه شم، مګر د تخنيکي وسايلو نه درلودلو سره وړاندې تګ نه لاس بر سر شوم.

د سمڅو په پيل برخو کې چېرې چې ورته طبعي رڼا او اوا (هوا، اکسيجن) رسېږی کوولای شو د ننه لاړ شو.
مګر وروسته د تيارې او اوا (هوا، اکسيجن) کمښت سره مخ کېږو چې وړاندې تګ په عادی حالت کې نا شونی دی او اړينه ده چې د ځان سره خاص څراغونه او اکسيجن ډبې ولرو.

همدا راز کېدای شي په سمڅو کې ژوي او ځناور هم شتون ولري، لازمه ګڼم چې هر راز څېړنې په سمڅو کې د عصري تکنالوژۍ په مرستې سره، تر سره شي.

په شاوخوا غونډيو او غرونو کې ډېرې سمڅې شتون لري کومو مخو ته چې هېڅ استوګن ځايونه، ودانۍ نه په سترګو کېږي، د مالوماتو (معلوماتو) پر بنسټ داسې ښکاري چې دا سمڅې د مسو پلټنې او استخراج په موخو د پخواني شوروي اتحاد او خاصتآ هغوی له خوا زمونږ د هېواد نيونې (اشغال) په وخت کې، تر سره شوې وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

په نړۍ کې د خلکو مېشتېدو لاملونه:

که مونږ پخوا پیر ته پام واچو او د مېساپټامیا یا میسوپوتامیا (بین النهرین) ښار په هکله معلومات په ځیر سره ولولو، کولای شوو د هغه منځ ته راتلو لاملونو باندې پوی شوو.

عربان دې ته جزیره وایي، خو په عمومي ډول هغه سیمې ته ویل کیږي چې له شمال ختیځ څخه د زغروس غرونو او له سویل لویدیز څخه د عربي پلیټیو تر څنګ پورې محدوده وي او په جنوب ختیځ کې د فارس خلیج څخه د تورس ضد پورې غځیږي او په شمال لویدیځ کې لوړې ځمکې.

۱ - د میسوپوتامیا لومړی نومونه:

د لومړي ځل له پاره یونانیانو دې سیمې ته میسوپوتامیا نوم ورکړ.

میسوپوتامیا، د رمادي په جنوب کې (د بغداد لویدیځ شاوخوا ۱۱۰ کیلومتره)، د فرات په څنډه کې موقعیت لري او د سمررا په ښکته کې د دجلې په څنډه کې موقعیت لري (شاوخوا ۱۱۰ کیلومتره د بغداد شمال - شمال لویدیز کې)، یوه چپه ځمکه ده.

۲ - د سمندر له سطحې د میسوپوتامیا لوړوالی

له بغداد څخه د اروندرود تر خولې پورې، د بحر له سطحې څخه د لوړوالی توپیر شاوخوا لس متره دی.

۳ - د میسوپوتامیا اقلیم

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

د دې په پای کې یوه سیمه ده چې د "هور" په نوم پراخه لندبلونه او ریډونه لري، د منځنۍ تودوخې او د هوا د اوربښت په پایله کې د اوبو مقدار خورا لږ دی، منظم نه دي، میدانونه سخت او وچ او لږترلږه د کال په اتو میاشتو کې د کرنې له پاره مناسبه نه وي.

له همدې امله، کرنه، چې ظاهرا په لسمې میلادي پېړۍ کې د میسوپوتامیا په لوړو او باراني سیمو کې، د میسوپوتامیا په محوري غونډیو کې پیل شوې، په یو وخت کې پخپله میسوپوتامیا کې پیل شوه، د تمدن اصلي مرکز، کله چې مصنوعي اوبولګونه منځ ته راغله، او د اوبو له لارې پراخو ځمکو ته راوړل شوه.

د اوبو لګولو په مناسب ډول، سویلي میسوپوتامیا په یوه میشته ځمکه بدله شوه چې لوی نفوس یې تغذیه کړ.

په پای کې، د جنوبي میسوپوتامیا اوسیدونکو په ٤٠٠٠ میلاد نه وړاندې کې د شمالي میسوپوتامیا کلتوري برتري په غاړه واخیسته، او ښاري دولتونه لکه ایریدو، اور، لارسا، لاګاش، نیپور، اکاد او بابل جوړ شول.

۴ - د میسوپوتامیا اقتصادي فعالیتونه

په میسوپوتامیا کې، کرنیز محصولات، د څارویو پالنه، کب نیولو، د کجور کرنه او د سرې پورې اړوند صنعتونه په اسانۍ سره شتون درلود، مګر لرګي، ډبرې او فلزات په ندرت سره موندل شوي یا شتون نه لري؛ د پایلې په توګه، سویلي میسوپوتامیا د پیل څخه د سوداګرۍ ځمکه وه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵- د میسوپوتامیا هنري فعالیتونه

په ودانیزو(ساختماني) کارونو کې د ختو کارول، په ختو او ختو باندې د لیکلو هنر او د دې خاورې یوه له ځانګړو نښو څخه دی، میسوپوتامیا بېلا بېلې (مختلفې) ژبې او کلتورونه لري او له ډېرو تاریخي دورو څخه تېرې شوې دي، دا ریښتېنی جغرافیائي وحدت نه لري، تر ټولو مهم د دې نشتوالی دا دایمي پلازمینه ده.

۶ - د میسوپوتامیا تمدن

د میسوپوتامیا تمدن د خپل کثرت او تنوع له پاره پېژندل شوی دی، دې تمدنونو یوه بل باندې تاثیر کړی دی، لکه د اکاډین تمدن باندې د لرغوني سومري تمدن نفوذ او د اور د دریمې کورنۍ د پاچاهانو نفوذ، چې په میراث کې یوه ترکیب دی.

د Sumerian-Akkadian تمدن، د دویم زریزې په لومړۍ ربع کې.

د میسوپوتامیا تمدن د هیتیانو په دوره کې د ۱۷۰ میلاد څخه وړاندې څخه د اناتولیا لویو سیمو ته رسېدلی.

۱,۶. د مختلفو علومو په برخه کې

بابلیانو په ریاضیاتو او ستور پوهنه کې لویه ونډه درلوده، حقوقي نظریه د دې تمدن په لومړیو دورو کې وده او ژوره شوه او د قانوني حکمونو په څو سیټونو کې لیکل شوې، چې د کوډونو په نوم پېژندل کېږي، چې د حمورابي کوډ خورا مشهور دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

....

۲،۶. په اقتصادي ډګر کې

له لس زره کاله میلاد څخه وړاندې د لوی دایمي استوګنځایونو تر رامینځته کېدو پورې، په میسوپوتامیا کې د پراختیا لاندې مرحلې پېژندل کېدی شي، چې ځینې یې په موازي ډول دوام لري:

د کوچیانو له ژوند څخه بدلون، یا د استوګنې د دایمي یا موسمي بدلون څخه لیرد، چې د ښکاریانو او د ځارویو لومړۍ ډله وه، په یوه ځای کې د څو کلونو یا حتی د تل له پاره ژوند کول؛ د نباتاتو د تجربوي کښت څخه د حبوباتو اغیزمن او محاسبه شوي کښت ته لیږد؛ د کورونو جوړول او په وینا، په معبدونو کې د خدایانو "جوړول"؛ په هدیرو کې د مړو ښخول؛

د لوښو اختراع چې لومړی د لاس په واسطه جوړ او سینګار شوی او وروسته د څرخ په واسطه؛ د متخصصو مسلکونو پراختیا او د کار ویش؛ او د فلزي تولید.

د زوي کیمي او شنیدار د استوګنې ځایونه چې د یو بل په شاوخوا کې او د راوندوز په شمال لویدیز کې موقعیت لري، د ۱۰ څخه تر ۹ پیړۍ پورې د لیږد دورې پورې اړه لري.

د میسوپوتامیا د ماهوري غونډۍ په پولو کې، د کرکوک په ختیځ کې د جرمو قلعه کې، نږدې درې زره کاله موده تعقیب کېدی شي، شاید دا استوګنځی د ۶۷۵۰ میلاد نه وړاندې په شاوخوا کې رامینځته شوې وي.

حسونة (موصل ته نږدې) او تل ساوان (سامارہ ته نږدې)، د میسوپوتامیا په وچه کې تر دې دمه کشف شوي ترټولو زاړه کلي دي چې شاوخوا زر کاله وړاندې تړاو لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

....

۳،۶. د کرنې په برخه کې

تال ساوان د باراني کرنې د پولې په سویل کې موقعیت درلود، او په دې توګه دا باید په یوه ډول پر اوبولګولو تکیه کړې وي - حتی د دجلې څخه اوبه راوباسي - او له همدې امله دا یوه تاریخ وړاندې کوي چې وروسته یې د سویلي برخو کې میشته کېدل ممکن وو.

میسوپوتامیا د وسیلو او تجهیزاتو پرمختګ، د اوبو له لارې ټرانسپورټ، او په ځانګړې توګه په دې سیمې کې د معمارۍ پرمختګونو مخ په زیاتېدونکي سرعت تعقیب له پاره ترټولو مناسب ځای د ایریډو ښار دی چې په تاریخي وختونو کې د سومریانو خدای اینکي پیروانو مرکز و.

۴،۶. د معمارۍ په ډګر کې

د ایریډو معبد معمولا د بابل د دورې په وروستیو کې د مذهبي ودانیو لومړۍ بېلګه ګڼل کېږي، د بېلګې په توګه، زیګورات، د ارییک (اروک / اریخ، لرغوني سومیرین ښار) د لویو معبدونو په جوړولو سره، د څلورمې پېړۍ په پای کې او د پای په شاوخوا کې د معمارۍ وده د دریم زریزې په پیل کې دا خپل اوج ته ورسېد.

لکه څنګه چې د میسوپوتامیا د خلکو توکمیز هویت معلوم نه دی، د پخوانیو تاریخي استوګنځایونو د ټولنیز تنظیم په اړه هیڅ معلومات شتون نلري، د یوه کلي په مطالعه کې، دا ممکنه نه ده چې د "حکومت" یا د سیمه ایزو اړیکو په اړه خبرې وشي، کوم چې ممکن د یوه واحد مرکز له خوا تسلط شوی وي.[۲]

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

د استوګنې غونډۍ انځور

که چېرې مونږ د سيمې استوګنو کورونو ته نظر واچوو د هغه وخت د خلکو ښه سوچ په معمارۍ کې ته غاښ په ګوته کوو او حيرانيږو چې هغوي په پخوا پېړونو کې مخکې تر دې چې پر ودانيو پيل کړي، لمړې يې شاوخوا سيمي کتلي، د استوګنې له پاره يې اوچتې غونډۍ ټاکلي او بيا وروسته يې التـه د کورونو په جوړونې، لاس پورې کړی دی.

د داسو کورونو جوړونه لاندې ګټې لري:

۱. داسې غونډۍ هېڅکله د سېلابونه، واورو ښويېدو (برفکوچ) او د غره ډبرو غورزېدو تر اغېزې لاندې نه راځي.

۲. داسې غونډۍ د ورځې له خوا پوره لمر او خلک کولای شي ترې ډېره ګټه واخلي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

۳. کورونه په داسې غونډیو کې د ښې اوا (هوا) نه برخمنې او خورا ښه طبعي باد په کورونو کې چلېږي.
۴. د کورونو جوړونه په داسې غونډیو کې تر لوړ امنیت نه برخه منې وي.
۵. دا کورونه د هرې خواوو نه لید لري.
۶. د سیمې خلک کوم چې د ورځني دندو، اوبو راوړنې له پاره ښکته سیمو ته تګ او راتګ کوي، همدا راز کوشنیان او ځاروي کولای شي په آسانه توګه یې و مومي.
۷. د داسې کلیو پته ور کونه هم ډېره آسانه او هر کس (څوک) کولای شي په ساده توګه یې و مومي.
۸. په داسې کورونو کې واوره او د باران اوبه نه ایساریږي او په ډېرې چټکۍ سره د کوشنیو ویالو کیندونو سره لاندې سیمو ته ښکته کیږي.
۹. د کورونو جوړونې مواد یې ځایي ډبرې او خاوره ده.
۱۰. د ډبرو په کار کې هم د خاورو نه کار اخیستل شوی دی.
۱۱. دېوالونه یې د پخسې دي.
۱۲. د ډبر کارکې یې دوې ډوله تیرې چې یوه ډول یې کلوله یا ګردې تیرې چې د غونډیو شاو او خواوو نه ټولې شوې او کارېدلې دي، او ځینې نورې یې د سمڅو نه کیندل شوي او د کار سیمو ته لیږدول شوي دي.
داسې ډېرې لږې تیرې ښکاري چې د غونډیو تیرې ماتې شوې وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

د غونډیو په سرونو کې د استوګنو کورونو انځور

د غرونو په سرونو کې د استوګنو کورونو انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

د غونډيو په سرونو کې د استوګنو کورونو انځور

د غونډيو په سرونو کې د استوګنو کورونو انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د غونډيو په سرونو کې د استوګنو کورونو انځور

د غونډيو په سرونو کې د استوګنو کورونو انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

....

د غونډیو په سرونو کې د استوګنو کورونو انځور

د غونډیو په سرونو کې د استوګنو کورونو انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

د غونډیو په سرونو کې د استوګنو کورونو انځور

د غونډیو په سرونو کې د استوګنو کورونو انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

د غونډیو په سرونو کې د استوګنو کورونو انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د غونډیو په سرونو کې د استوګنو کورونو انځور

د غرونو په سرونو کې د استوګنو کورونو انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د غونډيو په سرونو کې د استوګنو کورونو انځور

د غونډيو په سرونو کې د استوګنو کورونو انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د میس عینک د کان کیندنې په ساحه کې د لرغونو دوو کلیو څخه یوه اوس هم شتون لري
[انځور د فرانز جې مارتي له خوا]

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

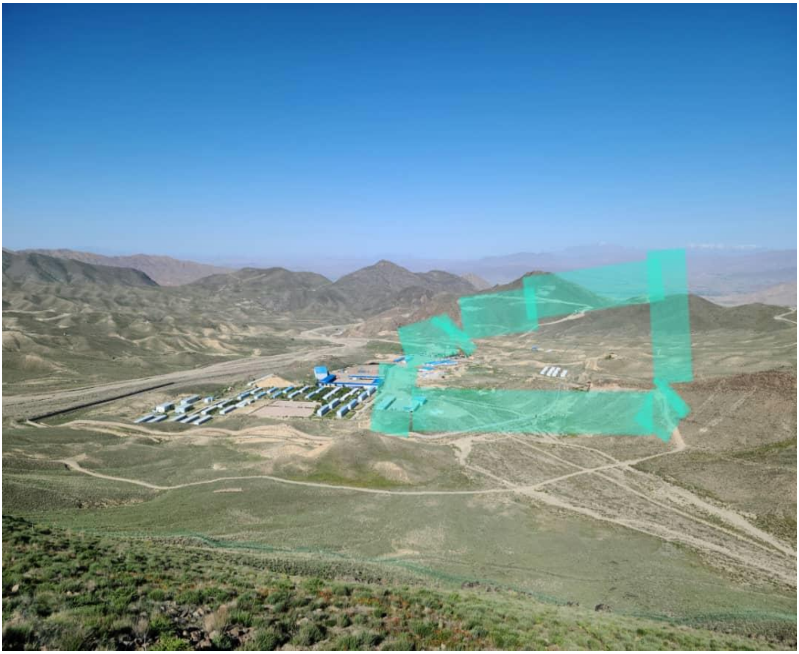

د عینک مسو سیمې کې د ولي با با کلي (استوګن کلی) چې اوس مهال د امنیتي اړتیا په موخې تش (خالی) شوی دی

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

د عينک مسو سيمې کې د ولي با با کلي (استوګن کلی) چې اوس مهال د امنيتي اړتيا په موخې تش (خالی) شوی دی

د لومړي انځور په شنې کرښې مينځ کې سيمه د ولي با با قريې په نوم يادېږي چې ۰۱۳ او ۰۰۳ مشهورو لرغونو سيمو ترمينځ شتون (موقعيت) لري، تر دې دمه، يواځې جومات يې جوړ پاتې او نور څه له منځه تللی او په سترګو نه ليدل کېږي (ښکاري).

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

د عینک مسو سیمې کې د ولي با با کلي (استوګن کلی) چې اوس مهال د امنیتي اړتیا په موخې تش (خالی) شوی او یوائې جومات یې روغ پاتې دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

د عینک مسو سیمې کې د ولي با با کلي (استوګن کلی) چې اوس مهال د امنیتي اړتیا په موخې تش (خالی) شوی او یواځې جومات یې روغ پاتې دی

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

د عینک مسو سیمې کې د ولي با با کلی (استوګن کلی) چې اوس مهال د امنیتي اړتیا په موخې تش (خالی) شوی دی

په دوه وروستیو انځورونو کې هم د ولي با با قریه ده چې اوس چینایانو کمپ شمال خوا (طرف) ته شتون (موقعیت) لري او چینایانو په کې څو بلاکونه هم جوړ کړي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

....

بودايي ستوپاوې:

ستوپا ("ستوپا" په سنسکرت کې د ډهیر له پاره ده) د بودا معمارۍ یوه مهمه بڼه ده، که څه هم دا د بودیزم څخه مخکې دی.
دا عموما د مقبرې یادگار گڼل کیږي - د ښخولو ځای یا د مذهبي شیانو له پاره ځای ته وایي.

د عینک مسو سیمې ستوپا وو انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

د عینک مسو سیمې ستوپا وو انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

د عینک مسو سیمې ستوپا وو انځور

درې ډوله جوړښتونه د لومړني بودیزم له مذهبي معمارۍ سره تړاو لري:

۱. د صوفیانو عبادتګاه وې (ویهارونه)،

۲. د اثارو د عبادت ځایونه (ستوپا)،

۳. زیارتونه یا د لمانځه تالارونه (چیتاس، چې د چیتیا ګراهاس په نوم هم یادیږي)، چې وروسته په ځینو کې د مندرونو په نوم یادیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

سانچي ستره سټوپا:
د سيمې ځانګړتيا د سانچي لوی سټوپا ده چې زرګونه کاله د مخه د امپراتور اشوکا له خوا تاسيس شوې او په نړۍ کې د ځينو غورو بودايي هنرونو سره سينګار شوې ده.

په سانچي کې لويه سټوپا په سيمې کې د بودايانو د عقيدې مرکز و، ځکه چې دا په درېيمه پېړۍ کې د امپراتور اشوکا له خوا جوړه شوې وه.

د بودا سټوپا په اصل کې د تاريخي بودا او د هغه د ملګرو د ځمکې پاتې کېدو له پاره جوړې شوي او تقريبا په دوامداره توګه د بوديزم په مقدس ځايونو کې موندل کيږي.

د مندر او سټوپا ترمنځ توپير:
معبدونه ډيری وختونه د خدايانو او ځارويو په شکل کې د ډبرو ساتونکو سره دروازې هم لري.

سټوپا د زنګونو په څير شکل لري او ممکن يوه ډول اثار ولري (هغه څه چې بودا له ځانه سره وړل يا د بودا د بدن ځيني برخې لکه د ميخونو ټوټې)، د بودا ليکنې يا د بودايي راهبانو پاتې شوني دي.

د موريان امپراتور اشوکا:
ستره سټوپا (د سټوپا نمبر ۱ په نوم هم يادېږي) اصل کې په دريمه پېړۍ کې د موريا امپراتور اشوکا له خوا جوړه شوې وه او داسې انګېرل کيږي چې د بودا د ايرو کور دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

د سټوپا سمبول:

سټوپا د سولې او مینې سمبول دی، د بودا اثار په بنسټ او سر کې ځای په ځای کوي. ویشالي هغه ځای دی چیرې چې بودا د خپل نروانا څخه د مخه خپل وروستی واعظ تبلیغ کړ.

د سټوپا جوړل:

لومړی، د ښه کیفیت ډبره باید وموندل شي، استخراج شوي او هغه ځای ته لیږدول شوي چې ډیری وختونه د نوي ودانۍ له پاره په احتیاط سره غوره شوي. دوهم، د ډبرو دا ناڅاپه بلاکونه باید شکل شي، په ستنو و پوښل شي، او د دیوالونو، پوړونو او چتونو له پاره ډبرو تختې (تخته سنګ) و موندل شي.

د سټوپا مانا (معنی)

سټوپا ("سټوپا" په سنسکرت کې د ډهیر له پاره ده) د بودا معمارۍ یوه مهمه بڼه ده، که څه هم دا د بودیزم څخه مخکې دی.

دا عموما د مقبرې یادګار ګڼل کیږي - د ښخولو ځای یا د مذهبي شیانو له پاره ځای او یا په ساده ډول، سټوپا د خاورو خځلو غونډۍ چې د ډبرې سره مخامخ ده.

د سټوپا اصلي برخه:

د سټوپا ګنبد په لاندینۍ برخه کې یوه، دوې یا درې سلنډر ډوله چتونه یا بیسل حلقې لري، چې کله ناکله یوه تخته جوړوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

په پورتنۍ برخه کې، گنبد مربع خونه لري، کوم چې یو کلک جوړښت دی او مربع پلان لري، بیا یوه یا څو سلنډر راشئ، سپیر او پاینکل چې یوه منار او کرسټال لري.

د سټوپا جوړ ښت:

۱. سټوپا هغه غونډۍ وې چېرې چې د بدن پاتې شوني یا د بودا له خوا کارول شوي شیان ښخ شوي وي، نو دا ټول سټوپا مقدس گڼل کیده که څه هم سټوپاوې د بودا څخه مخکې هم شتون لري مگر دوی په ټوله کې (عمده توگه) د بودیزم سره تړاو لري.

سټوپا پنځه اساسي جیومیټریک انځورونه (شکلونه) چې د پنځو عناصرو سره مطابقت لري:

۱. ځمکه

۲. اوبه

۳. اور

۴. اوا(هوا)

۵. فضا

له هغې څخه نړۍ او د هغې د ننه ټول اټومونه جوړ شوي دي. برسېره پر دې، د سټوپا ټول شکل د ناست بودا انځور ته نږدې او ورته والی لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

عبادت په ستوپا وو کې:
له کومه وخته چې ستوپا ، د خدای بودا سپيڅلی استازی، بودا چې دواړه په تايليند او نورو هېوادونو کې ژوند کوي د دې باور سره د ستوپا عبادت کولو له پاره زيارت ته لاړ چې دا سفر به د هر ډول خطر څخه ځان وساتي.

د ستوپا پيدايښت:
ستوپا د غونډۍ په څېر جوړښت دی چې د بودايی راهبانو اثار لري، دا د پام کولو (مراقبت) ځای په توګه کارول کېږي او ډيری ستوپاګانې تر ۲۳۰۰ کلونو پورې زاړه او يا شا ليد (تاريخ) لري.

په نړۍ کې لومړی ستوپا:
د ستوپا ترټولو پخوانی ژوندی بېلګه په سانچي (مديه پرديش) کې ده او دا ستوپا د نړۍ يوه تر ټولو لوړو يادګارونو څخه دی چې په ۱۰۳ متر (۳۳۸ فوټ) کې ولاړ دی او د ۲۹۰ متره (۹۵۱ فوټ) اوږدوالی (طول) لري.

اصلي ستوپا شاوخوا ۵۵ متر (۱۸۰ فوټ) لوړوالی درلود او د ډيرو پاچاهانو له خوا ترميم شوی وو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

....

د سټوپا نوم:

د مهابودي سټوپا، بود ګیا د هغه ځای په توګه پیژندل شوی چېرې چې د خدای بودا روښانتیا تر لاسه کړې، دا سټوپا شاید د بودا په مذهب کې تر ټولو مهم جوړښت وي.

د سټوپا کارونه:

په یوه معبد کې ممکن د بودا په سلګونو مجسمې او نقاشۍ وي، نو د دې ټولو په څېر ورته سجده کول د باور وړ ګڼه نه ده، د دې وړتیا سربېره چې د دورې وهل یا ګرځېدلو (په پښو سره) څخه رامینځته کېږي کله چې د معبدونو یا سټوپا وو شاوخوا ګرځېدل، دا ښه ده چې لاسونه د وړتیا راټولولو له پاره وکارول شي.

تر ټولو لوی سټوپا (Jetavanaramaya):

دا سټوپا په انوراډاپورا یانې (یعنې) په شمالي مرکزي ولایت او سریلانکا هېواد کې شتون لري.

١. اصلي لوړوالی: ١٢٢ متر (٤٠٠ فوټ)

٢. اوسنی لوړوالی: ٧١ متر (٢٣٣ فوټ)

د دواړو لوړوالو پرتله کولو سره په روښانه توګه ښکاری چې د وخت په تېرېدو، د طبعي حوادثو او د وختونو پاچاهانو د نه پاملرنې له امله پورتنۍ برخې یې چې ٥١ مترو ته رسېږي، نړېدلې او له منځه تللې دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

....

د ستوپا په اړه په زړه پورې حقایق:

په سانچي کې لوی ستوپا د هند معماری یوه مهم یادګار دی او د هند یوه له پخوانیو ډبرو ودانیو څخه بلل کیږي.

دا په دریمه پیړۍ کې د موریا واکمن اشوکا لوی له خوا ټاکل شوی و.

دا بودا د آثارو په سر کې د بنسټیز نیمه کره خښتو ودانۍ سره پیل شوه.

د بودا دعا:

برهما ساهمپتي، چې د مهابراهما ترټولو لوړ پوړی بلل کیږي، هغه دیوتا و چې د بودا څخه لیدنه وکړه کله چې هغه روښانتیا ترلاسه کړه، او هغه یې وهڅول چې انسانانو ته د مذهب درس ورکړي.

د بودیزم ۸ سمبولونه یا اته غوره نښې:

۱. قیمتی پارسول

۲. د سپین شنو خولۍ

۳. دوې طلایی کب

۴. د ابدیت غوټۍ

۵. د لویو خزانو ګل لوښی (ګلدان)

۶. د بریا بینر

۷. د لوټس ګل

(c) ketabton.com: The Digital Library

۸. اته خبرې شوي څرخ.

د ستوپا ډولونه:

۱. د سریریکا ستوپا،

۲. پربوګیکا ستوپا

۳. ادېشیکا ستوپا

۴. د بودا ستوپا

د دوی څخه، د سریراکا ستوپا کې د بودا ښخ شوي جسدونه شامل وو، په داسې حال کې چې پربوګیکا ستوپا کې د بودا ښخ شوي توکي شامل وو مګر د ادېشیکا ستوپا د یادګار په توګه جوړه شوه.

د اسیا تر ټولو لوړ ستوپا:

دا په واټ فرا پاتومماچیدي راتچا وورا مها ویهان (تای: วัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหาร) په مرکز ناوخوم ښار کې شتون (موقعیت) لري.

په نړۍ کې ترټولو لوړ ستوپا، د هغې سر لوړوالی ۱۲۰,٤٥ مترو ته رسیږي، او د هغې د بنسټ (بېس، تهداب) چوکات (فریم) ۲۳٥,٥۰ متره دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سټوپا اهمیت:

سټوپا د بودایي معمارۍ ترټولو مهم مذهبي جوړښت دی، دا یوه غونډۍ یا نیمه کره ده چې د بودا د روښانتیا استازیتوب کوي او د بودا د ایرو په څیر د بودا مقدس اثار لري.

همدا راز دا د بودا د لمانځه د تالار مرکزي ټکی (نقطه ده) دی او ډیری مراسم د سټوپا شاوخوا ترسره کیږي.

د سټوپا کېښودل:

د بودا ذهن په دودیز ډول د سټوپا له خوا نمایش کیږي کوم چې باید د بودا عکس ښي خوا ته کېښودل شي یا د بودا لاندې که چېرې محراب (عبادت خوا، عبادت) څو درجې ولري او په محراب کې شیان د پناه ځای درې ګانې هم استازیتوب کوي.

د سټوپا شکل:

ځینې یې خاورو ته سپارل شوي، مګر ځینې وختونه دوی په ناست، مراقبت موقعیت کې ښخ شوي، د ځمکې ټوټې دوی پټ کړل.

په دې توګه، د سټوپا ګنبد شکل د هغه چا استازیتوب کوي چې په مراقبت کې ناست و لکه د بودا په څېر، کله چې هغه د څلور عالي حقیقتونو روښانتیا او پوهه ترلاسه کړه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

د سټوپا بڼه:

د بودا سټوپا په بڼه مذهبي ودانۍ، د ګنبد په څېر (شان، شکل) جوړښت، په هند کې بودا د سپېڅلو آثارو ذخيره کولو د يادګاري يادګارونو په توګه، کارول پيل شوي.

د عينک مسو کان ته څېرمه د سټوپا څېړنيز انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د عینک مسو کان ته څېرمه د ستوپا یوې برخې اندازه کولو انځور

د عینک مسو کان ته څېرمه د ستوپا یوې لاندینۍ برخې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د عینک مسو کان ته څېرمه د ستوپا یوې برخې اندازه کولو انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې بڼار

....

د عینک مسو کان ته ځېرمه د ستوپا یوې برخې اندازه کولو انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ۰۴۹ سیمې د ستوپې یوې برخې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

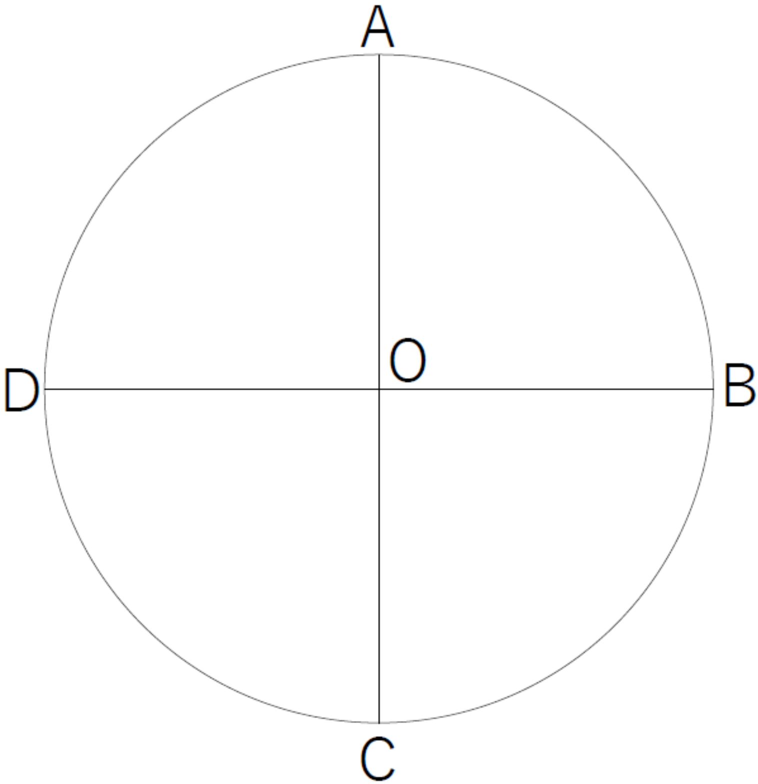

د ستوپا د قاعدې رسم لار (طریقه) لمړی پړاو

(c) ketabton.com: The Digital Library

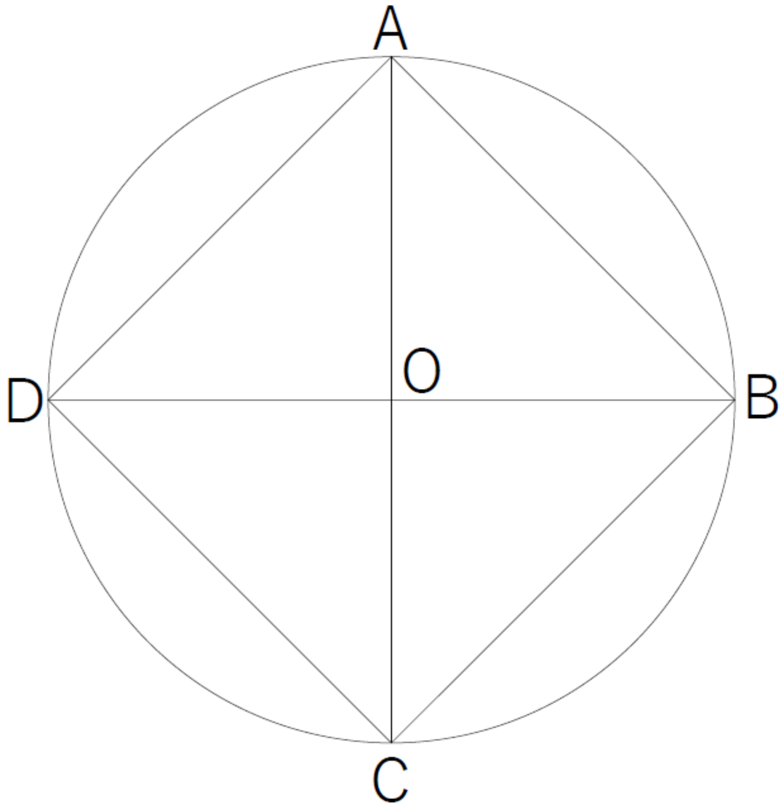

د ستوپا د قاعدې رسم لار (طریقه) دوېیم پړاو

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

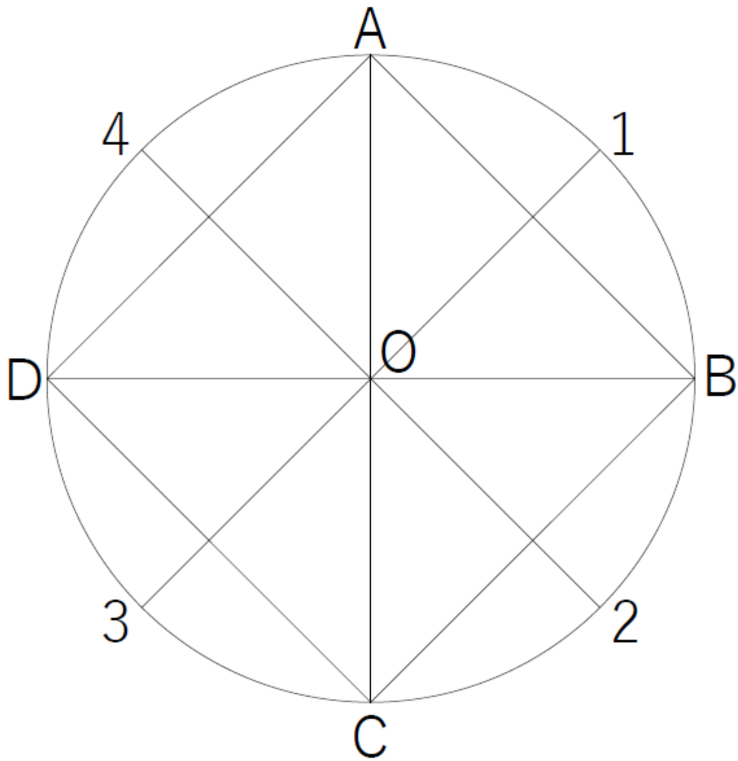

د سټوپا د قاعدې رسم لار (طریقه) درېیم پړاو

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

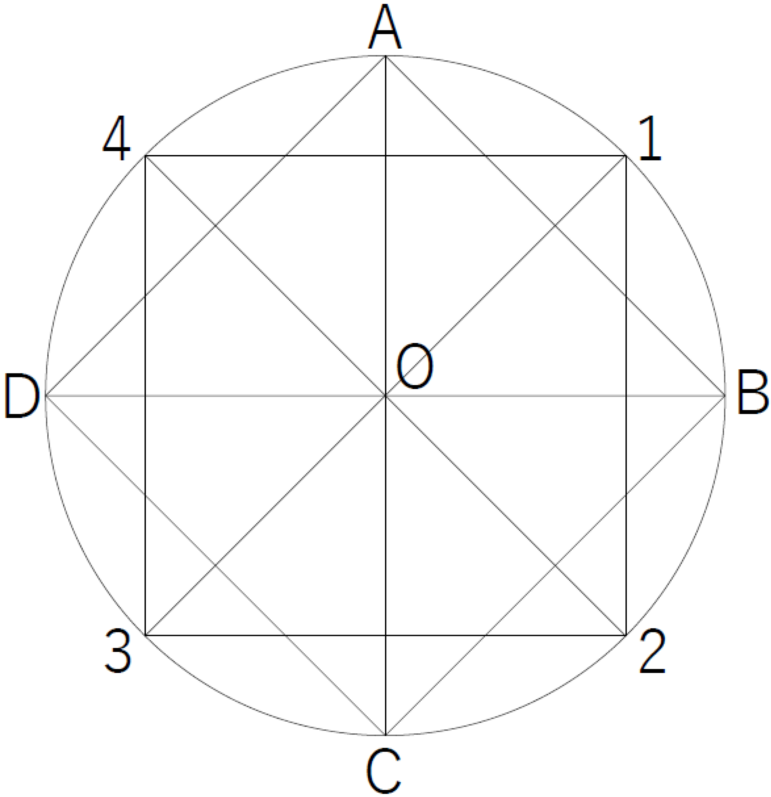

د سټوپا د قاعدې رسم لار (طریقه) څلورم پړاو

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې بنار

....

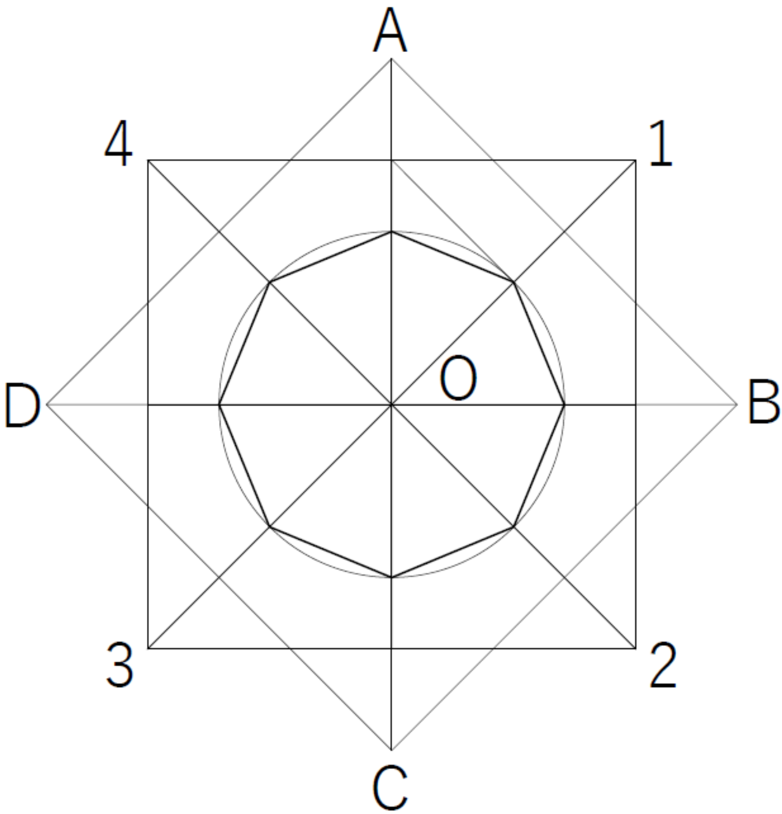

د سټوپا د قاعدې رسم لار (طریقه) پنځم پړاو

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې بڼار

....

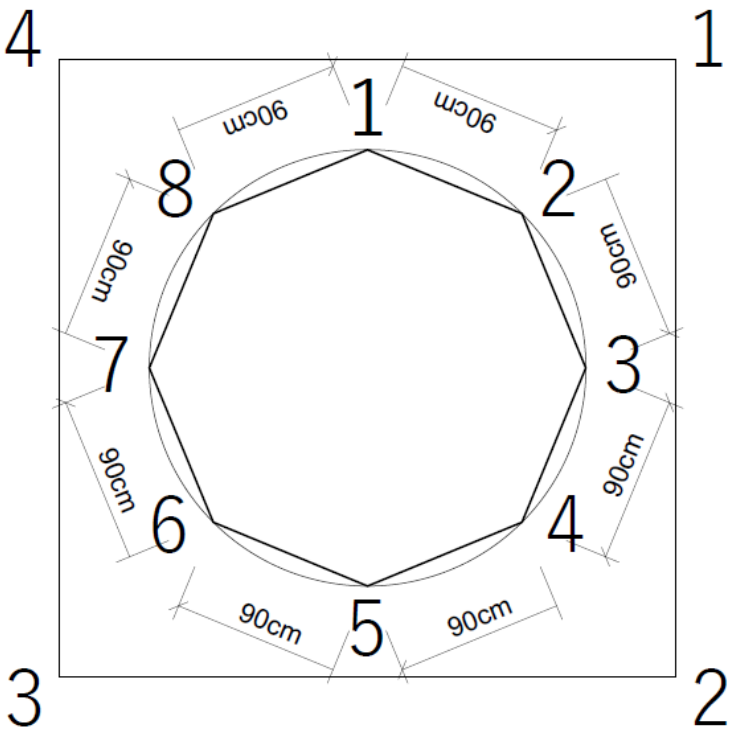

د ستوپا د قاعدې رسم لار (طریقه) شپږم پړاو

(c) ketabton.com: The Digital Library

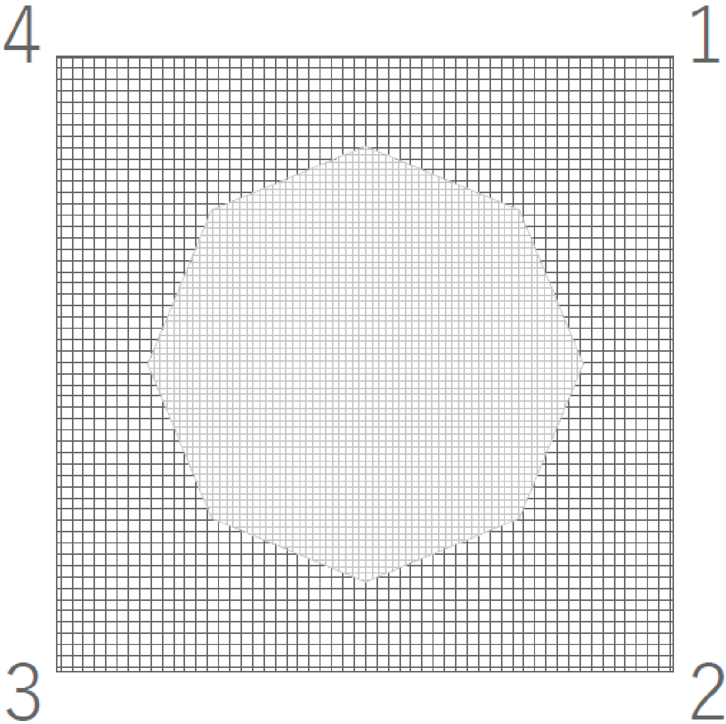

د ستوپا د قاعدې رسم لار (طریقه) اووم یا وروستی پړاو

د ستوپا پلان یا پاسنی لید:

زما په اند او څېړونو داسې ښکاري چې یوه ستوپا د تخنیکي رسم پر بنسټ او اساس، لمړی یوه حلقه (دایره) رسم شوې کومه چې په حلقوي بڼه (شکل) د بودیزم پیروان د عبادت په توګه کاروي، بیا وروسته دغه حلقه (دایره) پر څلورو منظمو برخو وېشل شوې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

دغه څلوريزه (چهار ضلعی) ۱۲۰ سانتی په اندازه (په ځينو ستوپا وو کې) لوړه شوې ده او بيا وروسته دغه څلوريزه په اته ايزه (هشت ضلعی) وېشل شوې ده.

دا وېش د تخنيکي رسم پر بنسټ تر سره او د حلقې د مرکز نه پيل شوی او د څلوريزو ژۍ ته نه رسېږی، نو ځکه د ژۍ څخه اندازه (فاصله) لري.

دا مېچې (فاصله) د څلورو خواوو نه په يوه شان ده، دا په دې مانا (معني) ده چې د ستوپا په جوړونې کې د دايرې نه کار اخيستل شوی دی او ټولې اندازې (فاصلې) يې د حلقې (دايرې) مرکز نه په يوه شان دي.

د ستوپا څلوريزې يوه د بل سره توپير لري، کوم ستوپا چې ما په پورتينو انځورونو کې اندازه کړې ده، هر اړخ يې ۳۳۳,۳۵ سانتي ده.
د ځينو اته ايزو (هشت ضلعي) هر اړخ يې ۹۰ سانتي ده، که چېرې مونږ دا د عصري تکنالوژۍ (کمپيوتر) او په اټوکاد پروګرام کې وکاږو(رسم کړو) د دايرې شعاع به ۲۳۵,۲۱ سانتی ته، ورسېږي.

همدا راز د اته ايزې (هشت ضلعی) لوړوالی په هر ستوپا کې يوه شان نه دي او يوه يې د بل سره توپير لري.
که چېرې مونږ تناسب په پام کې ونيسو د اته ايزه (هشت ضلعی) لوړوالی به د څلوريزې لوړوالی په پرتله، دوې برابره وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

په نورو ملکونو کې ستوپاوې ډېرې لوړې دي او د اته ایزې د پاسه بیا څلوریځې او نور هندسي شکلونه په سترګو کېږي.

څرنګه چې د عینک مسو کان ته څېرمه ستوپاوو پورتنۍ برخې د وخت په تېرېدو او طبعي حوادثو منځ ته راتلو سره، ویجاړې شوې او د وخت شاهانو د نه پاملرنې سره ورو، ورو تر خاورو لاندې شوي دي.

د بده مرغه د عینک مسو سیمې ټولو ستوپاوو پاسنۍ برخې نړېدلې او مونږ نه شو کولو د اندازه کولو(اندازې اخیستلو) سره د شتون (موجوده) پاتې څخه، دقیقه اندازه واخلو او رسم یې کړو.

د ستوپا مخامخ لید (نما):

که چېرې مونږ شته (موجوده) ستوپاوې (ستوپا ګانې) په ځیر سره وګورو، پوهېږو چې ټولې ستوپاوې د تجربه لرونکو ختګرو، معمارانو او کاریګرانو په خواریو، هغه وخت امکاناتو او د سیمې ډبرو او خاورو نه په ډېرې ښې توګې یا په مهارت سره جوړې شوې او سر ته رسېدلې دي چې مونږ یې تر اوسه کولای شو په ښې توګه وګورو او د هغه وخت معمارۍ نه، ګټه واخلوو.

د څلوریزې په مخامخ لید یانې په ژبیو کې تیږو یا ډبریزې ستنې (پایې) لیدل کېږي چې دا ستنې د څلوریزې په منځ کې هم لیدل کېږي او دا ستنې د نریېو(پتلیو، نازکو) تیږو یا ډبرو څخه په ډېر ښه تناسب او مهارت سره، جوړې شوې دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

دا نرۍ تيرۍ يا ډبرۍ يوه د بل په سر ايښودل شوي او د دوې تيرو يا ډبرو تر منځ د ختې مصاله (مصالح) کارول شوې ده.

دا تيرې يا ډبرې د ستنو په لومړيو کتارونو (قطارونو) کې پلنې او ورو، ورو نرۍ کيږي او وروسته بېرته پلنيږي.

دا کار د معمارۍ په ښه سوچ سره، تر سره شوي او ښه تناسب هم لري.
ستنې يا پايې په پورتنۍ برخې کې يوه د بلې سره د نيمګړی شپږېزې (نيمه شش ضلعی) سره نښلول شوې دي.

دا نيمګړې شپږېزې د دوو نرېيو تېرو يا ډبرو څخه ځنګ تر ځنګ ښکاري او په پلنوالي (ضخامت) سره کارول شوي چې مونږ يې په پورتنيو انځورونو کې، په روښانه توګه ليدلی شوو.

يادې ستنې او نيمګړي شپږېزې د ستوپا پر مخ يا روښانه توګه کارول شوي او نورې برخی يې بېرته (د ننه، وروسته، څنډ ته، شا ته) په خورا سوچ او زيرکتيا سره، تر سره شوې دي.

دا کار يا طرحه په اته ايزې برخې کې هم تر سترګو کيږي کومې چې په خورا مهارت سره جوړې شوې دي.

د دوو ستنو تر منځ برخه د تاخچې (تاقچې، طاقچې) به بڼه ليدل کيږي.

د تاخچو پر سر څو کتاره (قطاره) نرۍ تيرې يا ډبرې کارېدلي او د هغه نه وروسته بيا د معمارۍ يوه ښکلي دود (سبک، سټايل) څخه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

کار اخيستل شوی کوم چې کوشنيو کوټو په شان ښکاري، د يادو کوټو لاندې برخه يې وروسته او پورتنۍ برخه يې وتې (وتلې) ده، دا ډول کار ته په اوسنۍ معمارۍ کې کرنيز(کرنيس، پيک) هم وايي.

مګر په ځينو سټوپاوو ځلوريزې برخې کي کرنيز نه په سترګو کېږي او کرنيز په دوېيمې برخې يانې اته ايزې کې تر سترګو کېږي.

د شته (موجوده) سټوپاوو نه داسې ښکاري چې په لمړي پړ‌او کې د ځلو ريزې شاوخوا يې جوړې شوي، بيا وروسته منځ يې د خاورو او کوشنيو کاڼو مخلوط ځخه ډکې شوې وي او وروسته يې د دوېيم پړاو يانې اته ايزې کار پيل شوی وي.

د دې خبرې پخلي له پاره بايد ډېرې څېړنې او د اوس وخت عصرى تکنالوژۍ ايکسرې کمرو څخه کار واخستل شي، زه د پورته خبرې پخلي د پاره د هر راز کيدنې سره خلاف (مخالف) يم، ځکه دا کار کېدی شی د سټوپا د لا ورانېدو سبب وګرځي.

په زينو سټوپاوو د دوېيم پړاو يانې اته ايزې کې دا کار دوې واره په بېلا بېلو تناسبونو کې کارول شوي دي.

همدا راز په ځينو لوړو او اوچتو سټوپاوو کې درېيم پړاو هم شتون لري چې په پلان کې د ځلوريزی په څېر(شان) تر سترګو کېږي.
په ټولو سټوپاوو کې نازکه (ورقي) تيږې يا ډبرې کارول شوې کومې چې د نږدې سمڅو (غارونو) نه ماتې او رواړل شوې دي.
که چېرې مونږ په ځير سره د سمڅو تيږو يا ډبرو ته وګورو، شاو خوا تيږې يا ډبرې په ولاړه (نيغه)، نرۍ (ورقي) توګه ليدلی شوو

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

چې په اسانه توګه او ډېرو معمولي وسايلو كارولو سره ماتې شوې او سيمې ته لېږدول شوې دي.

داسې نښې نښانې نه په سترګو كېږي چې دا تيږې يا ډبرې د غټو او لويو ډبرو څخه توګل شوې وي خو داسې بر ښېي چې دا تيږې يا ډبرې د څټک (چكش) وهلو سره څه منظمې شوې او څلوريز(مربع) يا مستطيل فارم ته اړول شوي وي او مونږ يې د پخلي له پاره په لاندې انځور كې كتلى شوو.

د تيږو يا ډبرو څلور اړخيز فارم (شكل) ته ورته انځور

د ځينو شواهدو څخه داسې څرګنديږي چې د ستوپاوو جوړونې (بشپړ ېدو) نه وروسته مخ ليد يې اخير شوې وې.

په اخير كې يې هماغه خاوره كارول، كومه چې د تيږو يا ډبرو كړنو(كارونو) كې تر سره شوې وي.
دا كار د بودايې څلورمې او پنځمې پېړۍ اړوندو پاتې شونو ودانيو كې هم تر سترګو كېږى چې د بېلګې په توګه كولاى شوو د كابل ښار بالاحصار د ودانۍ څخه نوم واخلوو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

د دې سټوپاوو مخ یا لید وروسته د اخېړ څخه په چونې او یا سپینې خاورو سره، سپین (رنګ) شوې وي.

دا سټوپا په ۲۰۱۳ ساحې کې ده چې د آقاخان فرهنګي بنیاد په مالي لګښت سره ترمیم شوې ده.

که چېرې مونږ په ځیر سره پورتنی انځور وګورو کېدای شي د پورتنۍ لیکل شوېو جملو پخلی وکړي کومه کوشني سټوپا چې په ۲۰۱۳ سیمې کې د آغان (آقاخان) فرهنګي بنیاد په مالي لګښت سره ترمیم شوې ده.
د یادې سټوپا د لاندنې (بېز، بیس یا قاعدې) اندازه یې ۸۰ سانتي متره په ۸۰ سانتی متره او لوړوالی یې د ځمکي نه تر پورتنۍ برخې پورې ۹۰ سانتي متره ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

بله مهمه خبره دا ده چې د سټوپاوو مخ لید اخېړ پخلی کوي چې د تیږو یا ډبرو په پرې کولو کار(برش کاریَ) کې پام ورته نه دی شوی.

همدا راز که چېرې مونږ ځینې شته (موجوده) سټوپاوې په ځیر سره وګورو د مخ لید په ځینو ځایونو کې د اخېړ او سپینې خاورې یا چونې (رنګ) کوشنیَ اندازې اثار وګورو کوم چې د پورتني جملو پخلي وکړي.

د اخېړ پاتې شوې نښې انځور په یوه سټوپا کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د عینک مسو سیمې یوې لوړې ستوپا انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د عینک مسو سیمې یوې لوړې ستوپا انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

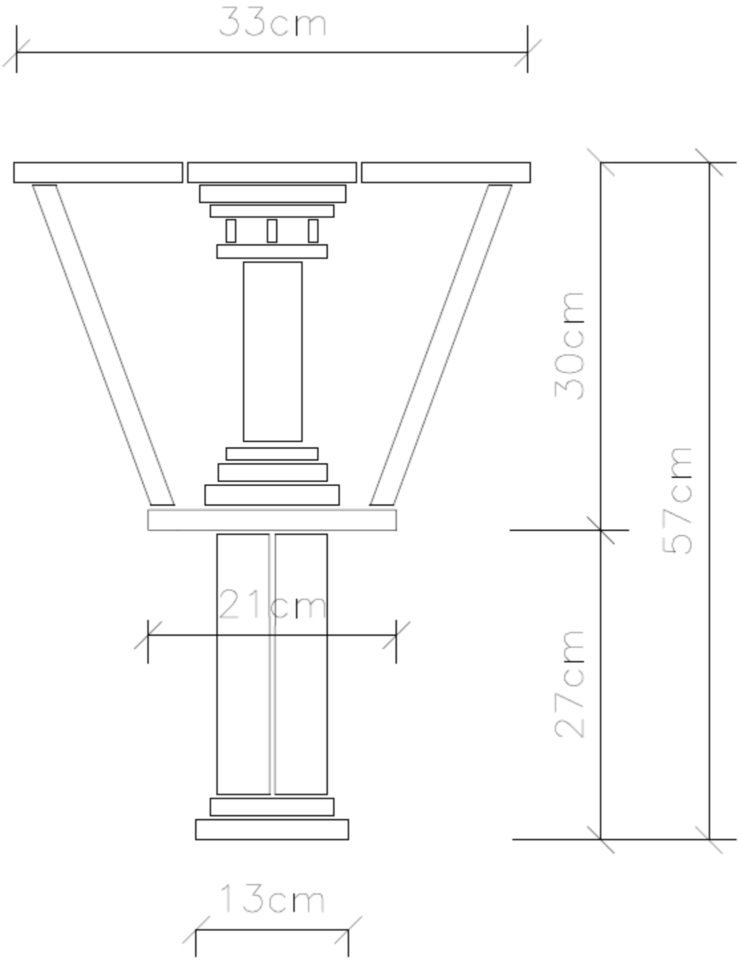

د عينک مسو سيمې يوې لوړې ستوپا د ستنې نخشه (نقشه)

پورتنۍ ستنه (پايه) په ډېر ځير او ښه تناسب سره جوړه شوې ده، ټولې تيرې يا ډبرې په وتې يا ښکاره ډول او يوې اندازې (کانتولېور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

وتې (وتلې) کومې ته چې په درې ژبې کې (برجسته کاری) وایی، کارول شوي دي.
بیا نورې ودانیزې برخې یې په ډوبې شوی (د ننه، داخل) او منظمې توګه کارول شوې دي.
د ستوپاوو مخ لید نه کوم اخبېر چې د وخت په تېرېدو او طبعي افاتو سره له منځه تللی دی، بله او نوې بڼه یې خپله کړې چې په اوسنۍ معمارۍ کې دې لار(سټایل، سبک، روش، طریقه) ته، ترېشې کار (تریشه کاري) وایي.

په ستوپاوو کې نرۍ تیرې یا ډبرې کارېدلي (کارول شوې) دي کېدای شي دا سوچ نني معمارانو ته د هغه وخت د لار په پام کې نیونې سره د ودانیزو چاور په مخ لید کې نرۍ تیرې یا ډبرې کارول پیل کړي وې او نوم یې پرې ترېشې کار(تریشه کاري) ایښی وي.

په اوسنۍ معمارۍ کې د ترېشې تیرې یا ډبرې کارونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

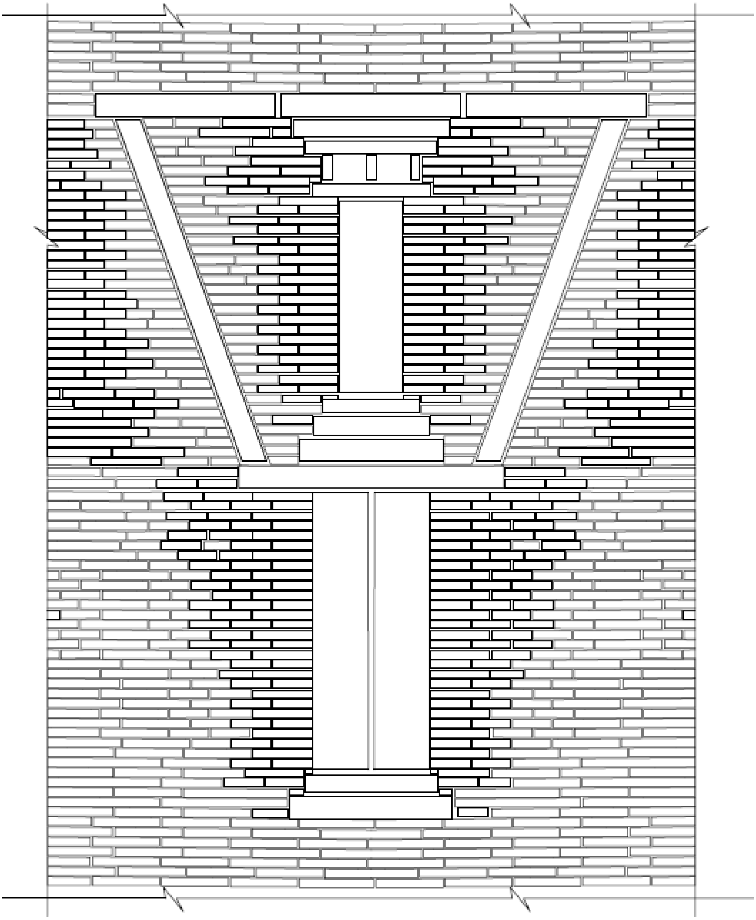

د ستوپا وو جوړښت کې د یوې ستنې (پایې) مخامخ لید نخشه (نقشه)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

د عینک مسو سیمې یوې لوړې ستوپا یوې برخې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

د لویې ستوپا په مخامخ لید کې زینې یا پټې هم شتون لري چې د ستوپا د عزمت ښکارکولو په موخه کارېدلې او یواځې په یوې خوا کې تر سترګو کېږي.

که چېرې مونږ پخواني او څه نني ستوپا په ځیر سره مطالعه کړو دې پایلې ته به ورسېږو چې پخواني ستوپاوې د نني ستوپاوو په څېر په سرونو کې د هغه (ستوپا) د ژغورنې له طبعي افاتو لکه واوره، باران او باد نه د هر یوه ستوپا په سر کې ګنبدي پوښښ او یا کوم بل هندسي فارم (شکل) لرونکي جسم نه کار اخیستل شوی وي، تر سترګو کېږي کوم چې په معماري کې د پخوا وخت او پېړیو، پېړیو نه په میراث پاتې او ترې ګټه اخیستل کېږي.

د بېلګې په توګه کولای شو زاړه استوپا یا سارنات څخه نوم واخلو کوم چې د وارانسی شمال ختیځ ته او په لس (۱۰) کیلومترۍ کې شتون لري، د هند په اترپردیش کې د ګنګا او ورون سیندونو سنګم ته نږدې دی.

د بودایي دود له مخې، سارنات هغه ځای دی چې شاوخوا ۵۲۸ د عام دور څخه مخکې ، په ۳۵ کلنۍ کې، ګوتم بودا په بوده ګیا کې د روښانتیا ترلاسه کولو وروسته، خپله لومړۍ خطبه تدریس کړه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

د زاړه استوپا یا سارنات انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د عینک مسو سیمې ستوپا یوې برخې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د عینک مسو سیمې ستوپا یوې برخې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

....

د عینک مسو سیمې ستوپا یوې برخې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د عینک مسو سیمې سټوپا یوې برخې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د عینک مسو سیمې ستوپا یوې برخې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

د عینک مسو سیمې ستوپا یوې برخې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د عینک مسو سیمې ستوپا یوې برخې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

د عینک مسو سیمې ستوپا یوې برخې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د عینک مسو سیمې ستوپا یوې برخې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د عینک مسو سیمې ستوپا یوې برخې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

د عینک مسو سیمې ستوپا یوې برخې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د عینک مسو سیمې ستوپا یوې برخې انځور

د عینک مسو سیمې ستوپا یوې برخې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د عینک مسو سیمې ستوپا یوې برخې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د عینک مسو سیمې سټوپا یوې برخې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د عینک مسو سیمې ستوپا یوې برخې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د عینک مسو سیمې ستوپا یوې برخې انځور

د عینک مسو سیمې ستوپا یوې برخې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

د عینک مسو کان سیمې کې تر اوس محاله خورا ډېر سټوپاوې(سټوپاګانې) د غونډیو په سرونو کې موندل شوې دي چې ځینې یې کوشنۍ، منځنۍ او ځینې نور یې لویې (غټې) دي.

څه نور یې په یوه شان او اندازو کې تر سترګو کېږی چې کولای شو هغو ته یوه شان یا ټیپیک کلمه وکاروو.

د دې سیمې سټوپاوو لاندنۍ برخه (بېس، بېز یا قاعده) څلور اړخیزه چې په ټولو کې تر سترګو کېږي مګر بیا په پورتنیو برخو کې دا څلور اړخیزه فورم (شکل) د اندازو(ابعادو) څه کمښت تکرار شوی دی مګر په ځینو کې شکل (قواره یا فارم) استوانې یا څو اړخیزو ته اوښتی دی.

په ټولو سټوپاوو کې تیږې یا ډبرې په ملاسته (لماسته یا ضخامت) باندې کارول شوې دي خو په ځینو ځایونو کې دا تیږې یا ډبرې په ولاړه (نېغه، تېغه) هم تر سترګو کېږي.

مونږ د داسې تیږو یا ډبرو کارونې سره اټکل کولای شو چې د ورته موادو په کمښت یا وروسته د ترمیم څخه په سټوپاوو کې منځ ته راغلې وي.

د ځینو سټوپاوو په هر اړخ او منځنۍ برخې کې چې د اوسنۍ ښکاره شوې ځمکې څخه د ۱۲۰ سانتیو په اوچت والي (جګوالي) کوشنۍ لیندی ډوله تاخچې (تاقچې) چې لوړوالی یې ۵۰ سانتیو ته رسیږي په سترګو لیدل کیږي، داسې ښکاري چې په دې لیندیو کې دشپې او یا هم د ورځې له خوا رڼا له پار څراغونه بلېدل (روښانه کېدل)او بیا کله نا کله خاص مراسم هم پر ځای کېدل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

د دغو څلورو خواوو څراغونو ځایونو(تاخچو) نه داسې په ډاګه کېږي چې د هغه وخت خلکو وروسته د څراغونو روښانه کولو نه د ستوپا اطراف په تاوېدو(دورې وهل یا ګرځېدل په پښو سره) پیل کاوه.

چې دا کار اوس هم په ستوپاوو او نورو بودایي عبادت ګاه وو کې تر سره ګېږی چې د بل اور(رڼا) شاو خوا په دایروی (سرکلر) شکل تاوېږي او د تاوېد شمېره یې اوو ته رسېږي.

د عینک مسوکان ته څېرمه د یوه ستوپا، درې اړخیز انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د عينک مسوکان ته څېرمه د يوه ستوپا، درې اړخيز انځور

د عينک مسوکان ته څېرمه د ستوپا وو، درې اړخيز انځور

د يوې غونډې په سر کې څو ستوپاوې په يوه شان يا تيپيک ډول ليدل کيږي چې ټولې يې په جلا، جلا جوړې شوې اود ستوپاوو تر منځ د دوو کسانو تېرېدو واټن (فاصله) ښکاري چې اندازه يې ۱۲۰ سانتيو ته نږدې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

د اندازو نه داسې ښکارې چې د هغه پېر معمارانو په يوه وخت کې د ځو مراسمو د سر ته رسولو په موخې ډيزاين کړي او بيا وروسته جوړې شوې وي.

د ډېرو سټوپاوو په هر اړخ کې درې ليندۍ (کمان، قوس يا آرچ) ليدل کېږي چې منځنۍ ليندۍ يې مکمله ليندۍ او دوېيو خواوو(غاړو) ته نيمګړې شپږ. اړخيزه (نيمه شش ضلعی) شتون لري چې پرسېره (سرکې) يې څو کتاره تيږې يا ډبرې د پيک يا کرنيز(کرنيس) په توګه کارېدلي او بيا وروسته د ابعادو په لږېدو(کمېدو) سره بل څو اړخيزه يا سلينډر شکل (فارم) پيل شوی دی.

دا کار يوه د بل سره شباهت لرې او کېدای شي و وايو چې د هغه وخت په يوې نقشې سره جوړې شوي، کومې چې د چنارونو په پوستکو (پوټکو)، ساده توګه رسمي شوې او ساتل شوې وي کومې چې تر اوسه د کيندنو په وخت کې نه دي تر لاسه شوي او کېدای شي د وخت په تېرېدو، نه پاملرني له امله (عمله) له منځه تللي او د خاورو سره، خاورې شوې وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د عینک مسوکان ته څېرمه د ستوپا وو، دوې اېرخیز انځور

د عینک مسوکان ته څېرمه د ستوپا، درې اېرخیز انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

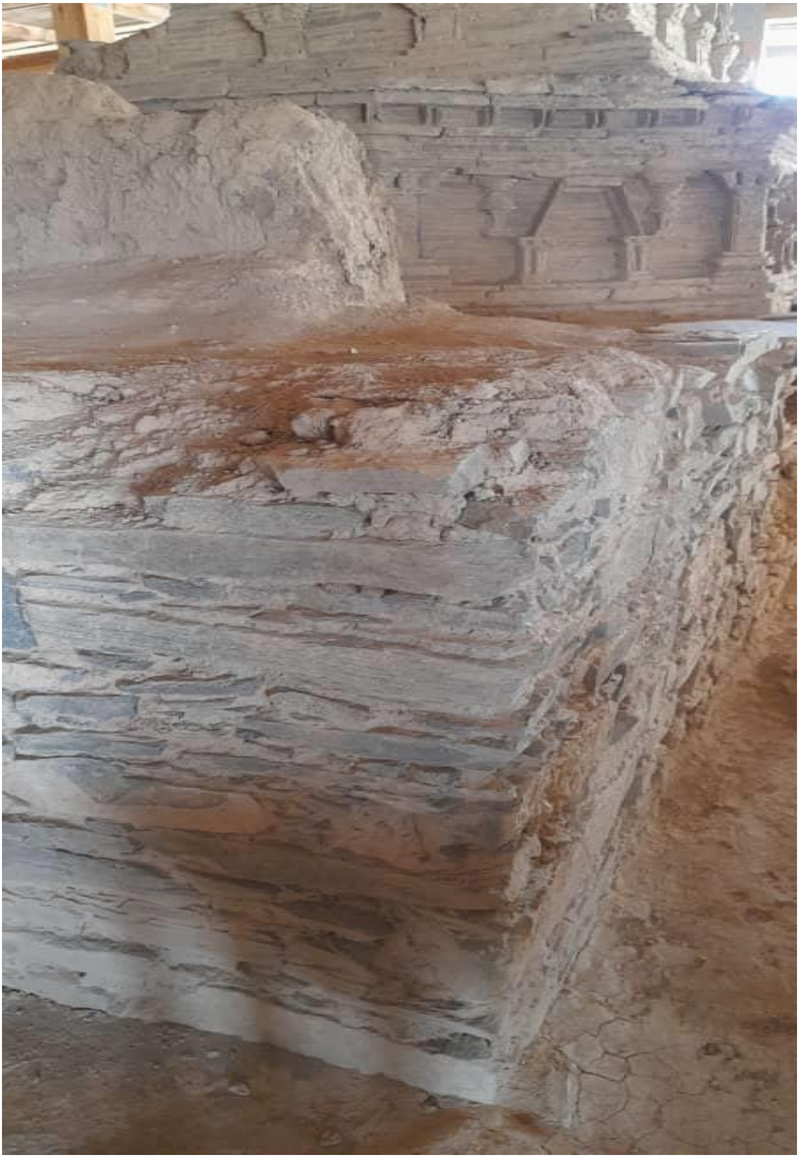

د عینک مسوکان ته څېرمه د ستوپا ، درې اړخیز انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

مجسمې

د مجسمو جوړولو تاریخ:

مجسمې د نړۍ په تړاو د انساني عمل د یوې بڼې په توګه له تاریخي زمانې راهیسې شتون لري.
لومړنۍ پیژندل شوې مجسمو کار شاوخوا ۳۲,۰۰۰ کاله له میلاد ځخه وړاندې ته، رسیږي.
پخوانیو انسانانو ګټور توکي جوړ کړل چې د مجسمو شکلونو سره سینګار شوي وو.
مجسمو د جوړولو نوښتګر هغه انسان و چې زرګونه کاله وړاندې یې د مجسمو د جوړولو له پاره ځانګړی خلاقیت درلود.
تاریخ پوهانو او لرغونپوهانو ته دا ځرګنده نه ده چې ۲۳۰ زره کاله وړاندې - د کشف شویو مجسمو لومړنۍ ډبرې ببلګې د هغه وخت پورې اړه لري - په کوم هدف او انګیزه یې دا ډول کارونه پیل کړل.

مګر هغه څه چې دا تاریخ په زړه پورې او معنی لري؛ د دې محصولاتو لوړ عمر د هغو خلکو له خوا جوړ شوی چې احتمال یې د تمدن ځخه لرې وو، او د مجسمو جوړولو موخه د ماشومانو سره اړیکه، عبادت او تفریح و، خو د تمدن له راځرګندېدو وروسته مجسمې د خدایانو په بڼه جوړې شوې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

د مجسمو جوړولو تاريخ په افغانستان کې:

مجسمو جوړول په افغانستان کې اوږد شا لید (سابقه) لري او له بېلابېلو ځلاندو پړاوونو څخه تېر شوی دی.

دغه هنر د کوشان او تیموریانو په دورو کې خپلې لوړې کچې ته رسېدلی دی، ډېری راڅرګند شوي او ژوندي پاتې شوي اثار په دې دوو دورو پورې اړه لري.

د مجسمو تر ټولو په زړه پورې اثارو کې په بامیانو ولایت کې د بودا مجسمې او د هغو د سمڅوو(سموچونو) یادونه کولای شو، تر دې مخکې د کندهار په منديګک، د کندهار پنجوايي او د جلال اباد په ټيپې کلا کې، چې ډېراثار يې هم موندل شوي دي.

له ۲۰۰۹ کال څخه تر نن ورځې پورې، نږدې ۲۵۰۰ لرغوني اثار د عینک مسو کان سیمې کې کشف شوي دي، له دغوو اثارو څخه ۲۰۰۰ اثار يې په کابل ښار کې د افغانستان په ملي موزيم او پاتې ۵۰۰ برخه د دغو اثارو څخه د عینک مسو کان سیمې کې تر پوښښ لاندې ساتل کېږي.

له سیمې نه برونزو مجسمې او هغه کوشنۍ د ختو مجسمۍ کومې چې کيندنې نه روغې وتې دي، کابل ښار ملي موزيم ته لېږدول شوېدي.

بر سېره پر دې د ځينو موندل شويو مجسمو سرونه کوم چې په کيندنې کې څه ناڅه روغ تر لاسه شوي او په سیمې کې ساتنه يې خورا ګرانه او د ښو امکاناتو نه برخمن نه وو، هم ملي موزيم ته لېږدول شوې دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

په سیمې کې هغه مجسمې کومې چې له ختو څخه جوړې شوي د لېږد وړ او یا د مجسمو ځینې برخې چې وروسته له کیندنې نه تر لاسه شوې دي، لېږد یې د ستونزو سره مخ و، په سیمې کې تر ساده پوښښ لاندې ساتل کیږي.

د دغو مجسمو پورتنۍ برخې یې د طبعي حوادثو او د وخت حکومتونو نه پاملرنې له کبله ویجاړې شوې او له منځه تللې دي، د دغو مجسمو یوازې کوشنۍ او د زنګنو نه لاندې پښو برخې یې شتون لري.

د دې سیمې مجسمې د بامیانو ولایت او ننګرهار و لایت د هډې مجسمو په شان پټې (کالي لرونکي) دي.

که مونږ په ځیر سره د یادو مجسمو پاتې او ویجاړې شویو برخو ته وګورو داسې ښکاري چې لمړی مجسمې د ختو نه جوړې شوي، بیا وروسته د بدن پر مخ یې نازکه خټه د جامو یا کالیو په شان اخېږ شوې دي او وروسته د تودو رنګو لکه:

ګلابې، سور، نارنجي، زېړ، سرو زرو(طلایی)، روښانه کهویی (قهویی) نه، کار اخیستل شوی دی چې نښې (د رنګ آثار) یې تر اوسه د مجسمو په پاتې برخو کې، تر سترګو کیږي.

په ځینو مجسمو کې داسې ښکاري چې لمړی ورته سوریا د سرې خاورې (ګل سر شویی) رنګ، بیا وروسته سروزرو(طلایي) رنګ ورکړ شوی دی.

کېدای شي دا کړنه (کار) مجسمو ته د لوړوالي (عظمت) په موخو او یا هم یوازې هغو مجسمو ته ورکړ شوی وي کومې چې تر نورو

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

بودايي عبادت کونکو ته لوړوالی (موقف) درلود، تر سره شوی وي.

دا مجسمې ۹۹ سلنه د ښځو دي، خو کومې، کومې د نارينوو ځينې برخې هم په ټيټه کچه په کې تر سترګو کيږي.

د څېړونو پر بنسټ داسې ښکاري چې دا مجسمې په ترلې فضا او يا لوېو خونو يا کوټو کې ايښودل شوې (ځای پر ځای شوې) وي.

يادې خونې يا کوټې اوږدې او د پاسه يې چتونه درلودل چې ځينې برخې يې مونږ اوس هم کولای شو په سترګو و وينو.

د څېړنو پر بنسټ کولای شوو و وايو چې د خونو يا کوټو چتونه د نيمې استوانې شکل لرونکي او په اوږدو دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

دعینک مسو کان ته څېرمه بودايي کار ګی (اثر) انځور

د عینک مسو کان سیمې مجسمې په یوه شان نه دي، ځینې یې په ولاړه او ځینې نورېي په ناسته لیدل کېږي، چې ډېری یې ښځې، انجونې او کوشنیان هم په کې ګډ (شامل) دي.

د یادونې وړ ده چې په ځینو غونډیو کې د ستوپاوو تر څنګ ډېرې لږې مجسمې په پراته (لماسته یا خوب) حالت کې هم لیدل کېږي کومې چې کولای شو په ځینو انځورونو کې، وګورو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

دعینک مسو کان ته څېرمه مجسمې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

دعینک مسو کان ته څېرمه مجسمې پاتې برخې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

دعینک مسو کان ته څېرمه مجسمې پاتې برخې انځور

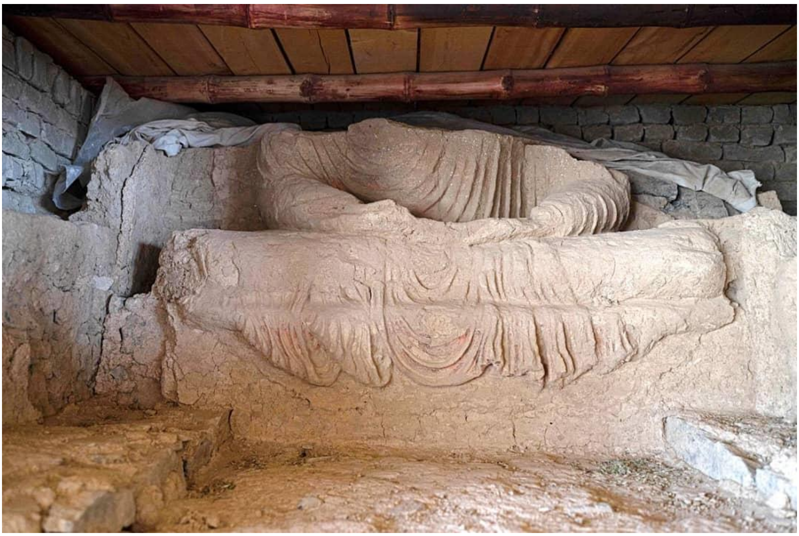

دعینک مسو کان ته څېرمه مجسمې پاتې برخې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

....

دعینک مسو کان ته څېرمه مجسمې پاتې برخې انځور

دعینک مسو کان ته څېرمه مجسمې پاتې برخې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

دعینک مسو کان ته څېرمه بودايي کار ګی پاتې برخې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

دعینک مسو کان ته څېرمه مجسمې پاتې برخې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

دعینک مسو کان ته څېرمه بودايي کار ګی پاتې برخې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

دعینک مسو کان ته څېرمه مجسمې پاتې برخې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

....

دعینک مسو کان ته څېرمه مجسمې پاتې برخې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

....

دعینک مسو کان ته څېرمه مجسمې پاتې برخې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

دعینک مسو کان ته څېرمه مجسمې پاتې برخې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

دعینک مسو کان ته څېرمه بودايي کار ګی پاتې برخې انځور

دعینک مسو کان ته څېرمه مجسمو پاتې برخې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

دعینک مسو کان ته څېرمه مجسمې پاتې برخې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

دعینک مسو کان ته څېرمه مجسمې پاتې برخې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

دعینک مسو کان ته څېرمه بودايي کار ګی پاتې برخې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

....

دعینک مسو کان ته څېرمه بودایي کار ګی پاتې برخې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

دعینک مسو کان ته څېرمه بودايي کار ګی پاتې برخې انځور

دعینک مسو کان ته څېرمه بودايي کار ګی پاتې برخې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

دعینک مسو کان ته څېرمه بودايي کار ګی پاتې برخې انځور

دعینک مسو کان ته څېرمه بودايي کار ګی پاتې برخې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

....

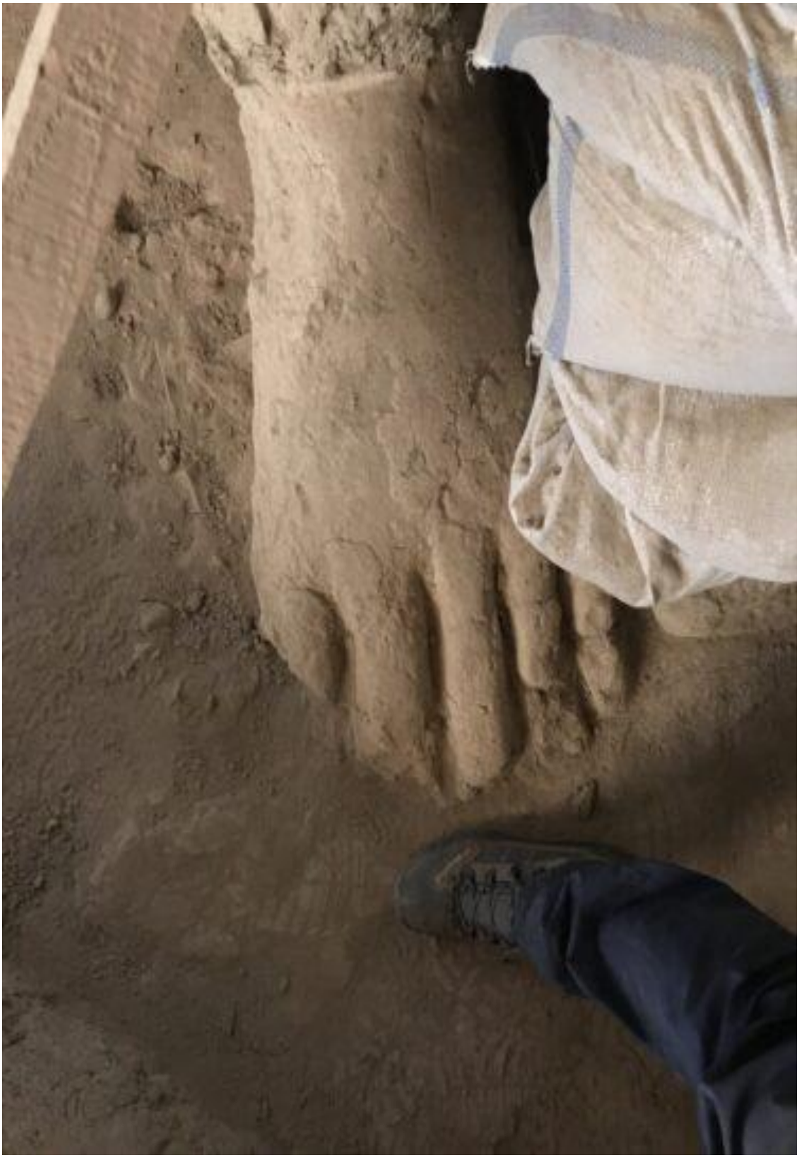

دعینک مسو کان ته څېرمه بودايي کار ګی پاتې برخې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

دعینک مسو کان ته څېرمه بودايي کار ګی پاتې برخې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

دعینک مسو کان ته څېرمه بودايي کار ګی پاتې برخې انځور

دعینک مسو کان ته څېرمه بودايي کار ګی پاتې برخې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

دعینک مسو کان ته څېرمه بودايي کار ګی پاتې برخې انځور

دعینک مسو کان ته څېرمه بودايي کار ګی پاتې برخې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

....

دعينک مسو کان ته څېرمه بودايي کار ګی پاتې برخې انځور

دعينک مسو کان ته څېرمه بودايي کار ګی پاتې برخې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

دعینک مسو کان ته څېرمه بودايي کار ګی پاتې برخې انځور

دعینک مسو کان ته څېرمه بودايي کار ګی پاتې برخې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

....

دعینک مسو کان ته څېرمه بودايي کار ګی پاتې برخې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لاتوس ګل پر سر ناسته کارګۍ (مجسمه):

د لاتوس ګل پر سر ناسته مجسمه کومه چې د ختو او ګچو څخه په خورا ځير او دقت سره جوړه شوې ده.
دا مجسمه د ۲-۵ پېړې پورې اړه لري چې بر يې (سور، سيور يا عرض) يې ۳۷ سانتي متره او لوړوالى (جګوالى، اوچتوالى) يې ۷۵ سانتى متره ده.
اوس محال دا مجسمه د کابل په ملي موزيم د عينک مسو سيمې لرغوني اثارو په ننداړتون کې ليدل کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

....

دعینک مسو کان ته څېرمه بودايي کار ګی پاتې برخې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

....

دعینک مسو کان ته څېرمه بودايي کار ګی پاتې برخې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

....

دعینک مسو کان ته څېرمه بودايي کار کی پاتې برخې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

دعینک مسو کان ته څېرمه بودايي کار ګی پاتې برخې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

پیسې (سکې)

د لومړۍ سکې جوړولو تاریخ:

سکه د فلزاتو یوه ټوټه ده چې یوه ځانګړې وزن او درجه لري، د هغه چا ځانګړې نښه یا مهر لري چې دا یې د کاین په توګه کاروي.

په نړۍ کې لومړنۍ سکې چې د مسیح څخه اوه پیړۍ مخکې جوړې شوې وې، چې د لیډیانو له خوا جوړې شوې وې، هغوی یوه بډایه او ځواکمن خلک وو چې په آسیا کې اوسېدل او دا لومړنۍ سکې د الکتروم په نوم د ځانګړي موادو څخه جوړې شوې وې.

الکتروم یوه طبیعي مرکب دی چې ۷۵٪ سره زر او ۲۵٪ سپین زر لري. دا سکې د لوبیا په شکل او اندازه کې وې او تقریبا هغه وخت رسمي پیسې ګڼل کېدې. بیا یونانیانو، د دوی په تقلید، د رسمي فلزاتو پیسو لرلو مفکورې ته ښه راغلاست و وایه او له همدې امله یې د سکې جوړول پیل کړل.

په دې توګه، شاوخوا سل کاله وروسته، د یونان او آسیا کوچنیو لویو ځمکو کې، د ایجین سمندر او سیسلي په ټاپوګانو کې او د ایټالیا په سویل کې ډېرې ښارونه د ځان له پاره مینډې درلودې.

د عینک مسو سیمې کې لاس ته راغلي سپینو، سرو زرو سکې چې د کوشان او ساسانیانو دورې پورې اړه لري او په هغه کې دینار او درهم ، هم لیدل کیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کوشانو او ساسانیانو دورې سکه

د کوشانو او ساسانیانو دورې سکه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کوشانو او ساسانیانو دورې سکې

د کوشانو او ساسانیانو دورې سپینو زرو سکه

(c) ketabton.com: The Digital Library

....

د کوشانو او ساسانیانو دورې سکه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګاڼې (زېورات):

ګاڼې يا زيورات هغه کوچني آرائشي توکې دي چې د شخصي سينګار(زينت) له پاره د پنونو (وسيلو)، حلقو، هارونو، غوږوالۍ، زنګون (زينور) او اړيکو په شکل کې کارول کېږي، دا توکي د انسان بدن يا د هغه جامو سره تړل کېدی شي.

د عينک مسو کان ته څېرمه سيمې کې لاندې ګاڼې لکه:
ټيکه، غوږوالۍ، پېزوان، او راز، راز ګوتې او ګوتمۍ موندل شوې دي.

د کوشانو او ساسانيانو دورې ګوتې او غوږوالۍ

(c) ketabton.com: The Digital Library

انساني شکلونه په بېلا بېلو ډولونو:

په دې لاسته راغلو شکلونو کې د نارینوو، ښځو او ځوانانو شکلونه شته کوم چې بېلابېلې اندازې او شکلونه لري، دا شکلونه د خټو او ګچو څخه جوړ شوي دي.

د انساني شکل انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

د انساني شکل انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

د انساني شکل انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

د انساني شکل انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د انساني شکل انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

کيندل شوي (کندنکاري) آثار:

کيندل هغه عمل دی چې د يوې وسيلې په کارولو سره د موادو څخه يو څه شکل توګي.
دا تخنيک په هر هغو جامدو موادو کې ترسره کېدی شي چې د کيندلو پرمهال ستونزې و نه لري او دومره نرم وي چې د توګلو وړ وي.

يا په بل عبارت:

نقاشي هغه عمل دی چې د يوې وسيلې په کارولو سره د موادو څخه يو څه شکل وتوګي (سکريچ کړي).

دا تخنيک په هر هغه جامدو موادو کې ترسره کېدی شي چې د توګلو پرمهال يوه ځای ساتل کېدی او بيا هم د توګلو(سکريچ کولو) له پاره کافي نرم وي.

نقاشي، په دې مانا (معنی) چې دا په مجسمو کې کارول کيږي، د هغو لارو (طريقو، ميتودونو) څخه توپير لري چې نرم او خراب شوي توکي کاروي لکه ختې، ميوه، او شنې شيشې، ځکه چې په داسې حالتونو کې، مواد کله چې نرم وي شکل اخلي ترڅو دا شکل وساتي کله چې کلک(سخت) شي.

په مجسمو کې کيندل خورا ستونزمن دي او د پستو (نرمو) موادو کارولو لارې (طريقې، ميتودونو) په پرتله ډېر کار ته، اړتيا لري.

د دې لارو(طريقو، ميتودو) بېلګې د لرګي نقاشي، د عاطفې نقاشي، د تيږو نقاشي، چپ نقشه، او پيټروګليفس دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

لاندې څو د عینک مسو سیمې څخه لاس ته راغلي کیندل شویو آثارو نمونې:

د کیندل شویو آثارو انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کيندل شويو آثارو انځور

د کيندل شويو آثارو انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

کوشنۍ یا د سینګار له پاره مجسمې:

کوچنۍ مجسمې یا د سینګار مجسمې له همدې امله په سینګار کې د ډولونو رامینځته کولو له پاره غوره ټاکل (انتخاب) ګڼل کېږي.

عصري مجسمې د مختلفو موادو څخه جوړې شوې دي لکه د رال، پالیسټر فایبر ګلاس، لرګي، پلستر، ډبرې، د چینی ختې، ډبرو او نورو شیانو څخه.

د کیندنو تر دې محاله د عینک مسو کان ته څېرمه، لاندې کوشنۍ یا د سینګار مجسمې تر لاسه کومې چې د ختو نه جوړې شوې او بیا وروسته پخې شوې دي.

د سینګار د مجسمو انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

د سینګار د مجسمې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سینګار د مجسمې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

د سینګار د مجسمې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

د سينګار د مجسمې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

د سینګار د مجسمې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

د سینګار د مجسمې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

د سینګار د مجسمې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

د سینګار د مجسمې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

د سينګار د مجسمې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

د سينګار د مجسمې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

د ورځني (روزمره) ژوند وسایل:

د کیندنو تر دې محاله د عینک مسو کان ته څېرمه، لاندې وسایل تر لاسه شوي دي:

۱. اونګه:

کومه چې په ډېره ساده توګه تر سترګو کېږي، چې لاندنۍ برخه یې بغرۍ او د سر برخه یې چومبۍ نومېږي تر لاسه شوې ده، چې کېدای شي ورځني کارونو او ځینو شیانو ماتېدو له پاره کارېدلې وي.

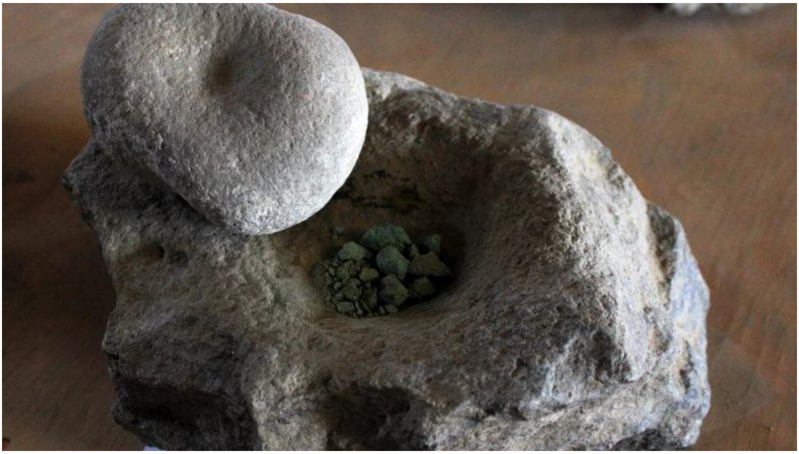

دعینک مسو کان ته څېرمه اونګي (هاونګ) انځور

۲. مېچنه:

مېچنې کومې چې په سیمې کې تر لاسه شوې دي د ژوند ورځني کارونو سر ته رسونې له پاره لکه:

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

د غنمو اوړو کولو، مالګې اوړو کولو، نسکو او نورو شیانو له پاره کارېدلې وې.

دعینک مسو کان ته څېرمه مېچنۍ (دستاز) انځور

۳. تنور:

د ورځني ژوند ډېره مهمه او اړینه برخه ده کومه چې د لرګیو، خسو او وچو واښو په مرستې تودېږي (ګرمېږي) او په هغه کې ډوډۍ پخېږي، دا تنور د لودیزو غونډیو په یوې خونې یا کوټې کې تر سترګو کېږی چې د ژېړې یا سرې خاورې نه جوړ شوی او تر اوسه هم په سیمې کې شتون لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

دعینک مسو کان ته څېرمه تنور انځور چې په سیمې کې اوس هم شتون لري

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

خټو لوښي:

انسانان د پخواوو وختونه رهیسې تر ننه پورې د خټو څخه لوښي جوړوي. د خټو خورا مشهورو لوښو په منځ کې، موږ کولی شو د خټو کوزې او پیالې نه یادونه وکړو. د شیشې د شهرت د مخه، د خاورو لوښو ترټولو ډېراستعمال درلود. د لوښو په صنعت کې تر ټولو ښه خاوره خټه ده، چې په کې د اوسپنې د لوړ مقدار شتون له امله سور رنګ لري.

لوښي یوه له لومړنیو انساني صنعتونو څخه دی. که څه هم د هغې اصلیت په روښانه توګه نه دی څرګند شوی، مګر د لرغونو موندنو څخه دوی د سمر لرغونی ځمکه پېژني، او البته، د جیروفت تمدن وروستي کشف د دې تیورۍ په اړه شکونه راپورته کړي دي.

د سنډل په نامه تمدن چې د وروستیو کیندنو له مخې شپږ زره کاله وړاندې پیژندل شوی او هغه ټابلیټونه چې په جیروفت کې کشف شوي د مطالعې له پاره امریکا او فرانسې ته لیږل شوي چې د شیکاګو او پاریس پروفیسورانو له خوا وپیژندل شي او پایلې یې ترلاسه کړې. دا وښودله چې دا سیمه ۳۰۰ کاله پخوانۍ وه چې د سوسا تمدن د لیکلو نسخه ده.

د خاورې لوښي شاید یوه له پخوانیو انسانانو څخه وي. له هغه وخته چې لومړیو انسانانو د اوبو او خواړو د ذخیره کولو په اړه فکر کاوه او د خټو چپکولو او جوړښت ملکیتونه یې درک کړل، دوی په بېلا بېلو(مختلفو) شکلونو کې د خټو خمونه یا کندوان جوړ کړل.

د وخت په تېرېدو او د ژوند د پرمختګ سره، لوښي هم وده وکړه. تخلیقي خلکو په خپلو لاسونو د خټو په لوښو کې نمونې او انځورونه جوړ او په مختلفو رنګونو یې سینګار کړل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

په هر ذکر شوي ځای کې د لوښو، سیرامیکو توکو او محصولاتو تولید د خامو موادو ډول، رنګ او ډیزاین کې لږ توپیر سره چمتو کیږي او له همدې امله د هرې سیمې محصولات په اسانۍ سره د محصولاتو نورو ځایونو څخه توپیر کېدی شي.

د وینس مجسمه؛ د لوښو لومړني پیژندل شوي توکي د ۲۹,۰۰۰ څخه تر ۲۵,۰۰۰ مخکې له میلاد پورې اړه لري. د ختو دوې تارونه شتون لري چې رنګ شوي (د ګل او چرګ ډیزاین) په سپینه ګلیز باندې رنګ شوي ګلیز سره چې د ۱۹ پیړۍ په لومړۍ نیمایي او د قاجار دورې پورې اړه لري.

د لوښو جوړول د هغه وخت پورې اړه لري کله چې خلک په میدانونو کې اوسېدل او لومړی کلی جوړ شو او دا د اوسېدو ځای و. دا خمونه یا کندوان معمولا د خواړو زېرمو (ذخیره) کولو له پاره جوړ شوي وو. د ختو لوښي نه ویجاړونکي دي؛ خو له بلې خوا، د دغو کندوانو ترلاسه کول د لومړنیو انسانانو د ژوند مهمې برخې بیانوي(تشریح) کوي.

د لوښو جوړولو مرحلې:

د لوښو د جوړولو او بدلولو مرحلې په لاندې ډول دي:

- د لاس په واسطه (پرته د پوټټر څرخ) چې په بېلا بېلو لارو جوړیږي، د ویکینګ په شمول.
- د پوټټر څرخ سره
- د مجسمو یا مخلوط حجمونو په شکل کې د ختو د لوښو جوړول، یانې(یعنې) د ختو لوښو د ساتلو سربېره، دوی

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

د حیواناتو مجسمو یا مخلوط حجمونو په بڼه جوړ کړي،
چې دا د کائناتو په اړه د دوی چلند نښه ده.
د خطاطۍ د پیل د وخت او منشاء په اړه مطالعه په لوښو
کې د نقاشیو له معاینې پرته ممکنه نه ده.
په ځانګړي توګه د پنځمې او شپږمې زریزې مخکې له
میلاد څخه خواړه په دې کې د نه منلو وړ رول لري.

په هنر کې د انسان لومړنی ریالیزم یوه اوږده پروسه ده، د غارونو د انځورونو له پیل څخه د نباتاتو، حیواناتو او انسانانو انځورولو، د خټو په لوښو کې، د خطاطۍ پیل پورې تر څو چې لوښي په لاس جوړ شوې وي.

حقیقي لید د موټیفونو تسلط لري؛ دا د دې سره، سره چې د میسوپوټامیا څخه پیل کیږي، کوم چې د مصر څخه دی، د انځورګر کرښه د هیروګلیفونو سره خپل اوج ته ورسیده. په لوښو کې د نمونو د تکامل پروسه، چې په نهایت کې د مفکر د کرښې یا د مفکر د کرښې د اختراع لامل کیږي. دا د څو زره کلونو راهیسې یوه رجحان دی چې د میلون مخکې له میلاد څخه شتون لري، دا د لاسي لوښو وخت دی.

د دوهیمې میلادي پیړۍ له پیل څخه د لوښو پر آثارو سربېره د مشاهدې ښکارندویي کوي. دوی د اشارو سره یوه ځای شوي دي.

دا د دوهم زریزې راهیسې رامینځته شوی یوه کرښه چې کریپټیک وي ډیر لنډ او ګړندی لیکل کیږي.[۵]

یادونه: د کیندلو تر دې محاله د عینک مسو سیمې کې، لاندې خټو لوښي تر لاسه شوي کوم چې د کوشان او ساسانیانو دورې پورې اړه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ختو ګلدانۍ انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

د ختوسورايی (صراحي) انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

د ختوغلبېل (غربال) انځور

د شیدو لوښی انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

د ختو لاسته لرونکو سورایی (صراحي) انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

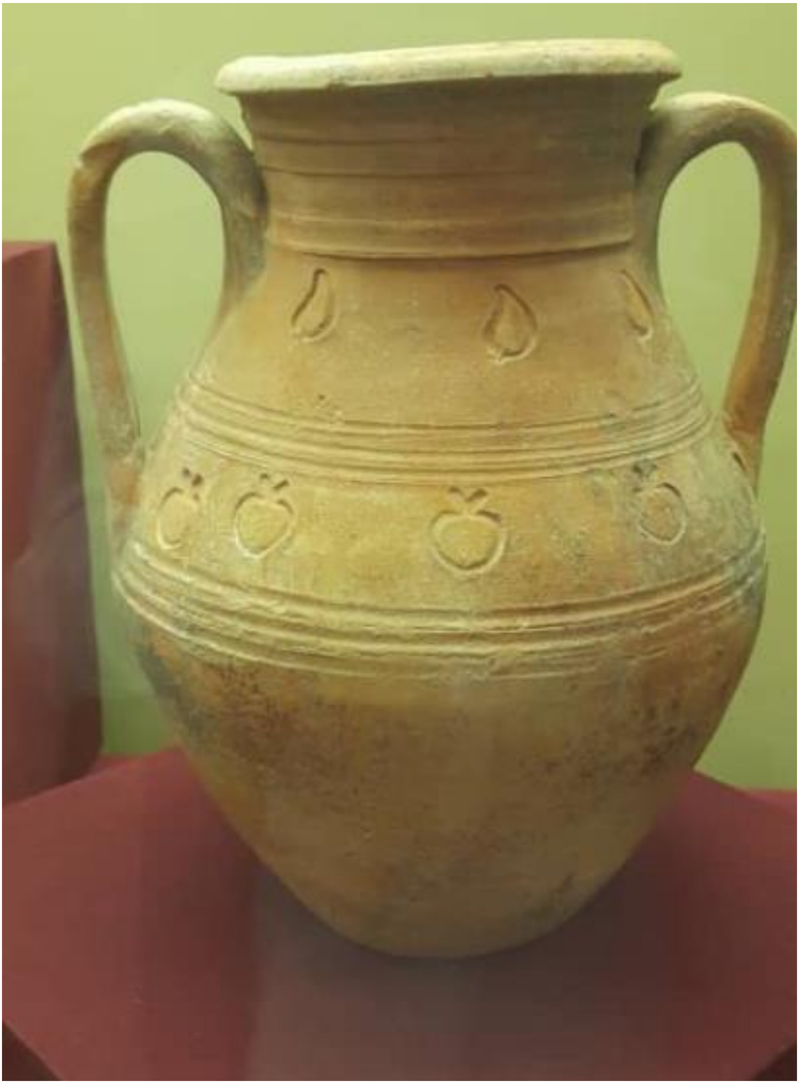

د ختو لاستي لرونکو سورايی (صراحي) انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

....

د سورایی (صراحي) پاتې برخې انځور

د اوبو د پتک انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

د ختو کوشنۍ دېګي انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

د ختيو کوشني دېګي انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

د ختو کوشني دېګي انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

د کوشنی سورایی (صراحي) انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

د نندارتون ليدنې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

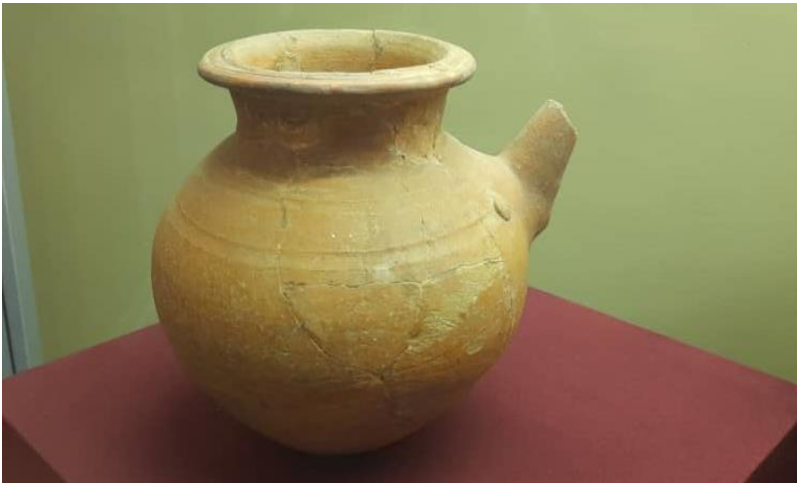

د خټو بټنۍ (بدنۍ) انځور

د خټو کوزې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

د ختو کندولي انځور

د ختو کاسې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د عینک مسو کان ته څېرمه کټوو انځور

د عینک مسو کان ته څېرمه لوښو انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

د عینک مسو کان ته څېرمه د جک او بتنۍ (بدنۍ) انځور

د عینک مسو کان ته څېرمه خومونو انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

د عينک مسو کان ته څېرمه لوښو ځينو برخو انځور

د عينک مسو کان ته څېرمه لوښو انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

د عینک مسو کان ته څېرمه خومونو انځور

دعینک مسو کان ته څېرمه نغریو انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې بڼار

....

اوسپنیز(فلزي) لوښي:

د فلزي لوښو لومړنۍ بېلګې د برونزو دورې پورې اړه لري، شاوخوا ۳۰۰۰ کاله له میلاد څخه د مخه.
سومیریان چې په میسوپوتامیا کې اوسېدل د لومړي ځل له پاره د مسو او برونزو څخه د خوراکي او پخلي له پاره لوښي جوړ کړل.
دې لومړني فلزي لوښي د خلکو د پخلي په لاره کې انقلاب راوست او د پخلي نوښت له پاره یې لاره اواره(هواره یا همواره) کړه.
د عینک مسو سمې څخه تر او سه لاس ته راغلي اوسپنیزه (فلزي) لوښي چې د مسو څخه جوړ شوي په لاندې بڼو یا شکلونو کې لیدلی شوو.

مسي کاسو (تاتکې) انځور

مسي کاسې (مستوخوړلو کاسې) انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

مسي كاسې انځور

مسي ساپې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

مسي ساپې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

د کور سینګار وسایل:

آرائشي یا د سینګار کولو هنر په وروستیو کلونو کې د خلکو لخوا ښه راغلاست دی، لامل یې هم د خلکو د ژوند په بدلون کې موندل کېدی شي.
آرائشي لوازم چې عملي ګټې لري آرائشي بلل کېږي، هغه وسایل چې د ځای بدلولو او ښکلا کولو سربېره، د هغې کارول اسانه او ډېر عملي کوي.

د مثال په توګه:
انواری (الماری) د ښکلا سربېره، په سمه توګه د ځای او تنظیم کولو کې هم مرسته کوي. فرنیچر لکه څوکۍ او میزونه د خوب خونه ډیزاین برخه ده او په چاپیریال کې ګټور او عملي ترتیبات رامینځته کوي.

له پخوانیو وختونو راهیسې خلک د خپلو کورونو د ښکلا کولو(سینګار) سره مینه درلوده.
انسانانو د غارونو پر دېوالونو د نقاشۍ له لارې چاپېریال ښایسته کړی او په هره دور کې یې د هنري او معمارۍ ډېر ارزښتناک کارونه کړي دي.
د نن ورځې معمارۍ او آرائشي هنرونو کې، ډیری خلک د خپل چاپیریال او کور ښکلا د خلاقیت او تازه نظرونو سره زیاتولو په لټه کې دي.
د عینک مسو په سیمې کې لاس ته راغلي آرائشي وسایل په لاندې ډول دي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سیمرغ پاتې توټو انځور

دېوالي سینګار انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

د لوښو لاستي انځور

د لوښو لاستي انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

سرچینه:

۱. ژباړه له: https://ps.wikipedia.org/wiki

۲. ژباړه له: https://fa.wikipedia.org/wiki

۳. ژباړه له: https://ps.wikipedia.org/wiki

۴. ژباړه له: https://ps.wikipedia.org/wiki

۵. ژباړه له: https://fa.wikipedia.org/wiki

۶. سیمیزې څېړنې او د سترګو لیدلی حال

۷. کتاب معماری افغانستان

ترجمه: داکتر مهندس حشمت الله اتمر/ سال ۱۳۹۳ هجری شمسی/ مطابق سال ۲۰۱۴ میلادی/ مطبعه لاجورد/کارته سخی - مقابل دروازه پوهنځی انجینری کابل.

۸. په کابل موزیم کې د عینک مسو تاریخي آثارو نندارتون څخه لیدنه او انځور اخیستنه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

د چاپ شویو کتابونو لېست

۱. معماری افغانستان
۲. اطلاعات، اصول و قواعد طراحی در معماری (بخش شفاخانه ها)
۳. راهنمود طلایي (برای اساتید انستیتوت های تخنیکي و ساختمانی افغانستان)
٤. رسم تخنیک (گامی به سوی دنیای انجینری) جلد اول
٥. رسم تخنیک (گامی به سوی دنیای انجینری) جلد دوم
٦. اطلاعات، اصول و قواعد طراحی در معماری (بخش اداری)
۷. معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)
۸. معماری شهر کابل (بی بی مهرو)
۹. افغانستان در قرن تکنالوژی
۱۰. زونبندی اقلیم و زلزله افغانستان
۱۱. صدقه جاریه / دنیای انجینری
۱۲. آموخته های ناب از طراحی تا نظارت جلد اول (۱۹۹۰ الی ۲۰۲۱)
۱۳. داستان حقیقی با مقیاس معماری
۱٤. فرار از کشور- با تصاویر مستند
۱٥. نقش دانشمندان مسلمان در فن معماری و مهندسی
۱٦. پخسه در افغانستان
۱۷. بنیا نگذاری اولین مساجد توسط افغانها در آسترلیا
۱۸. آموخته های ناب از طراحی تا نظارت جلد دوم (۱۹۹۰ الی ۲۰۲۱)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

۱۹. منار جام - الهامی برای قطب منار
۲۰. آموخته های ناب از طراحی تا نظارت
جلد سوم (۱۹۹۰ الی ۲۰۲۱)
۲۱. جام یا کلیان (کلان)
۲۲. معماری گل و چوب (معماری شهر کهنه کابل) جلد اول
۲۳. معماری گل و چوب (معماری شهر کهنه کابل) جلد دوم
۲٤. معماری گل و چوب (معماری شهر کهنه کابل) جلد سوم
۲۵. چېر ته چې قانون نه شته (ګډوډي د افغانستان په معمارۍ کې)
۲٦. مډرنه جوما تونه ,, پخوا او نن ،،
۲۷. هله جور کو (نی پخسه – مقاوم زلزله)
۲۸. اطلاعات، اصول و قواعد طراحی در معماری (بخش مساجد)
۲۹. اطلاعات، اصول و قواعد طراحی در معماری (بخش مکاتب)
۳۰. هنر و صنعت چوب در مرادخانی
۳۱. هنر و پیشه حکاکې - زرگری در مرادخانی
۳۲. هیچ (چهل داستان واقعی)
۳۳. معماری اصیل شهر کابل
(تشریح مورخ ۱۷ ماه میزان سال ۱۴۰۱ پوهنتون پولی تخنیک کابل)
۳٤. ۴۰- چهل
۳۵. مجنون او ګلچین (پښتو ناول)
۳٦. در جستجو (ناول به زبان دری)
۳۷. تفاوت ها تفاوت می آورد (کتاب تصویری)
۳۸. مجموعه از دروس دینی مولوي صاحب خیرالله مخدوم (جلد اول)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

٣٩. برف ها آب میشود
٤٠. رسم و تخنیک (گامی به سوی دنیای انجینری) جلد سوم
٤١. آرزو و امید (ناول به زبان دری)
٤٢. بوډا ښکاري (پښتو ناول)
٤٣. نامنوني ژوي (پښتو ناول)
٤٤. د اسلامي معمارۍ پیل
٤٥. حیوانات شوخ (ناول به زبان دری)
٤٦. مجموعه از دروس دینی مولوي صاحب خیرالله مخدوم (جلد دوم)
٤٧. د شپېلۍ مینه (مه ینه) په کچه ګرۍ کې (پښتو ناول)
٤٨. حشمت خان د کلا معماري
٤٩. د افغان الک او آذري جلۍ مینه (پښتو ناول)
٥٠. د وچو ښونه او پارکونو معماري
٥١. د يوې ښونکې مینان په يوه ټولګې کې (پښتو ناول)
٥٢. د ژرنده ګرې ماما مینه (پښتو ناول)
٥٣. په اسلامي نظام کې ودانیز پرمختګ
٥٤. شپنه ادې (پښتو ناول)
٥٥. بې زده کړې پوی (پښتو ناول)
٥٦. د مینې تاو (پښتو ناول)
٥٧. (BIM) په خپله ژبه - په نړۍ کې تر ټولو نوې او ګړندۍ کړنلاره د معمارانو او اېنجینېرانو(انجینرانو) له پاره
٥٨. مجموعه از دروس دینی مولوي صاحب خیرالله مخدوم (جلد سوم)
٥٩. سیدو او عیدو - د کوشنیوالي خوارې ملګرې (پښتو ناول)
٦٠. د يوې مياشتې ناوې (پښتو ناول)
٦١. دخاځکو هار (د يوه سړي لنډې کيسې)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

٦٢. د کابل ښار اصلي معماري (مراد خانۍ)
٦٣. کوشنۍ سوداګره (پښتو ناول)
٦٤. د کابل ښار معماري - بي بي مهرو
٦٥. سرغندوی (ناب، مشهور) پوډري
٦٦. ډارونکی سېلاب (پښتو ناول)
٦٧. خواریکښ قاضي (پښتو ناول)
٦٨. د پخوانیو جوماتونو توپیر د نن سره
٦٩. د مور وژونکی (قاتل)، (پښتو ناول)
٧٠. د مور مېړه (پښتو ناول)
٧١. مجموعه از دروس دینی مولوي صاحب خیرالله مخدوم (جلد چهارم)
٧٢. لېونی ملا (پښتو ناول)
٧٣. ځوان شهید (پښتو ناول)
٧٤. توده برسټن (پښتو ناول)
٧٥. نورک اکا (پښتو ناول)
٧٦. غریبک (پښتو ناول)
٧٧. د ژوند خوږې او ترخې (پښتو ناول)
٧٨. الماء [دیارلس کلنه فلسطینۍ انجلۍ تر نړېدلي ودانۍ (پښتو ناول)]
٧٩. مجموعه از دروس دینی مولوي صاحب خیرالله مخدوم (جلد پنجم)
٨٠. ادبي لښتي / خمچه های ادبی
٨١. د ښاروالۍ کاریګر (پښتو ناول)
٨٢. د خاورو لاندې ښار (د عینک مسو کان ته څېرمه)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

د کار لاندې کتابونو لېست

١. شهری زیر خاک (نزدیک معدن مس عینک)
٢. هنر خطاطی و میناتوری در مراد خانی
٣. هنر کلالی در مرادخانی
٤. لیونی لېوه
٥. سپین کارغه
٦. سور تنور
٧. خړه بیزو
٨. بندي مرغه
٩. بې وخته باران
١٠. د ژوند پای

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورو لاندې ښار

....

د امکان او وخت په صورت کې

١. پخسه در افغانستان (به زبان انگلیسی)
٢. تاریخ معماری افغانستان
٣. حویلی های آسمان خراش
٤. ارتباط گذ شته، حال و آینده در معماری
٥. استعداد، سرعت و اقتصاد در معماری افغانستان
٦. شیطان چراغ
٧. خاطره ها

(c) ketabton.com: The Digital Library

City under the Soil

Near Aynak Copper Mine

Written by: Architect PHD Hashmatullah Atmar
Date: May - June /2024

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library